

469

DAWNE USTAWY MIASTA KALISZA.

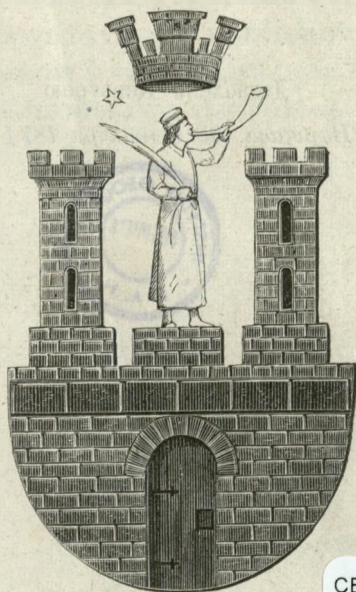
ANZLIAN ATZAM YWATZU MWAC

DAWNE USTAWY MIASTA KALISZA.

WYDAŁ

ADAM CHODYNSKI.

CBGiOŚ, ul. Twarda 51/55
tel.0 22 69-78-773

Wa5141848

WARSZAWA,

NAKŁADEM NAPOLEONA WARTSKIEGO, KSIĘGARZA W KALISZU.

1875.

można mieć - <http://rcin.org.pl>

voj. nowicich

Дозволено Цензурою
Варшава, 30 Сентября 1874 г.

90649

Druk J. Ungra, Warszawa Nowolipki Nr 2406.

<http://rcin.org.pl/Ts>
NH-40627 (90650) Tr
PAN abc. u. 153/77

JASŃNIE WIELMOŻNEMU
KONSTANTEMU MAŁKOWSKIEMU

TAJNEMU RADCY

DYREKTOROWI GŁÓWNEMU PREZYDUJĄCEMU W KOMISSYI RZĄDOWÉJ
SPRAWIEDLIWOŚCI, SENATOROWI,
KAWALEROWI ORDERÓW Ś. WŁODZIMIERZA kl. II-éj Ś. ANNY kl. I-éj
Ś. STANISŁAWA kl. I-éj—etc. etc.

z najgłębszém uszanowaniem

pracę niniejszą

poświęca

WYDAWCA.

YASNE WIDNOZENIE

KONSTANTINU MAJKOWSKIEMU

TALNEBU RADCY

WYDZIAŁ ICHNIOLOGII I GEOLOGII W KRAKOWIE

IM. JANA PAWLA II

UL. GAIŁOWSKA 11, 31-038 KRAKÓW

TEL. 12 624 11 11

WYDZIAŁ ICHNIOLOGII I GEOLOGII

IM. JANA PAWLA II

UL. GAIŁOWSKA

11-11

Jaśnie Wielmożny Panie!

Chęci same choćby najlepsze, a bezsilne, bez wyższego poparcia, nie zawsze są zdolne wydać owoc mniej lub więcej doniosłego pożytku. Praca tém bardziej taka, co wychodzi po za obręb właściwych pewnemu życiu obowiązków, nabiera tém skuteczniejszej wytrwałości, im wyższą była dla niej zachęta. Jaśnie Wielmożny Pan raczyłeś słabe chęci moje potężną Swoją wesprzeć zachętą, a jakkolwiek nie byłem zdolny odpowiedzieć jej czémś godniejszém, to przecież w hołdzie głębokiego uszanowania mojego i wdzięczności mojej, niech mi wolno będzie tę skromną pracę, do której nie roszczę sobie prawa najmniejszej nawet zasługi, złożyć w darze Jaśnie Wielmożnemu Panu.

Dostojne Jego Imię i tak wysokie stanowisko jakie zajmuje w hierarchii Sądowej, będą temu drobnemu przyczynkowi do dziejów, najokazalszą ozdobą.

najniższy sługa

Ad. Chodyński.

SŁÓW KILKA

O ŹRÓDLE MIEJSKICH USTAW KALISZA.

Nieskończony szereg klęsk różnego rodzaju, datujących się od czasów Jana Kazimierza, zła administracya, niepokoje wewnętrzne, oziębła troskliwość praw o stan mieszczański, składały się na upadek grodów, które niegdyś kwitły zamożnością, naukami, przemysłem i handlem. Miasta pozostawione niemal własnemu losowi a przytém uciskane częstokroć przez starostów i poniewierane przez szlachtę, wegetowały chyląc się coraz ku ruinie pod różnemi względami. Bezskutecznemi też były ich usiłowania do podniesienia się, bo chaotyczny stan społeczeństwa, udaremniał te zamiary. Po wielu latach i wielu klęskach, naród stojąc już na progu politycznego upadku, począł się rozglądać i umysłem trzeźwiejszym badać swe położenie. Między innymi smutna ruina i zubożenie miast zwróciły jego uwagę. Aby zaradzić złemu, ustanowiono w r. 1778 tak nazwane „Kommissyie Dobrego Porządku” (Boni ordinis), których zadaniem było: spisać i rozpatrzyć fundusze miast, służące im przywileje, starać się o podniesienie ich dobrobytu, o dźwignięcie handlu i przemysłu, o wprowadzenie ładu, o uregulowanie stosunków międzymiejskich; leżało także w zadaniu owych Kommissyi wydanie przepisów administracyjnych, opartych bądź na ogólnych zasadach, bądź odpowiednio do miejscowości zastosowanych. Kommissyie tę wywiązały się należycie ze swojego zadania; ich prace i ustawy tchną nietylko szczerą gorliwością o dobro społeczne, ale jaśnieją sprawiedliwością, rozsądkiem i wyższym poglądem. Król Stanisław August, reskrytem swoim datowanym w Warszawie dnia 23-go listopada 1778 roku dla miast i miasteczek Województwa Kaliskiego, ustanowił Kommissyę Dobrego

Porządku w osobach: Augusta księcia Sułkowskiego wojewody, Kazimierza Nałęcz z Małoszyna i Racyna Raczyńskiego generała wielkopolskiego, Rocha Zbijewskiego kasztelana kaliskiego, Antoniego Zakrzewskiego kasztelana łędzkiego, Józefa Radolińskiego podkomorzego wschowskiego, Macieja Mielżyńskiego starosty wałeckiego, Stefana Zielonackiego sędziego ziemskiego, Wacława Zakrzewskiego podstolego kaliskiego, Ksawerego Mikorskiego pisarza ziemskiego kaliskiego, Felicyana Wierzchlejskiego pisarza ziemskiego wschowskiego, Michała Krzyżanowskiego miecznika kaliskiego, Józefa Mycielskiego konińskiego, Ksawerego Nałęcz Kęszyckiego mosińskiego, Tadeusza Jaraczewskiego soleckiego, starostów, Aleksandra Mycielskiego generał-majora wojsk koronnych, Ksawerego Małachowskiego rejenta grodzkiego kościańskiego, i Macieja Mierzewskiego miecznikowicza kaliskiego. Powyżsi delegaci otrzymali także prawo ustanowienia swoich substytutów. (*) Kommissya Dobrego Porządku dla miasta Kalisza, rozpoczęła prace swoje dnia 14 lutego 1780 r. pod prezydencją Kazimierza Raczyńskiego generała wielkopolskiego, przy współdziałaniu kommissarzy: Ksawerego Kęszyckiego mosińskiego i russowskiego starosty, i Józefa Watta Kosickiego. Czynność Kommissyi odbywała się w przytomności: Walentego Zbijewskiego łowczego kaliskiego, Jana Goczalkowskiego podstolego mielnickiego, Józefa Ciskiego majora wojsk koronnych, Stanisława Rudnickiego kommissarza województwa kaliskiego, Stanisława Kłossowicza i Józefa Świerkalskiego woźnego. Kommissya zaważawszy przed siebie Magistrat kaliski, cechmistrzów i synagogę, nakazała im złożyć swoje przywileje i wykonać na rzetelność przysięgę; ustanowiła instygatora i odebrała od niego przysięgę, zaleciła spisać inwentarz miasta, kamienic i domów, wyznaczyła Andrzeja Politalskiego geometrę z Łęczycy do sporządzenia planu miasta Kalisza. W epoce pierwszej swojej kadencji, Kommissya wydała przepisy dotyczące się ustanowienia dożywotniego Magistratu, jego bezpieczeństwa i powagi: zapisywania zdań i processów w Sądzie wójtowskim i w Magistracie toczących się, orzekła co do kwalifikacyi i sposobu przyjmowania do prawa miejskiego; zredagowała przepisy odnoszące się do kontraktów emfiteutycznych, zakazała sprzedaży wszelkich gruntów i dóbr miej-

---

(*) Reskrypt ten zamieszczony będzie całkowicie, w następnie wydać się mającym dziele p. t.: „*Przywileje prawa, i wilkury Cechów i Bractw rzemieślniczych, oraz Przemysłu i Handlu w dawnym Kaliszu.*“

skich, wzbroniła miastu zaciągania nowych długów a Magistratowi nakładania na mieszkańców nowych podatków i ciężarów; wydała przepisy względem Greków i innych kupców handlujących winami; nadto przepisy tyżące się handlujących i rzemieślników; ustanowiła taxę i wagę chleba, oraz targową wagę publiczną; ogłosiła przepisy ogniowe, bezpieczeństwo i straż w téj mierze na celu mające; wydała przepisy względem kuglarzy, zbiegów i włóczgów, strzeżenia delikwentów, oraz wskazała porę otwierania i zamykania szynków.

Druga kadencya Kommissyi zaczęła się w d. 26 maja 1783 r. kommissarzami na nią byli: Ksawery Nałęcz Kęszycki kasztelan kaliski, jako prezydujący, oraz: Ignacy Skarbek Malczewski pisarz grodzki kaliski i Ignacy Wyganowski burgrabia grodzki pyzdrowski. Prace téj drugiej kadencji rozpoczęły się w obecności: Franciszka Kozuchowskiego cześnika kaliskiego, Piotra Radońskiego cześnika nowogrodzkiego, Ignacego Mierzewskiego wojskiego kaliskiego, Wojciecha Lipskiego surrogatora grodzkiego kaliskiego, Antoniego Szkudelskiego, Wojciecha Grabowskiego, Józefa i Antoniego Korytkowskich, Andrzeja i Jana Jackowskich, Waleryana Kąsinowskiego, Piotra Magnuskiego, oraz Józefa Świerkalskiego woźnego kaliskiego, publikującego ustawy. Kommissarze w czasie téj kadencji podjęli prace następujące: przyjęli i rozpatrzyli mappę miasta, oraz jego inwentarz, ustanowili: dyrektora policyi, siedmiu mężów, kassyera, wójta, pisarza miejskiego, ławników, instygatora, radców, pachołków miejskich, hutmana, wskazali ich obowiązki, przepisali roty przysięg, porę sessyi urzędowych i taryffę opłat od tranzakcyi miejskich dla pisarza. Wydano następnie przepisy co do ręcznych sikawek, co do dochodów z młynów miejskich, melenia w nich, i ich dzierżawienia, co do forgd mających się dawać przez gromady wsi miejskich, co do licytacyi prowentów miejskich, co do placów pustych w mieście i na przedmieściach; co do cegielni, wapniarni, puszczenia dóbr Ostrowa w zastaw, spisania inwentarza w dobrach miejskich, co do zezwolenia miastu zaciągnięcia długów, przedania mostu pod Ołobokiem, co do borów i lasów miejskich, co do ulic w mieście, co do wolnicy piekarzy miejskich, bielnika i świec woskowych, co do rzemieślników obcych, co do zbudowania mostu na rzeczce Świędrni, co do dóbr Wolicy, i co do Greków nie-unitów.

Trzecia kadencya Kommissyi Dobrego Porządku, rozpoczęła się w dnia 22 stycznia 1787 roku, pod prezydencyą Ksawerego Nałęcz Kęszyckiego wojewody gnieźnieńskiego, przy współdziałaniu kom-

missarzy: Ignacego Skarbek Malczewskiego pisarza grodzkiego kaliskiego, Ignacego Wyganowskiego i Józefa Watta Kosickiego. Tęj ostatniej kadencji przytomnymi byli: Ignacy Zakrzewski stolnik poznański, Stanisław Lipski cześnik rawski, Wojciech Lipski łowczy i surrogator grodzki, Ignacy Mierzewski wojski większy, Józef Przeuski miecznik, Jan Umiński rejent ziemski kaliski, Walerjan Kąsinowski, Wojciech Droszewski, Antoni Szkudelski, Antoni Józef i Jan Korytkowscy, Piotr Magnuski i Wawrzyniec Zalewski woźny powszechny, ustawy publikujący. Po zawezwaniu reprezentantów miasta i synagogi, Kommissya ułożyła postanowienia w przedmiotach następujących: co do wyznaczenia miejsca na cmentarz dla Greków nie-unitów, co do zapoznania wierzycieli miasta, co do akuszerok, co do kloak i czyszczenia ulic, co do sprzedawania win i likworów, reparowania młynów, co do synów kupców greckich, edukacyi dzieci, co do podatków bramowego, brukowego, przywileju ungieltowego z tabellami opłat, co do ustanowienia serwisgieltu i inkwaterunku, co do ustanowienia kwatermistrza, co do archiwum miejskiego, zachęcania do zakładania nowych fabryk, uchylenia gratyfikacyi wszelkich dla Magistratu i ofycyalistów miejskich; co do zakazu przekupstwa żywności, co do dróg, mostów, grobli i bruków; wydała zakaz próżnowania w święta zniesione; przepis, aby stajnie były budowane po za kościołami i domami; przepisy: co do kassy ogniowej, żydów nieosiadłych, żydów żebraków, jatek szewckich, podniesienia cechów zgastych, dozwołenia rozdziału bractw, co do ekonomów miejskich, czyszczenia miasta, co do niemożności zrzekania się urzędów przyjętych, co do grzywń wnoszonych do kassy miejskiej, co do osób należących do jednego cechu; zakazała cechom i bractwom zaciągania długów; wydała przepisy względem wdów z jednego bractwa lub kompanii do innego bractwa przejść chcących, co do budowy i reparacyi domów wolnych od inkwaterunku; co do bramy wrocławskiej, targowisk, dawnych ofycyalistów, chłopów miejskich, żebraków chrześcian; w przedmiocie pomocy dla zubożałych, zgrzybiałych i kalek rzemieślników; co do dochodów generała wielkopolskiego i starosty kaliskiego z miasta i wsiów do niego należących. W dalszém działaniu swoim zajęła się Kommissya opisaniem położenia i stanu miasta; wydała rezolucye co do traktyera, porządków ogniowych i ich rewizyi przez dyrektora policyi, co do stróżów nocnych, mieszczan wyprzedających się i za granicę kraju wyprowadzających, co do czyszczenia ulic żydowskich, studni żydowskiej; zakazała żydom kupowania więcej kamienic i domów;

zwolniła od opłaty półczopowego od piwa przywiezionego do miasta nie na szynk; wydała przepisy wzbraniające w pewnych wypadkach zabudowywania ulic publicznych i prywatnych; ogłosiła rezolucję względem powinności chrześcijańskich i obyczajów uczciwych; dochód z wagi publicznej przeznaczyła dla prezydenta miasta, zapewniła magistrat i jego ołicyalistów co do powiększenia im płacy; pozwoliła na bilard i pikniki; wydała urządzenia co do opieki nad sierotami i ich majątkiem, przepisała porządek odbywania sądów; ogłosiła rezolucję na symplę z tabelłą, przepisy względem koni miejskich, obliczyła dochody, długie, wydatki i pensye miejskie; co do podniesienia funduszu półczopowego na reparacye miasta; zdecydowała co do zaciągania długów. co do wypłat z kassy miejskiej, co do wykonania ustaw Kommissyi przed urząd vice-starościński; ustanowiła administratora miejskiego; zatwierdziła układ miasta z synagogą; wydała przepisy względem pociągania Magistratu do sądów podstarościńskich; zdecydowała względem bud i serwisgeltu i wreszcie: wydała rezolucyą pozwalającą czasowo rzemieślnikom mieć jednocześnie dwa sposoby do życia.

Takie to były szczegółowe prace kaliskiej Komissyi Dobrego Porządku. Zakończyła je ona w d. 29 lutego 1788 roku; lat zatem ośm pracowano nad uporządkowaniem interesów i wydaniem ustaw dla miasta Kalisza. Przez cały bieg tych działań, aż do ich ukończenia wypłaciło miasto dyet i kosztów w ogóle złotych 13,898 gr. 19^{1/2} (*). Cały operat tych czynności spisanych na formacie papieru arkuszwym, nosi tytuł: *„Dzielo Ustaw Komissyi Dobrego Porządku, za panowania Najjaśniejszego Stunislawa Augusta, pod prezydencyą JW. Kuzimierza Nałęcz z Maloszynu i Raczyna Raczynskiego Generala Wielko Polskiego, Orderów Orla Białego i Św. Stunislawa Kawalera, rozpoczęte. — A zaś pod Prezydowaniem JW. Xawerego Nałęcz Kęszyckiego Wojewody Gnieźnieńskiego Orderów Orla Białego i Św. Stunislawa Kawalera, Mosińskiego i Russowskiego Starosty w Mieście J. K. M. Kaliszu odbyte i skończone.”*

Dzielo to podzielili kommissarze na trzy części, z których I-sza pod tytułem: „Rezolucye dla miasta,” zajmuje stron 294. II-ga p. t: „Summaryusze przywilejów i praw wszelkich: Miasta, Cechów i Synagogi, tudzież Inwentarze miasta i wsiów do niego należących,” ma stron 500. III-cia p. t: „Wilkury albo Ustawy dla Bractw i Cechów,” zajmuje stron 356. (**)

(*) Szczegółowe wydatki podane będą w książce niniejszej na właściwem miejscu.

(**) Księga ta znajduje się obecnie w Archiwum Magistratu m. Kalisza.

Z trzech wzmiankowanych wyżej kadencyi Kommissyi Dobrego Porządku w Kaliszu, widzimy, że ustawy jęj wydane były w okresach między latami 1780, 1783 i 1787 (*). Z tych to ustaw rozproszonych w tém „Dziele” wybraliśmy wszystkie ustawy administracyi miasta Kalisza dotyczące i te najzgodniej z oryginałem i dosłownie podajemy. Rzeczy odnoszące się do rzemiosł, przemysłu i handlu, jako z przedmiotu swojego odrębne, również systematycznie uporządkowane, wydane także będą w następnych księgach „*CALISSIANY*.”

Zbytecznym byłoby dowodzić ważności i pożytku niniejszego Zbioru dawnych ustaw Kalisza. Nie mogą być one obojętne ani dla historyi naszego prawa, ani dla historyi krajowej, ani tém bardziej dla dziejów starożytnego grodu. Jakkolwiek w ustawach tych mieszczą się pewne przepisy administracyjne powszechno-krajowe, jednak przeważnie figurują ustawy miejscowe, oparte bądź na dawnych prawach miejskich, bądź na zwyczajach miejscowych, bądź na szczególnych przywilejach i urządzeniach. A że, bok postępu pojęć, więcej z nich gdzieniegdzie średniowiecznych czasów oddźwięki,— tém są dla nas ciekawsze. Lat temu blisko sto, bo w r. 1781, jak z drukarni Dufour'a w Warszawie, wyszło dziełko p. t: „*Treść Ustaw dla miasta J. K. M. Poznania, przez Kommissyę J. K. M. Dobrego Porządku Województwa Poznańskiego w r. 1780 uchwalonych*,” zdaje się, że więcej w tym przedmiocie trudno byłoby wyliczyć; kaliskie przeto Ustawy zwiększą ów materyał historyczny, bogaty lecz bezpożyteczny, jako zostający w ukryciu, a nawet już po największej części co do miast innych, niepowetowanej ztratcie uległy.

(*) W spisie rzeczy zamieszczonym w Indeksie tęg książki, podaliśmy lata, w których pewne ustawy lub urządzenia przez K. D. P. ogłoszonymi zostały.

której rze-
 magistratem
 w drogę
 od szla-
 tudzież
 wać nie
 obojęd-
 y się
 przez
 ienie,
 wne
 -ze-
 ie-
 ój

DAWNE USTAWY MIASTA KALISZA

I.

0 Władzach i Urzędach miejskich.

1. *Ustanowienie dożywotniego Magistratu.*

Kommissya Dobrego Porządku za najważniejszą do powszech-
 nego wszystkich mieszkańców dobra należącą, osądziwszy potrzebę
 ożywienie perpetui Magistratus w mieście J. K. M. Kaliszu, ile
 głównych wojewódzkim przyzwoity i dawniej bywszy, później zaś
 w Piotrkowie w sobotę przed niedzielą Reminiscere zwaną roku
 1552 przywilejem Najjaśniejszego Króla Imci Zygmunta Augusta
 z wolnym sobie corocznym przez obywatelów miasta tegoż w ka-
 żdy wtorek po święcie Wielkiej nocy na dwanaście mężów osób
 wybieraniem, a z nich JW. Generałowi lub jego miejsce wyręcza-
 jącemu corocznie z podanych tak wybranych dwunastu mężów do
 potwierdzenia na Radców osób sześciu i przysięgi wysłuchania
 ostrzeżeniem nie bez szkody zniesiony, któryby rząd tegoż miasta
 swojemu przeznaczony powołaniu w ścisłych i przyzwoitych utrzy-
 mywał obowiązkach, oraz utworzone terażniejszej Kommissyi ustawy
 do exekucyi przyprowadzał. Tenże wieczny Magistrat z osób
 sześciu składać się mający i z nich Prezydenta i wójta obrać tak-
 że corocznie mianych zamykający stanowi i przywraca, a takowy
 Magistrat w czasie elekcyi nowych miasta officyalistów obierania,
 jako wyżej zwyczajnym z osób osiadłych najzdadniejszych cnotą
 i umiejętnością zaszczyconych, szlachetnym trzem porządkom wy-

Z trzech w JW. Generalowi Wielko-polskiemu Prezydenta do Porządku w Jpodać nakazuje (str. 20) (*)

sach między

nych w tém

miasta Kalolucya dla Magistratu i sądów wójtowskich względem

podajemy.

zapisywania zdań i processu.

jako z pr

rzadkow/ sprawiedliwość we wszystkich rządach na tém najwięcej

SIANY) zać się zwykła, iżby osoby ustanowiony dożywotni Magi-

Zr ładające, tudzież wójtowskie i ławnicze bez wszelkiego uprze-

Zbiori' na własne nawet osobiste nie oglądając się zyski, w materyi

dla hi, czyli to sądowej czyli rządowej albo ekonomicznej, zawsze

dziej' rawiedliwości prawa i ogólnego miasta dobra swoje, stosowały

mie' oki, i najpilniejsze wcześniej o tém wszystkim czyniły zaradze-

je', aby więc tychże osób w Magistrat wchodząch i sądowych

Jania, nie tylko ich zwierzchności, ale i całemu pospółstwu mia-

sta wiadomemi były, iżby z nich szacunek i gatunek osób, oraz

zasługi nadgrozone, a przestępstwa ukarane być mogły, Kommiss-

syja stanowi, iżby na każdej sessyi Magistratu w którejkolwiek

materyi, tudzież na sessyach sądowych wójtowskich, gdzieby po-

wszechna osób nie była jednomyślność (acz z większości głosów

decyzja wypadać powinna), jednakże, któreby osoby, lub z nich

jedna inszego zdania były, tedy takowe zdania osobno w protokół

pod decyzją zapisać będą powinni, a tak gdy z sprawiedliwością

prawem i dobrem powszechnem być się zgodne pokażą, tedy już

takowe osoby do odpowiedzi za uszkodzenia publiczne lub uciąże-

nia sądowe z własnych osób i majątków odpowiadać nie będą.

Ponieważ zaś osoby w Magistrat wchodzące, wszystkie tudzież

i wójt z kassy miejskiej pensją w nadgodę prac swoich przez

Kommissją terazniejszą proporcjonalnie względem dochodów mieć

będą, przeto z powinności swojego urzędu tak dla własnego jako

tęż i swoich następców, oraz wszystkich mieszkańców dobra wy-

mawiać się i od żadnej sessyi absentować nie powinni, ale każdy

na godzinę determinowaną stawić się obowiązany, dla czego gdyby

który od szlachetnego Prezydenta wezwany na sessją upornie sta-

wić się nie chciał i nieprzyszedł, takowy winien 50 grzywien bez

odwołania się do kassy miejskiej przez szlachetny Magistrat ścią-

(*) Zamieszczone przy końcu artykułów liczby, oznaczają strony protokołu Kommissji Dobrego Porządku, którą w niniejszém dziele literami K. D. P. przez skrócenie wzmiankujemy.

gnąć mianej podpadnie, wyjąwszy prawdziwą chorobę, której rzetelność w ważniejszych materyach zaprzysiądz przed Magistratem nie przytomny powinien będzie; albo też gdyby się gdzie w drogę za interesem oddalić musiał, tedy na to powinien wziąć od szlachetnego Magistratu pozwolenie. Osoby w Magistracie tudzież Ławnicy w sądach wiecowych od zaczętej sprawy odstępować nie powinni, którzyby jednak na replikach czyli odpowiedziach obojjej strony przytomnymi nie byli, wotować nie powinni. Gdyby się zaś pokazało i jawnie dowiedzione było, niesłuszne jednego przez drugiego obywateli tego miasta zapozwanie i processem uciśnienie, natenczas niewinnie pozwanemu uchylwszy processu, sąd prawne wydatki przez siebie umiarkowane za poprzedzającą na ich rzetelność uciśnionego przysięgą, niewinnie pozywanemu powrócić nieodwłocznie nakaże, Magistrat zaś na rzecz swoją karać więcej strony nad dwoje czternaście grzywien nie powinien, i to w ważniejszej sprawie. A sąd wójtowski 14 grzywien tylko również w ważniejszej sprawie dla siebie, a nie więcej nakazywać będzie, stronom zaś ukrzywdzonym podług wartości występku stosownie jednak do prawa magdeburgskiego kary wymierzać się powinny. Nadto, ponieważ w prawnych sporach różnych obywatelów z tu-tejszym Magistratem, czyli ogólnem miastem mianych, Kommissya terażniejsza powinnej nie widzi pilności, owszem, z takowego onę-że zaniedbania wiele bardzo otrzymanych przezysków na témże mieście być się okazuje, dla czego Kommissya szlachetnemu Magistratowi surowo zaleca, iżby do takowych prawnych wszystkich ogólności miasta tyczących się interesów, plenipotentą zdolnego za pensyą z kassy miejskiej ugodzić mianą, nieodwłocznie postanowił, i onegoż w plenipotencyą opatrzył, a to w ciągu terażniejszej Kommissyi. Sekretarza zaś miasta archiwum i papiery wszelkie trzymać w porządku Kommissya nakazuje, któryby się wcześniej w każdej sprawie z tymże postanowić mianym plenipotentem zno-sił i zawsze do niego referował, oraz podług rady i rozkazów jego w czynnościach prawnych postępował, dla czego gdyby z niedo-pilnowania czyli z niegotowości sprawy jakiej przez Magistrat lub Sekretarza process odtąd od kogóżkolwiek na mieście otrzymany być się pokazał, za takowy osoby też w Magistrat wchodzące czyli Sekretarz, przekonani o prawdziwą niedbalstwa przyczynę z własnego majątku w odpowiedzi za niego będą powinni w jurisdikcyi starościńskiej. (str. 22).

3. *Bezpieczeństwo i powaga Magistratu.*

Posłuszeństwo i uszanowanie starszeństwa prawami boskimi i ludzkimi umocowane, gdy każde społeczeństwo rządny i szczęśliwym czyni, z tego więc powodu Kommissya terażniejsza do dawnych praw szlchetnemu Magistratowi J. K. Mci Kalisza służących, przydaje i to, iż ktokolwiek z obywatelów tutejszego miasta szlchetny Magistrat na sessyi zasiadający zuchwale poniżał, lub powinno onemuż uszanowania nieprzystojne czyny lub słowa uchybił, albo się na niego czyli osoby w nim umieszczone przegrażał, takowy bez zapoznania, gdyby najmajętniejszy natychmiast imany, do więzienia wtrącony, et poenis qualitate demeriti decernendis personalibus et crumenalibus przez tenże szlchetny Magistrat ukaranym być powinien. A gdyby tumult jaki wszcząwszy, rękę na osoby urząd sprawujące na sessyi podniósł i uderzył poenis semicriminalibus, a gdyby ranil, kary śmierci winnym się stanie. Uchwały wszystkie względem pozwolonych extraordinaryjnych oraz nakazanych co do ochędóstwa i polepszenia rządu ustaw, które tylko przez szlchetny Magistrat będą ogłoszone, posłusznie każdy obywatel i mieszkaniec w mieście pełnić powinien, a ktoby się im przez zuchwałość sprzeciwił, takowy ex fundo civitatensi trzydniowym tylko obwieszczony zapozwem stawić się do sądu Magistratu powinien, którego wyrok gdyby mu się uciążliwym zdawał, tedy wolno mu będzie do wyższej starościńskiej appellować sądu zwierzchności, lub w przypadku niedopuszczonego odwołania się prozekucye wydać, dopełniać jednak wyroku sądowego pierwszego powinien dotąd, pokąd odmienionym czyli zniesionym w wyższej jurysdykcyi nie będzie. (str. 27).

4. *Rezolucya zakazująca odstępowania od urzędów przyjętych.*

Lubo najpierwszą każdego mieszkańca jest powinnością dla powszechnego miasta dobra, a w nim osobistego każdego uszczęśliwienia, urzędy wszelkie na siebie włożone według cnotliwego powołania i przepisanych terażniejszej Kommissyi ustaw sprawować, i od tych się bez sprawiedliwych przyczyn, aż do czasu przeznaczonego nikt usuwać pod żadnym innym pozorem, oprócz niżej wyrażonych przyczyn nie powinien i nie może, gdy jednak wiek zgrzybiały, albo przypadkowe rozumu obłąkanie, czyli oczu kalectwo i zupełna majątku utrata wszystkich ludzi do sprawowania urzędów niezdatnymi czynią, i takie tylko wyżej wyrażone przypadki

od urzędu każdego słusznie uwolnić mogą, przeto kiedy w ciągu terażniejszej Kommissyi szlachtny Andrzej Podbowicz miasta J. K. M. Kalisza Radca i Prezydent wiekiem znacznie podeszły, na siłach osłabiony, za te obydwa urzędy tak prezydentski jako też i radziecki w Kommissyi terażniejszej podziękował, i urzędownie w księgach miejskich od tegoż obojogo urzędu swojego dnia 2 miesiąca Marca roku 1787 odstąpił; więc Kommissya z przyczyny jako wyżej zgrzybiałego wieku tegoż szlachetnego Podbowicza od tych obudwóch urzędów uwalnia. Że jednak na ten nowy takowego odstępu przypadek jako nieprzewidziany i dopiero teraz zdarzony, dotąd tak przez terażniejszą Kommissyą, jako i dekret assessorski 1756 roku żadnej nie masz przepisanej ustawy, dla czego gdy nowe okoliczności, nowych wyciągają prawideł, miasto też najrychlej jako pierwszego potrzebuje do rządu Prezydenta, na którego kandydatów wybranie od całego Magistratu zależy, a do całości jego jednego Radcy na miejsce tegoż szlachetnego Andrzeja Podbowicza niedostaje, więc Kommissya siódmego Radnego do Magistratu szlachetnego Antoniego Niecieckiego, cnotą i umiejętnością zaleconego i przez sam szlachetny Magistrat sądownie pragnionego przeznacza i onemuż natychmiast przysięgę na ten urząd wypełnić przed sobą rotą zwyczajną nakazuje, którą ponieważ wykonał, więc onegoż też Kommissya w rządzie Magistratu być do śmierci stanowi, a tak szlachetny Magistrat skompletowawszy całkowity, onemuż nieodwłocznie trzech kandydatów z pośród siebie na Prezydenta wybranie i tych elektów do potwierdzenia JW. Generałowi wielko-polskiemu podanie zaleca, odtąd zaś nikomu z radnych i officyalistów Magistratu dziękować za urząd, iż nie będzie wolno, Kommissya stanowi, chyba któryby się w zgrzybiałości albo kalectwie rozumu, lub oczu znajdował, albo też majątek swój zupełnie utracił, tedy za dowiedzeniem téj prawdy szczególnie tylko od JW. Generała wielko-polskiego uwolnionym od swojego urzędu być może. (str. 211).

5. *Przysięga Prezydenta i przeznaczenie mu na rzecz pensyi twagi miejskiej.*

„ Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmog cemu w Trójcy świętej jedynemu, iż z urzędu mego prezydentskiego wierność i posłuszeństwo Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi z Bożej łaski Królowi Polskiemu i Wielkiemu Księciu Litewskiemu Panu

memu zachowam, dobro pospolite miasta wiernie sprawować, rządzić i pomnażać, sprawiedliwość kochać, niesprawiedliwość tępić, mieszczanom i gościom, ubogim i bogatym, przyjaciołom i nieprzyjaciołom, bez wszelkiego względu niczyją osobą niegardząc, ani się respektem żadnym, względami, datkiem lub obietnicą uwodząc, też sprawiedliwość podług prawa czynić, na sądach i obradach publicznych bywać będą, sekretów i tajemnic w interessach sądowych miejskich nikomu nie objawię i we wszystkim przepisy prześwietnej Kommissyi Dobrego Porządku na mnie włożone, ile możności dopełnię. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!" (str. 111).

Lubo waga w mieście J. K. M. Kaliszu przez Kommissyą terażniejszą dla sprawiedliwości kupującym i sprzedającym postanowiona i do licytacji prowentów miejskich przeznaczona w powyższej relacji została, i tylko na jeden rok za złotych polskich 120 arendowaną była, odtąd zaś nikt jej licytować ani trzymać nie chce, a utrzymywanie Wągmistrza przewyższyłoby téjże wagi dochody, którą jednak jako do sprawiedliwości i dobrego porządku potrzebną, utrzymaną na zawsze w obowiązkach dla niej przepisanych Kommissya mieć stanowi, i onę szlachetnemu Wojciechowi Zielińskiemu miasta J. K. M. Kalisza Prezydentowi, a po skończeniu jego funkcyi przysłym jego następcom Prezydentom tegoż miasta do pensyi temuż urzędowi przeznaczonej wraz z pieczęcią na zawsze na podsycenie szczupłej pensyi, Kommissya przydaje i przyłącza, do którego utrzymywania wagi szlachetny Prezydent każdy, Wągmistrza przysięgłego mieć powinien będzie. (str. 238).

6. Ustanowienie Dyrektora Policji, jego powinności i przysięga.

Lubo przez poprzedniczą Kommissyi naszej ustawę, Magistrat w mieście tymże J. K. M. Kaliszu dożywotni z osób tylko sześciu utworzony i składający się, postanowiliśmy; gdy jednak powiększenia jego konieczna dla utrzymywania ustaw naszych i przyzwoitego porządku wyciąga potrzeba, i tego nawet szlachetny Magistrat i miasto tutejsze żąda; przeto jeszcze jednego siódmego do Magistratu Dyrektora Policji co trzy lata obierać się podług przepisów terażniejszej Kommissyi przez szlachetny Magistrat w trzech porządkach zgromadzony, w czasie naznaczonym mianego, Kommissya mieć chce, i tak teraz szlachetnego Kazimierza Gibasiewicza, jako osiadłego, zdatność i cnotę mającego, za dożywot-

niego siódmego Radcę, a trzechletniego Dyrektora Policji postanawia, i temu miejsce w Magistracie zaraz po Prezydencie do zasiadania z wszelką prerogatywą Radcy i urzędowi jego przyzwoitą naznacza, oraz w powinnościach przez terażniejszą Kommissyą przepisanych i przysiędz rotą przez Kommissyą wypisaną, natychmiast onemuż nakazuje i z kassy miejskiej pensjonowanego do lat trzech po sobie idących, od aktu niniejszego zaczynać się mianych, ustanawia. Przysięgł rzeczony Dyrektor Policji, któremu to Dyrektorowi Policji obowiązki, oraz innym wszystkim tegoż miasta officyalistom zacząwszy od szlachetnego Prezydenta poniżej wyrażone, przepisują się. A najprzód będzie w tém mieście najpierwszym rządcą Prezydent, a pod jego nieprzytomność Dyrektor Policji, a tych elekcyja wzorem dekretu ś. p. Najjaśniejszego Jana Trzeciego Króla Polskiego roku 1693 dla miasta J. K. M. Poznania dożywotni Magistrat stanowiącego, i ordynacyi w sądach assesorskich roku 1756 sporządzonej oznaczona, czas swój mieć na zawsze powinna i będzie. Na téjże zaś elekcyi, ponieważ Wójt pierwszeństwo trzymać powinien, więc in casu paritatis votorum na kandydatów wolno mu będzie votum drugie dodać na którego z tychże kandydatów. Gdyby zaś on sam pomiędzy kandydatów wchodził, tedy sam na siebie dawać votum nie ma, pod nieważnością, a gdyby przed elekcyą Prezydenta i Dyrektora Policji, Wójt umarł lub zachorował, tedy podówczas subdelegat wójtowski przez szlachetny Magistrat z Ławników obrać miany przyzwoić na elekcyi Prezydenta i Dyrektora Policji po trzech kandydatów obrać, i też elekta zapieczętowane JW. Generałowi wielko-polskiemu do potwierdzenia dwóch, to jest: jednego na Prezydenta, a drugiego na Dyrektora Policji odeśłą. Zaś JW. Generał wielko-polski swego murgrabiego lub kogo innego z ramienia własnego do publikacyi na Ratuszu tychże elektów zeszele, tych zaś obydwóch Prezydenta jednoroczna, a Dyrektora Policji trzechletnia władza i jurisdycya, podług niżej opisanych punktów, ciągnąć się miana, trwać ma, a gdyby zaś stante electione Prezydenta i Dyrektora Policji JW. Generał wielko-polski miał umrzeć, tedy tak Prezydent jako i Dyrektor Policji ciż sami, którym się funkcyja kończyć miała, do czasu następstwa nowego JW. Generała wielko-polskiego i przez niegoż tychże nowych urzędników podać nieodwłocznie mianych, przez miasto onemuż kandydatów utworzenia, funkcyą swoją sprawować powinny będą. Magistrat więc cały odtąd składać się będzie z osób siedmiu, to jest: Prezydenta, Dyrektora Policji i Radców pięciu, którzy pensyą przyzwoitą z kassy miejskiej sobie przez terażniejszą Kom-

missyą ustanowioną mieć będą, a gdyby z osób tenże Magistrat składających ktokolwiek miał umrzeć, tedy szlachetny Magistrat sposobem w dekrete wyżej de actu wytchniętym, dla miasta Poznania przepisany z Radnych na Prezydenta i Dyrektora Policji, z Ławników zaś na radziectwo obierać sobie będzie, zważając jednak ludzi zdatnych i prawa miejskie umiejących preferując, atoli takową doskonałość tutejszych miejskich nad przychodniów, z uwagą nadto, aby nie byli z sobą w blizkiem bardzo pokrewieństwie, (którego dekret assessorski wyżej wspomniany roku 1756 zabrania, aby zaś miejsca zmarłych, prezydenta i dyrektora policji lub radcy, długo dla nieprzyzwoitych niewakowały sporów, które nierządów i szkód byćby mogły przyczyną), tedy Kommissya na miejsce zmarłego, obrać innego, najdalej w przeciągu niedziel dwóch pod osobistemi karami nakazuje. Komplet temuż Magistratowi do zasiadania na Ratuszu z osób czterech najmniej składać się mający ustanawia, w przypadku zaś paritatis votorum, moc pierwszemu z zasiadających w porządku drugą kreską rozwiązania zachodzącej okoliczności nadaje i dozwala, a tak ustanowiona liczba Magistratu osób, powinności sobie przepisane z pilnością zasiadania i dokonywania, iżby w swoich pełniła obowiązkach i opóźnianego na Ratuszu w sprawiedliwości i innych interessach nieczyniła sprawowania, przeto pensye: Prezydenta, Dyrektora Policji i Radców pensyjonowanych przez sessyę w protokóle przez Pisarza miejskiego, lub w przypadku jego choroby, miejsce jego trzymającego konnotowane i na przytomnych i pracujących tylko dzielone być mają, które to pensye wyrachowane na dzień być powinny, siłę w proporcji każdemu oprócz świąt i dni wolnych wypadać będzie, wyłączają się jednakże od wytrącenia pensyi ci, którzyby prawdziwą byli złożeni chorobą lub publicznym jakim miasta zatrudnieni interesem.

Powinności Dyrektora będą te: Na sessyach ratuszowych równo z Prezydentem i Radnymi ma być przytomny, i miejsce w zasiadaniu po Prezydencie (jako wyżej) mieć będzie, sądy także sieroce podług przywileju Najjaśniejszego Króla Augusta miastu Poznaniowi służącego sędzić powinien każdego dnia podług potrzeby po południu, na których Pisarz miejski, lub w przypadku choroby czyli niebytności jego substytut, w osobny protokół dekreta pisać ma. Miasta ochędostwo w jak najlepszej utrzymywać baczności, żeby po każdym jarmarcznym i targowym dniu, rynek i ulice umiecione i wszystkie śmieci i błota za miasto wywiezione były, bruki reperować, i one w jak najlepszej utrzymywać porze, tu-

dzież gmachy miejskie do ogólności jego należące i młyny (gdy potrzeba wyciągać będzie), aby przez jego niebaczność i niedozór żadna nie stała się szkoda, za którą winienby był miastu odpowiedzieć.

Na ekspensa zaś takowe z kassy miejskiej kwota corocznie wyznaczona będzie. Też samą baczność zachować ma na mosty, bramy, rury, kanały, studnie, one często rewidować, a gdy w czém potrzebna będzie reparacya, o niej wcześniej czynić starunki, gdy zaś uczyni z którym rzemieślnikiem kontrakt, ma do approbacyi szlchetnemu Magistratowi podać, ażeby zawsze tenże Magistrat był uwiadomiony o każdej reparacyi co kosztować będzie, jako też dla uznania co pilniejszej potrzebuje poprawy lub nowego wystawienia. Co w pół roku zaś przez mularza i kominiarza wszystkie miasta kamienice i domy jaknajściślej rewidować będzie, a gdy się pokaże jakie niebezpieczeństwo do przypadku ognia, lub ruiny kamienicy czyli domu, nieodwłoczną reparacją zaraz tego wszystkiego gospodarzowi kamienicy lub domu pod exekucją nakaże. Rurmistrz pod jego zostawać będzie zwierzchnością, na którego mieć ma ustawiczną baczność. iżby rury w najlepszym zostawały stanie. Sikawki, stągwie, wemborki, haki, drabki i inne do obrony ognia należące ratuszne naczynia, jemu pod rejestrem być powinny oddane, które w jedném mając schowane miejscu, w jak najlepszym wszystkie utrzymywać porządku obowiązany będzie; do niego też niemniej należeć ma rewizya tych wszystkich porządków, duchownym, miastu, cechom i żydom przez Kommissyą terażniejszą sporządzić nakazanych, a ktoby takowe naczynia pod ten czas przygotowane w przyszłości zepsuł, stracił, lub w nieporządku trzymał, o tém zawsze szlach. Magistratowi donieść, Magistrat zaś takowe bractwo, lub kogo należeć podług obowiązku będzie winą podług rezolucyi Kommissyi terażniejszej ustanowioną ukarze, summa zaś, która z kassy miejskiej przez Kommissyą na takowe wydatki wyznaczona i w tabelli umieszczona będzie przez kassyera miejskiego za assygnacją szlchetnego Magistratu do rąk tegoż Dyrektora Policji za kwitem ręcznym co rok wyplacona być ma, z której rachunek tenże szlchetny Dyrektor Policji corocznie w czasie funkcji swojej przed szlchetnym Magistratem oddać przez registra pod przysięgą, a to pod ostrością ukarania grzywien 300 obowiązany zostaje. A gdy tegoż Dyrektora Policji jest (jako wyżej) przepisaną powinnością na sessyach ratuszowych bywać (na których tylko przytomność do brania pensyi konnotowana być ma) tedy gdy będzie zatrudniony negocyacją porządku

miasta przez Magistrat, za dowodem ważnie uznaną, taż pensya jakoby na obecnego na sessyi radzieckiej pójść powinna. Nadto do obowiązków tegoż Dyrektora Policji należeć będzie; ubogich częstokroć po bramach leżących, z nich rugowanie; ludzi bez testimonyów w mieście się tułających na ochędostwo miasta i skrzybanie błota z ulic, jako też i ubogich żebraniną się bawiących, a do robót zdatnych branie; rzeźników taksy iżby mięso z wołu gorszego za lepsze sprzedawane nie było, oraz sprawiedliwej jego wagi, tudzież iżby zaraźliwego bydła nie bili, jako też podobnie piekarzy względem taksy i wagi chleba, oraz najpiękniejszego jego pieczywa doglądanie, nakoniec wszystkich do żywności należących produktów iżby w nich niedostatku, zarazy lub depaktacyi nie było, najściślejsze i najpilniejsze dostrzeganie. zgoła to wszystko, cokolwiek w dziele terażniejszej Komm'ssyi do wewnętrznego miasta porządku i ochędostwa należącego opisane jest i będzie, dopełnienie do tegoż Dyrektora Policji należeć ma, za zniesieniem się i porozumieniem w tém wszystkim z szlachtetnym Magistratem lub w nagłości przypadku nie agitującój się na Ratuszu jego sessyi z samym szlachtetnym Prezydentem. Gdyby zaś Dyrektor Policji zachorował, lub za jakim interesem miasta, lub własnym oddalić się musiał, tedy w takowym razie jeden z Radców podczas choroby lub niebytności tegoż Dyrektora Policji przez szlachtetny Magistrat wyznaczony, urząd jego sprawować będzie powinien. Pieczęć zaś miejska zawsze u szlachtetnego Prezydenta miasta zostawać ma, od której nie więcej jak groszy trzy miedzianych wyciągać będzie. Tenże Dyrektor Policji sprawy przedmieściów, jakie tylko między ludźmi luźnymi i nieosiadłymi, tudzież mieszkańców wsi miejskich będą, sądzić ma, na których dekreta Pisarz miejski, lub w przypadku choroby albo nieprzytomności jego substytut pisać będzie, od sądów zaś jego appellacya a definitiva do sądów radzieckich w sprawach większej inportacyi dopuszczona być powinna, gdzie nie tylko na takowej sprawie tenże Dyrektor Policji votum swego dawać nie będzie, ale owszem na ustęp wyniść obowiązany zostaje. Fur wiejskich i koni miejskich (które do dozoru Dyrektora Policji należeć będą) do wywozu błót w karach do tego sporządzić mianych, tudzież gruzów, opatrzenia młynów, sprowadzenia drzewa czyli materyałów na reperacyą miasta potrzebnych zażywać będzie, w wsiach miejskich aby chłopci w dobrym porządku zostawali, do jego starunku należeć Kommissya przeleca, z przestępujących chłopów na rekwizycyą sąsiadów i obywatelów w zdarzających się przypadkach, podług przestępstwa

sprawiedliwość czynić, całości granic tychże wsiów i miasta przestrzegać obowiązany będzie; rysztokowy także porządek do jego zwierzchności należeć ma. (str. 75 i 82).

Przysięga Dyrektora Policji.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy świętej jedynemu, iż z urzędu mego wierność i posłuszeństwo Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi z Bożej łaski Królowi Polskiemu i Xięciu Wielkiemu Litewskiemu, Panu memu miłościwemu zachowam, dobro pospolite miasta wiernie sprawować, rządzić i pomnażać, sprawiedliwość kochać, niesprawiedliwość tępić, mieszczanom i gościom, ubogim i bogatym, przyjaciółom i nieprzyjaciółom bez wszelkiego respektu niczyją osobą nie gardząc, ani się względami żadnemi, datkiem lub obietnicą uwodząc, też sprawiedliwość podług prawa czynić, na sądach i obradach publicznych bywać będę, sekretów i tajemnic w interessach sądowych miejskich nikomu nie objawię, ochędostwa miasta, utrzymywanie gmachów, reparacyi bruków, bezpieczeństwa ogniowego, zachowania przepisów o mięsie i chlebie na rzeźników i piekarzy ustanowionego, i wszystkich mnie do zachowania dozoru poleconych obowiązków ile możności dopełniać i dostrzegać będę, percepty i expensy corocznie z urzędu mego rzetelnie oddam, dochodów miejskich na moją potrzebę nieobrócę, sprawy osobne władzy mojej do rozsądzenia przeznaczone, podług sprawiedliwości i prawa rozstrządać będę i we wszystkim do przepisów prześwietniej Komisji Dobrego Porządku stosować się przyrzekam. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!” (str. 112).

7. *Ustanowienie Siedmiu-Mężów, ich obowiązki, przysięga, oraz przysięgi Trybuna i Ekonoma.*

Ponieważ poprzedniczą ustawą naszą dla doskonalszego miasta rządu, a w nim powszechnego wszystkich mieszkańców uszczęśliwienia, Magistrat dożywotni przez elekcyą utworzyć miany w dawniejszych czasach bywszy, a później uchylony ożywiłszy, który to wraz z Ławicą bez trzeciego z pospółstwa stanu obrać się mających mężów i ich Trybuna, być czynnym w ważniejszych sprawach nie może; przeto Kommissya obranie do proporcji liczby szlach. Magistrat i Ławicę składać mających osób Siedmiu-mężów z pospółstwa natychmiast wybrać Sławetnym mieszkańcom miasta J.K. M.

Kalisza osiadłych cnotę i umiejętność mających dożywotnich, rachując w to i Trybuna sposobem przez dekret niegdyś ś. p. Najjaśniejszego Jana Trzeciego Króla Polskiego, roku 1663 i ordynacją w sądach assessorskich roku 1756, dla miasta J. K. M. Poznania sporządzone natychmiast zaleca, resztujące zaś powinności i obowiązki Trybuna i tychże mężów przez Komissyą terazniejszą przy ogólnych wszystkich urzędników miejskich powinnościach przepisane będą. Który to Trybun wraz z mężami nieodwłocznie po swoim obraniu przed Szlach: Magistratem przysięgę niżej przepisaną wykonać powinni będą. (str. 81).

Siedmiu Mężów w powinności.

Siedmiu-mężowie w téj liczbie odtąd zostawać i obrać podług przepisu Komissyi terazniejszej wyrażonego mający, którzy, należąc do sessyi wotowania trzech porządków mają, i z nich jeden na Trybuna, a drugi na Ekonomą wybranymi być z tychże siedmiu powinni, a z tych to Siedmiu-mężów, gdyby który na wyższy urząd postąpił, albo umarł, tedy inny przez cały Szlach: Magistrat w trzech porządkach zgromadzony na miejsce podwyższonego lub zmarłego z pospółstwa obranym być ma: Elekcyą zaś ich Trybuna podług przepisu dekretu perpetui Magistratus wyżej de actu wyciągniętego miastu J. K. M. Poznaniowi służącego, a przez niniejszą Kommissyą i do miasta J. K. M. Kalisza stosowanego, odprawować się powinna, a ci Siedmiu-mężowie wraz z swoim Trybunem i Ekonomem (oprócz powinności Ekonomowi osobno przepisanej), należąc tylko będą do obrad publicznych do powszechnego miasta dobra ściągających się, a nie do żadnej judikatury. Sessye swoje na trzech porządkach nie w izbie sądowej czyli radzieckiej, (gdzie Magistrat zasiada) lecz w osobnej od niego wyznaczonej sobie pod prezydencją własnego Trybuna miewać będą, gdzie im Magistrat przez Pisarza podawać ma na piśmie zachodzące do rezolucyi interesa, a oni nawzajem swoje mu dawać przez tegoż Pisarza na piśmie zdanie. Przy elekcyach zaś wszystkich miasta officialistów (oprócz Radców i Ławników elekcyi) w jednej izbie wraz z Szlach: Magistratem i Ławnikami znajdować się będą. Zapobiegając zaś nieprzyzwoitościom w przypadku wakującego Stallum z Siedmiu-mężów konkurujących do nich, aby ciż Sławetni Siedmiu-mężowie na różne w prywatnych schadzках i umowach koszta wyciąganiem nie byli, Kommissya wszelkie daniny i częstacye sub private officii znosi, nakazując, aby z samej tylko zdatności, a nie dokupowania się, na Siedmiu-mężów wybieranymi byli.

Obrany zaś Radca-Lawnik czyli Siedmio-mąż na miejsce zmarłego lub na wyższe postąpionego, miejsce najniższe w rządzie swoim jako później utworzony, względem dawniejszych zasiadać będzie; któryby zaś z siedmiu mężów za obestaniem go od Szlach: Magistratu na sessyach trzech porządków nie bywał, albo od funkcyi na siebie przez niniejszą Kommissyą lub Szlach: Magistrat włożonej unikał, takowy po pierwszym i drugim napomnieniu, gdyby się poprawić nie raczył, a suo stallo do pewnego czasu zawieszonym być ma i do dalszego w mieście podwyższenia później przy zdarzających się wakansach przypuszczonym być nie powinien. (str. 104).

Przysięga Siedmiu Mężów, Trybuna i Ekonoma.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej jedynemu i wam Szlachetnym Prezydentowi i Radzie, oraz wszystkim urzędnikom miasta J. K. M. Kalisza, wierność i posłuszeństwo, na tym urządzie siedmio-mężowskim, na który obrany jestem, a iż tajemnych ani jawnych buntów przeciwko Szlachetnym panom Prezydentowi i Radzie, także ku szkodzie miejskiej nie będę czynił, owszem o którychbym się dowiedział, takowe wiernie będę kaził, psował, oraz Szlach: Prezydentowi i Radzie objawiał, będę się też starał, jakobym dobro i rzeczpospolitą miejską według największej mojej możności mnożył i wszelkim sposobem sprawiedliwości praw i wolności miejskiej bronił, tajemnic miejskich mnie powierzonych nikomu nie objawię i we wszystkim ustawy Prześw: Komissyi Dobrego Porządku ile możności zachowywać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!” (str. 116).

8. *Ustanowienie Kassyera, jego powinności, przysięga, wypłaty kassowe.*

Kassyer trzechletni z pośród Radców, powinien być przez Szlach: Magistrat obrany zaraz po elekcyi Prezydenta i Dyrektora Policyi, sposobem (jak wyżej) opisanym, nie tylko zdolność, ale też i pignus responsionis mieć mający, za którego Electores w odpowiedzi de proprio, w przypadku uszkodzenia kassy miejskiej odpowiadać powinni, który natychmiast po swoim obraniu, przysięgę poniżej przepisaną, w księgi miejskie wpisać mianą przed Szlach: Magistratem wykona, którego na ten raz jedynie tylko nie uwłócząc

przyszłej Magistratowi należącej jego elekcyi Szlach: Kazimiérza Chylewskiego Komissya postanawia i onemuż przysięgę przed sobą, rotą niżej przepisaną, wykonać nieodwłocznie nakazuje, którą wykonał. Tenże Kassyer czynsze należące z dóbr wszystkich miejskich, tudzież arędy wsiów, oraz inne dochody do kassy miejskiej należące, w tabelli intrat położone, za kwitami wybrać, nieoddających w czasie przepisanym Szlach: Magistratowi na delatę podać i od niego exekucyi żądać, a tą należące miastu dochody wycisnąć, bez żadnego na osoby względu. Oprócz tego dwaj Ekonomowie, jeden z Ławników, a drugi z Siedmiu-mężów przez Szlach: Magistrat wybrani być mają, z tych zaś jeden z Ławników wybrany, dependować będzie od Dyrektora Policyi, a drugi z Siedmiu-mężów od Kassyera i onym być ku pomocy, tak do pilnowania Rzemieślników, fur z wsiów, chędożenia miasta, wybierania dochodów i innych wszelkich podług rodzaju powinności, cokolwiek ku wyręczeniu należy. Tenże Kassyer ma być przytomnym przy rachunkach z Magistratem czyli wyznaczonemi od niego deputatami, powinnością jego będzie registra wszystkich intrat i wydatków miejskich konfrontować, jeżeli nadpisane, lub w czémkolwiek omylne zważać, przeciwko onymże oppozycye na piśmie czynić, a nawet przez świadectwo lub inne dowody rzetelność ich dochodzić. Kalkulujący się nie prędzej ma być do zaprzysiężenia rachunków dopuszczonym, pokąd ściśle, rzetelnie i całkowicie we wszystkim nie wyrachuje się; w ćwierć roku Raptularze rachunków swoich Magistratowi do podpisania podawać, a generalne rachunki corocznie składać powinien przed trzema przez Magistrat z pośród siebie delegować mianemi, przez których podpisane coram tribus ordinibus czytane być mają, a tam dopiero w ich obecności na rzetelność tychże warunków pomieniony Kassyer przysięgę wykona. Gdyby zaś przy oddaniu generalnych miasta rachunków JW. Generałowi wielko-polskiemu lub jego Pod-starości okazała się niedokładność examinu delegowanych, ci sądzeni i do powrócenia miastu szkody przymuszeni na jurisdycę generalskiej być mają. Tenże Kassyer niema wydawać nikomu pieniędzy bez assygnacyi Prezydenta lub Magistratu, ma zaś najprzód wypłacać prowizye od kapitałów zawsze na termin zajutrzka Ś-go Jana Chrzciciela pod karą 500. grzywien. Gdyby zaś który kredytor na ten czas po prowizją nie zjechał, tego pieniądze czyli prowizya prezentowane i na Ratuszu pod kluczem Prezydenta i Kassyera zamknięte, a spóźnionemu kredytorowi za ich konserwacją jeden złoty procentu od sta potrąciwszy oddana za jego przybyciem być ma, wypłacać będzie

powtóre Dyrektorowi Policji na reparacye, potrzebie pensye całemu Szlach: Magistratowi i jego officyalistom, tudzież sługom miejskim, po-czwarte wyznaczoną summę na expensa extraordynaryjne i nieprzewidziane miasta. Po piąte przy sobie mieć będzie zbywającą od expensy summę, którą przy końcu funkcyi swojej Szlach: Magistratowi odda, a ten onęż na spłacenie długów kapitałów podług przepisu Kommissyi terażniejszej obróci; nadto ma mieć sobie oddaną i przez Prezydenta podpisaną od Magistratu tabelłę wszystkich intrat miejskich licytowanych i nielicytowanych podług której od każdego powinne wybierać będzie należytości, w kwitach zaś wyrażać ma gatunek pieniędzy, w którym: jakie, wiele, i od kogo odbierze i nic bez kwitu nikomu nie da, ani od nikogo odbierać nie będzie. (str. 87).

Przysięga Kassjera.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Trójcy Świętej jedynemu, iż z urzędu mego wierność i posłuszeństwo Najjaśniejszemu Stanisławowi Augustowi z Bożej łaski Królowi Polskiemu i Wielkiemu Xięciu Litewskiemu Panu memu miłościwemu zachowam, dobro pospolite miasta wiernie sprawować, rządzić i pomnażać, sprawiedliwość kochać, niesprawiedliwość tępić, mieszczanom i gościom, ubogim i bogatym, przyjaciółom i nieprzyjaciółom bez wszelkiego respektu niczyją osobą nie gardząc, ani się względami żadnemi, datkiem lub obietnicą uwodząc, też sprawiedliwość podług prawa czynić, na sądach i obradach publicznych bywać będę, sekretów i tajemnic w interessach miejskich sądowych nikomu nie objawię, przy każdych rachunkach Szlach: Magistratowi oddawać mianych przytomnym będę, rejestra przezemnie rzetelnie i wiernie spisane utrzymywać, omyłek dostrzegać, dochody i wydatki do kassy miejskiej mnie powierzonej sprawiedliwie zapisywać, prowizye wierzycielow punktualnie, tudzież assygnowane przez Magistrat do mnie summy nieodwłocznie wypłacać będę, summy żadnej z intrat miejskich do rąk moich przychodzącej na mój własny użytek i zysk nie obrócę i we wszystkim przepisy prześwietnej Kommissyi Dobrego Porządku na mnie ułożone, ile możliwości dopełnię. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego mękol!” (str. 114).

Wypłaty kassowe.

„Lubo Kommissya niniejsza przez poprzednicze ustawy i rezolucye swoje sposób szafunku kassą miasta tego dosyć ścisłemi ob-

warowała przepisy, i na ten koniec Kassjera generalnego ustanowiwszy, jemu tylko moc czynienia za assygnacyami Magistratu lub Prezydenta wydatków dozwoliła. Gdy przecież z złożonych przed sobą tychże wydatkowych regestrów o niesforności w dopełnianiu takowych zaleceń swych w mieście tymże, przekonywa się jawnie, i w przerzeczonych regestrach expensa w jednych nawet okolicznościach, tak przez Szlach: Kassjera, jako też przez Szlach: Dyrektora Policyi miasta obficie czynione być upatruje. Dla czego zapobiegając uszkodzeniu dobra miasta tegoż ztąd wyniknąć mogącemu stanowi, ażeby odtąd wszelkie dochody miejskie w czasie z licytacyi i kontraktów przypadającym w zupełnej wielości czyli ratami podług kontraktów w istotnej summie, nie zaś podawaniem expens, tudzież czynsze czyli inne daniny, albo jakiegokolwiek proweniencye pieniądze regularnie do kassy miasta składane były, a niewypłacający przyzwoicie do zadosyć uczynienia przez zwierzchność pociągani natychmiast zostali, expensa zaś wszelkie tak rzemieślnikom jako i służącym za kontraktami przez Szlach: Magistrat potwierdzić mianeni, a inne ogólnie wszystkie za assygnacyami Szlach: Magistratu, lub w nagłym przypadku samego Prezydenta, iżby nie kto inny, jak tylko sam Kassjer miasta czynić ważył się, a to nietylko pod przepadkiem takowych przez kogo innego i nawet chociaż i przez Kassjera, gdy w przeciwnym sposobie czynionych wszelkich wydatków, ale nadto pod karą grzywien stu na podającego takowe w brew niniejszej ustawie czynione expensa ściągnać z własnego majątku mianą, taż Kommissya surowo zaleca i nakazuje. (str. 278).

9. *Pozwolenie Magistratowi ustanowienia Kwatermistrza.*

Lubo Kommissya niniejsza obowiązki kwatermistrzowskie przez powyższą sporządzoną ustawę na Szlach: Kassjera miasta włożyła, gdy przecież trefunek czasów krytycznych i rewolucyi koniecznego tegoż Kwatermistrza wymagać może ustanowienia; zaczym w takowym tylko razie i nieodbitój tego potrzebie taż Kommissya Magistratowi Kwatermistrza wspomnionego z obywatela tutejszego dobrze osiadłego i rachunki doskonale umiejącego, obrać i postanowić pozwala. Który to Kwatermistrz wykonawszy rotę następującą: „Ja N. przysięgam etc. Jako z urzędu mojego, na który wezwaaay jestem, wierność, posłuszeństwo i uszanowanie Szlach: Magistratowi zachowam, inkwaterunki w mieście całym i jego przedmieściach, tudzież wsiach do jurisdycyi miejskiej należących, sprawiedliwie

podług sumienia proporcjonalnie bez żadnych względów układać, potrzeby żołnierskie i posługi opatrywać będą. Tabelę inkwaterunków ułożę i oneż Szlach: Magistratowi dla wiadomości oddam, i we wszystkim rozrządzenia K. D. P. funkcję moję obowiązujących zachowam i dopełnić ile możności zechcę. Tak mi Panie Boże” etc. Przysięgę, tabelę kamienic i domów miasta tego z protokołu terażniejszej Kommissyi wyjętą zweryfikowaną i przez Prezydenta, jako się zgadza cum oryginałi podpisać mianą za inwentarz służyć jemu winną odebrawszy, podług téj inkwaterunki żołnierskich garnizonów rozporządzać obowiązany zostanie. Tenże Kwatermistrz co ćwierć roku tabelle inkwaterunków uczynionych sporządzić mianą, Szlach: Magistratowi okazywać będzie, aby ztąd była dla tegoż Magistratu wiadomość, gdzie który żołnierz i jak dawno stoi, i jeżeli który z obywatelów nie jest w tym jego inkwaterunku uciążony, w takowym przypadku Szlach: Magistrat uciążonemu folgę uczynić ma, i za przekonaniem Kwatermistrza o takowym kogożkolwiek w brew przysiędze jego w inkwaterunkach zbytnim uciążeniu, lub oczywistem ochronieniu, karę na niegoż przyzwoitą ściągnąć powinien będzie. Od inkwaterunków jednak żołnierskich Prezydent, Dyrektor Policyi, Kassyer, Pisarz i Instygator miejscy, każdy z nich w jednej kamienicy, gdzie mieszkać będą uwolnionemi (jako wyżej) być mają. Podatki jednakowoż Rzeczy Pltėj, jako to: podymne, w półpodymne, oraz inne wszystkie jakie w przyszłości nastąpić mogą, opłacać tak jak inni wszyscy obywatele obowiązanemi zostają. (str. 196).

10. *Rezolucya względem Wójta, jego przysięga i przysięga Radców.*

Prezydent z Dyrektorem Policyi i Radcami zaraz nazajutrz, lub gdyby święto przeszkadzało, tedy dnia drugiego zaraz po ogłoszeniu utwierdzenia swojego, czyli podpisania elektów przez JW. Generała wielko-polskiego nastąpionego, nieprzedłużając, obierać będą z pośród siebie większością głosów Wójta, a in casu paritatis votorum, przydujący moc mieć będzie przydania drugiej swojej kreski komu się będzie zdawało, ten zaś Wójt obrany po wykonanej, sobie przepisanej przez niniejszą Kommissyę natychmiast i w księgi miejskie wpisać mianę przysiędze, miejsce w radzie zaraz po Dyrektorze Policyi mieć będzie i pensyę taką samą, jakową miał będąc Radnym panem, tudzież oprócz téj, niektóre ex judicio pedaneo przychodzące do niego bez depaktacyi jednak strony

zyski. Tenże Wójt w radzie votum swoje mieć będzie, wyjąwszy sprawy z apellacyi od sądu jego wójtowskiego i ławniczego do radzieckiego przychodzące, w których nietylko votum mieć nie może, ale też i na ustęp wyjść powinien.

Tenże Wójt z Ławnikami, najmniej do kompletu trzema, w przypadku innych choroby, oddalenia się, lub ważnego zatrudnienia, mieć będzie moc, podług dekretu i ordynacyi perpetui Magistratus, wyżej de actu wytchniętego miastu J. K. M. Poznaniowi służącego, a teraz i na miasto J. K. M. Kalisz, jako jednymi przywilejami i prawami z miastem Poznaniem zaszczycone przez Kommissyą niniejszą do zachowania rozciągniętego, sądzić sądy wiecowe cztery razy do roku, to jest: w każde Suche-dni, na których sądach Ławnicy przytomni bywać powinni in casu paritatis, tenże Wójt drugą kreską rozwiązywać oneż będzie. Depaktacy zaś od przyjmowania tranzakcyi, rezygnacyi i dekretów czynić nie mają. Tenże Wójt sam już tylko bez Ławników mieć będzie także sąd zwany Pedaneus czyli Potoczny, do tegoż sądu używać ma Pisarza miejskiego, jeżeli mniejszego gatunku sprawa będzie, tedy u siebie w domu w osobnej jednak izbie sądzić może, a to sprawy tój tylko natury, to jest: Impregnationis, gościnne i z rzemieślnikami o oczewiste z kontraktów niezadosyć uczynienie, o kłótnie i szwary między prostemi ludźmi w mieście i jego przedmieściach, tudzież z przekupkami o służbę i odprawę lub odmowę służebnych ludzi, o leżyą albo publiczne między sobą pobicie się, licowym prawem, z zawolania przez sługę miejskiego stron sprawy takowe sądzić i na piśmie ich dekreta ustanawiać powinien będzie, do których protokół osobny być ma, w sprawach o swary między przekupkami i prostemi ludźmi mniejszej wagi dekreta słowne stanowić może, w większych zaś jako oblivationis, obsanguinolationis, i w których obdukcye albo manifesta urzędowe pozachodzą, lub też sprawa wyvodu świadectw potrzebować będzie, w takowe sprawy wdawać się niema, albowiem, te do przyzwoitéj Ratusza juryzdykcyi należeć powinny. W sprawy także od cechów czyli bractw z apellacyi przychodzących wdawać się nie będzie, ponieważ i tych rozsądzenie Kommissya terazniejsza do sądu radzieckiego należące mieć chce. (str. 91 i 115).

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszzechmogącemu w Trójcy świętej jedynemu,” etc. (Przysięga Radców i Wójta taka sama, jak wyżej dla Prezydenta.)

11. *Rezolucya względem Pisarza miejskiego, jego powinności, tabella opłat i przysięga.*

Kommissya Dobrego Porządku miasta J. K. Kalisza dość szczerpłe miasta J. K. M. uważając dochody, a mniej potrzebne znosząc expensa w zwyczajne nad potrzebę dwóch, to jest: radzieckiego i wojtowskiego, trzymanie pisarzy znosi, i odtąd jednego tylko tego obojogo urzędu przez to miasto nieodwłocznie umiejętnością przyzwoitą i cnotą zaszczyconego, obranego i przysięgłego mieć chce Pisarza i temuż Pisarzowi, jak najdoskonalsze i najściślejsze obowiązków jemu należnych dopelnienie nakazuje. Zwykłą zaś Pisarzowi drugiemu płaconą pensyą, taż Kommissya do kassy miejskiej ogólnej zwraca.

Pisarz miejski przez Szlachetny Magistrat pluralitate per secreta vota co trzy lata obieranym być ma, który razem i powinności Sekretarza miejskiego nieprzytomnego odbywać obowiązany będzie. Szlachetny Prezydent na takowej elekcyi przytomny, rozpisze na pretendentów karteczki równe swoją ręką i każdemu wotować mającemu takowe rozda, a wotujący podług swego zdania puści takową kartkę w naczynie do tego przysposobione, na kogo mu się dać kreskę podobać będzie i dopiero Szlach: Prezydent w przytomności Magistratu, najprzód wielość kartek, jeżeli się z liczbą wotujących osób zgadzać będzie, widocznie przeliczy, a dopiero z większości kresek, na kogo przypadnie los wyboru Pisarza, publicznie wszystkim ogłosi, a gdyby zaś paritas votorum w tych kreskach wypaść miała, tedy Szlachetny Prezydent przydaniem drugiej kreski swojej, podług własnej woli, tęż równość głosów rezelwować będzie, a tak dopiero obrany Pisarz miejski, rotą poniżej przez terazniejszą Kommissyę ustanowioną i w księgi radzieckie wpisać mianą wykona przysięgę. Gdyby zaś tenże Pisarz po powyzszeniu lub śmierci terazniejszego obrać miany, zdatnym i pilnym Szlach: Magistratowi być się w przeciągu piérwszych lat trzech swojego obrania okazał, tedy wolno będzie temuż Szlach: Magistratowi na drugie i trzecie i choćby dalsze lat trzy, onegoż przy téj funkcyi zostawić, czyli bardziej przez elekcyą potwierdzić, która jednakże choćby do samego tylko potwierdzenia należąca po podwyższeniu lub śmierci żyjącego: w trzy lata odprawić się powinna. Ten zaś Pisarz miejski w sądach radzieckich i wojtowskich wypadające dekreta we wszystkich sprawach zaraz w protokół zapisywać ma: archiwum miasta w jak najlepszej regular-

ności i porządku trzymać, na sądach potocznych i Dyrektora Policyi dekreta w osobne protokoły do tego sporządzone wprowadzać, dozór onychże mieć, uchwały na trzech porządkach wszelakie wypadłe i licytacye prowentów miejskich przez Kommissyą teźniejszą urządzone zapisywać, interessa wszystkie miasta ogólności jego tyczące się utrzymywać, na obradach jego i kalkulacyach przytomnym zawsze bywać powinien. A gdyby na sessyach i swoich teraz urządzonych powinnościach (oprócz prawdziwej choroby, która jeźeliby się często zdarzać miała, lub długo trwała, zaprzyśiądz ją przed Szlach: Magistratem w rzetelności powinnej) dla istotnego niedbalstwa, nie bywał, takowego pensya na dnie i czasy podzielona i sposobem (jako wyżej) na pracującego rozdzielona będzie. Gdyby zaś często się oddalał i przytomnym do powinności swoich być niechciał, oraz o to napomnienia Szlach: Magistratu lekce sobie ważył, takowego za dowodami odsądzić, a innego na to miejsce obrać Szlach: Magistratowi wolno będzie. Nadto, tenże Pisarz rezolucye jakiegokolwiek przez Szlach: Magistrat stanowione nieodwłocznie zapisować powinien, ale dotąd przez ekstrakt wydawać żadnej nikomu niema, pokąd Szlach: Magistratowi lub Prezydentowi komunikowane nie będą. Ponieważ tenże Pisarz wyznaczoną z kassy miejskiej pensyą za swoją pracę corocznie nagrodzony będzie, więc od tranzakcyi wszelkich, tudzież rezolucyi i expedycyi ogólnych interessów miasta tyczących się osobnej opłaty od Szlach: Magistratu żądać niema, a w przypadku prawdziwej choroby lub oddalenia się z miasta za koniecznym własnym interessem (za konsensem jednak tylko Szlach: Magistratu na czas w powrocie przeznaczony zapisanym) substytutem na miejscu swoim w czynnościach powołaniu swojemu przepisanych wyręczyć się może, który to substytut przysięgę na wierność i sekret przed Szlach: Magistratem w księgi miejskie wpisać mianą rotę dla Pisarza przepisaną wykona. Nakoniec tenże Pisarz miejski akta wszystkie swoje zapisane corocznie pod winą 300 grzywien do kassy miejskiej przez Szlach: Magistrat na niego wskazać mianą okazać obowiązany będzie. a co się tyczy Jurium kancellaryi jego, zapobiegając depaktacyi, Kommissya taxę ustanawia pod karą 100 grzywien zachować mianą w ten sposób:

Tabella wraz z taxą placenia od transakcyi w księgach miejskich miasta J. K. M. Kalisza od kogożkolwiek czynić mianych, oraz od dekretów wszelkich, kondemnat, banicii lub kontumacyi w sądach radzieckich lub wójtowskich zapadłych, oprócz stemplo-

wanego papieru, który papier każdy w przyzwoitej cenie, podług potrzeby dodawać powinien. (str. 94).

	<i>Złote</i>	<i>Grosze</i>
Od rezygnacyi, cessyi, donacyi i transfuzyi	1	—
Od roboracyi, kontraktów, skryptów	—	20
Od zapisów i kwitów wszelkich	1	—
Od wizyi, intromissy, aresztów, obdukcji, prezent, manifestów wszelakich	—	20
Od dożywocia	1	—
Od plenipotencyi generalnej ordynaryjnej	—	15
Od plenipotencyi specjalnej	—	24
Od relacyi wszelakich	—	15
Od publikaty circa manifestacionem woźnemu	—	6
Od przeliczenia summ od tysiąca po	—	2
Od dekretów wszelakich od arkusza jednego	—	15
Od kondemnat, bannicyi czyli kontumacyi lub lucrum od arkusza także jednego po	—	10
Od konsensu wszelakiego komużkolwiek przez miasto na cożkolwiek danego	1	—
Od wydania ekstraktów jakiegożkolwiek prawa do któregożkolwiek bractwa i cechu ściągającego się	1	15
Od wyjęcia wszelkiego każdego przywileju	2	—
Od wyjęcia przez ekstrakt przyjęcia miejskie- go lub w tej mierze przysięgi	1	15
Od publikaty bannicyi, czyli kontumacyi wo- źnemu	—	3
Od rekwizycyi wszelakięj, jakiejżkolwiek transakcyi, dekretu, bannicyi lub kontumacyi od lat kilku	—	15
Od lat kilkunastu	1	—
Od lat kilkudziesiąt	2	—
Od pieczęci na wszelakięj ekstrakt Prezydentt:	—	3
Od przyjęcia wszelkięj przysięgi	—	10

(str. 95).

Przysięga miejskiego Pisarza.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy świętej jedynemu, iż z urzędu mojego, na który obrany jestem wiernym i posłusznym Szlach: Radzie miasta tego będę, sekretów i tajemnic rad miejskich, które poznam, albo które mi powierzone będą, nikomu prócz tego, do kogo ku największemu dobru miasta należeć będzie nie objawię, w sprawach sądowych bez wszelkiego

względu na osoby, datki, obietnice, bojaźni, nienawiści, przyjaźni i nieprzyjaźni podług mojej w prawie wiadomości i sumienia wiernie zdanie moje Magistratowi na zapytanie otwierać będę, dobro miejskie jako najwięcej pomnażać, spraw miejskich i sądów pilnować, dokumenta jako to: przywileje, dekreta, protokoły i inne miastu służące dowody oraz całe archiwum w zupełnym mieć będę porządku, z których nic stronie przeciwniej nie wydam i we wszystkim opisu K. D. P. do funkcji mojej ściągającego się, ile możności zachowam. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!" (str. 118).

12. Ławnicy, ich liczba, obowiązki, i ich przysięga.

Ławnika elekcyą po śmierci zmarłego lub postąpieniu na wyższe do Magistratu miejsce, odprawiać się będzie przez Wójta i Ławników większością głosów, na którego z Siedmiu-mężów zdadnością i cnotą zaszczycony i osiadły być ma obranym, z podania dwóch kandydatów na Ławnikostwo urzędowi radzieckiemu, a ten jednego z tych pluralitate votorum na toż Ławnikostwo oznaczy. Na tej elekcyi Wójt między Ławnikami przydować i wotować ma, a w nieprzytomności lub chorobie Wójta, jeden z Ławników subdelegatem przez Szlach: Magistrat postanowić miany w dzień obierania Wójta z Ławników wybrać na lat trzy miany, któryto subdelegat w czasie choroby lub nieprzytomności Wójta, wszystkie powinności urzędowi wójtowskiemu przepisane sprawować będzie powinien. Ławnicy zaś na sądach wójtowskich zawsze obecni być powinni, którzy, gdy będą wyznaczeni do wizyi lub taxy dóbr miejskich z Pisarzem na ówczas miejskim, gdyby z nim nie byli jednego zgodnego zdania, tedy wolno im będzie rozpisać się i każdy swoje zdanie z opisaniem wszelkich okoliczności Szlach: Magistratowi poda, Magistrat zaś z pośród siebie delegacyę osób dwóch z Pisarzem trzecim wyznaczyć powinien będzie na miejsce wizyi lub taxy, którzy takowy rozpisek z rzeczy pod oczy przypadającej rozeznawszy, Szlach: Magistratowi doniesą, który to Szlach: Magistrat takowy rozpisek podług sprawiedliwości finalnie i nieodwłocznie decydować będzie. Testamenta przez obywatelów miasta czynione, aby wprzód były tak Ławnikom od Szlach: Wójta z Pisarzem miejskim deputowanym, jako też i dysponującemu chorującemu czytane kiedy bywają, in parata copia podane, gdyby zaś przy dysponującym mają być pisane na każdy punkt przez deputowanych wola dysponującego ma być

rzetelnie i jasno wyrozumiana, a takowe dopiero przez dysponującego podpisane, zapieczętowane i do skrzynki ławniczej do depozytu oddane być mają. Aby zaś i prywatne między Pisarzem miasta i Ławnikami, tudzież subdelegatem nie zachodziły spory o pierwszeństwo w publicznych posiedzeniach i processyach, więc Kommissya i to ułatwiając, miejsce wyższe od Ławników temuż Pisarzowi miasta naznacza. Gdyby zaś Wójt umrzeć miał a subdelegat funkcją jego aż do czasu innego na miejsce zmarłego odbywał, podówczas tylko subdelegat przed Pisarzem pierwszeństwo mieć będzie. (str. 102).

Przysięga Ławników.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Trójcy świętej jedynemu, iż urząd ławniczy, na który obrany jestem, wiernie, pilnie i sumiennie sprawować, na sądach i publicznych obradach według największej możności mojej bywać będę, sprawiedliwość tak sąsiadowi jako i gościowi, przyjacielowi i nieprzyjacielowi, bogatemu i ubogiemu, żadnemi względami, datkiem lub obietnicą nie uwodząc się, czynić będę, tajemnic mnie powierzonych nikomu nie objawię i we wszystkich przepisów prześ. K. D. P. ile możności dopełnię. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!” (str. 116).

13. *Instygator miejski, jego obowiązki i przysięga.*

Instygator przez lat trzy być ma albo do czasu swego podwyższenia, którego Szlachetny Magistrat kreować będzie, a ten natychmiast przysięgę poniżej przepisaną i w księgi miejskie wpisać mianą, wykonać obowiązany będzie. Do jego powinności należeć będzie donoszenie i pozywanie o zgwałcenie publicznego bezpieczeństwa i wszelkie tumulty, o nieochędstwo przed domami tudzież nie sporządzenie złych, o niewycieranie i naprawę komińców, zgola o przestępstwo wszelkich praw i przywilejów miastu służących, tudzież porządkowych ustaw przez terażniejszą Kommissyą sporządzonych i sporządzić mianych, oraz uchwał przez Szlachetny Magistrat zdziałanych i zdziałać mianych, o nieprzystojne obywatelów życie i występki wszelakiego rodzaju, oraz zdrożne onychże sprawowanie się, zgola o co tylko kogo z przestępnych i nieposłusznych Szlachetny Magistrat, Prezydent, Dyrektor Policji, Kassyer albo Wójt pozywać rozkaże, tych wszystkich rozkazów

i trzech porządków w przyzwoitym posłuszeństwie dopełniać i sekretów izb tychże trzech porządków dochowywać, w sprawach kryminalnych z delatorem stawać, na więźniów wygodę i bezpieczeństwo od ucieczki, oraz na pilność i trzyzwość pachołkom miejskim powinna i bezpieczeństwo sądu, ratusza, aresztantów mieć bacność i pilny dozór obowiązany będzie.

Objaśnwszy sposobem powyżej przepisanyim odbywania i sposób elekcyi osób co do kogo należy, przepisawszy obowiązki oraz powinności, Kommissya stanowi: Iż, jeżeliby który Radca, Ławnik, Subdelegat, Siedmiomąż, Pisarz miejski, Kassyer, Kwatermistrz lub Instygator miał umrzeć, tedy elekcyja na miejsce zmarłego niedłużej jak do dwóch tylko niedziel, od czasu śmierci rachując, przeciągniona być może, a przy wychodzącym dwóch-niedzielnym czasie inna osoba podług powyższych przepisów obrana być ma; waruje się niemniej, aby odtąd nad powyżej opisane urządzenie żaden obywatel bina officia na sobie nie nosił, wyjąwszy tych, których terazniejsza Kommissya ustanowiła, to jest: Dyrektora Policyi, Kassyera i Wójta, którzy razem i Radcami być powinni, Cechmistrze też bractw razem Ławnikami i Siedmiomężami być mogą. (str. 107).

Przysięga Instygatora miejskiego.

„Ja N przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Trójcy świętej jedynemu; iż z urzędu mojego instygatorskiego, na który wezwany jestem, wierność, posłuszeństwo i uszanowanie szlachetnemu Magistratowi miasta tego zachowam, sprawy wszystkie z urzędu mojego ku największemu dobru miasta popierać będę, w których datkiem, bojaźnią, nadzieją lub obietnicą uwieść się nie dam i od poparcia onych nie odstąpię, Ratusza, który mi będzie z inwentarzem i aresztantami powierzony, w nocy i we dnie pilnować ile możności będę, na których i pachołków miejskich jako najpilniejsze, tudzież na stróżów miejskich dam baczenia, ażeby aresztanci w straży jako najlepszej zachowani byli i pachołcy powinności swoje pilnie, wiernie i trzeźwo sprawowali, sekretów mnie powierzonych nikomu nie objawię, kłótni między pospółstwem (wyjąwszy co do urzędu mojego należeć powinno) wszczynać nie będę, na to też pilne dawać będę baczenia, aby dni święte z największą skromnością i przystojnością w mieście obchodzone były, zgoła podług przepisów prześ. K. D. P. funkcją moją ograniczających ile możności zachowam się. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!” (str. 119).

14. *Rezolucya względem Ekonomów miejskiego.*

Lubo w ustawie dla Ławników przez Kommissyą terażniejszą przepisanej Ekonomów dwóch miastu, jednego z Ławników dla pomocy Dyrektorowi Policji, a drugiego z Siedmiomężów Kassyerowi postanowić, i obowiązki przez nich pełnić miane przepisać obiecane, gdy jednak przez późniejsze tejsze Kommissyi urządzenie końcem pewniejszego dochodów miejskich zabezpieczenia dobra miejskie jedne zastawione, inne przez licytacyą w arendy, tudzież wszystkie dochody miasta podobnym sposobem wypuszczone zostały; dla czego Kommissya już niepotrzebnych Ekonomów miejskich być widzi i onychże nie ustanawia i w tabelli expensu na nich nie kładzie, którego wtenczas dopiero wolno będzie Szlachetnemu Magistratowi ustanowić i dla nich obowiązki przepisać, gdyby jakie dobra lub dochody miejskie z licytacyjnej arendy wyszły i onychże nikt licytować nie chciał. Dyrektorowi jednak Policji i Kassyerowi Ekonomów do pomocy obowiązków na nich włożonych Kommissya przydać Szlachetnemu Magistratowi dozwala, bez żadnej jednak z kassy miejskiej opłaty, których Ekonomów usługi wierne w promocyi do wakansu pierwszeństwem przez Szlachetny Magistrat nagrodzone być mają. (str. 208).

15. *Ustanowienie Administratora miejskiego.*

Gdy najchwalebniejszych ustaw skutek jedynie od istotnego onych zależy dopełnienia, a najdoskonalsze rozrządzenie bez ściśłego jegoż wykonania daremną staje się pracą, czego Kommissya terażniejsza w postępowaniu miasta niniejszego Kalisza z niemającym doświadcza żalem, kiedy najzbawienniejsze ich rządowi podane prawidła bezskuteczne, licznie powiększone dochody nieprzezornych onych użyciem i rozporządzeniem mniej pożyteczne widzi i znajduje, a liczne przestrogi, napominania i rezolucye przez swą Kommissyą miastu temu wydane, téj niesforności i nierządu żadnym wstrzymać nie zdołają sposobem. Niechcąc zatem też Kommissya prac swoich tak znacznie ku doprowadzeniu szczególnie miasta tego do rządu doskonałego, celem dobra publicznego czynionych, martwém zostawić dziełem, lubo w poprzedniczych ustawach Dyrektorowi Policji lub Kassyerowi służących, moc władania i rządu kassą i expensami nadaliśmy, zapobiegając jednak dalszemu tegoż miasta w takowych bezrządnościach upadkowi.

i owszem, chcąc oneż do zamierzonego przyprowadzić celu i najdoskonałszego przywieść stanu, Administratora miastu temu przydać umyśliła; jakoż tymże Administratorem urodz: Ignacego Wyganowskiego, Burgrabiego grodzkiego Pyzdrskiego utwarza i ustanawia. Bez tego więc urodz: Administratora wiedzy i zezwolenia, miastu przerzeczonemu żadnych kontraktów czynić, konsensów wydawać, summ wszelakich podnosić i niemi rozrządzać, expensy jakiejkolwiek bądź najmniejszej z kassy miasta czynić już odtąd, iż nie będzie wolno, taż Kommissya ogłasza; urodzonemu zaś Administratorowi teraz ustanowionemu obowiązki: kassa miasta iżby w doskonałym miejscu i bezpiecznym pod kluczami dwiema, jednym w rękę Administratora, a drugim w rękę miejskiego Kassjera być zawsze mającemi zamknięciu zostawała, zawiadywać, obrachunki co każdy miesiąc tak dochodów jako i expensy miasta z Kassjerem czynić, expensy mimo swój assygnacyi i zezwolenia, tudzież nad przepis swój Kommissyi przez miasto nieprzyzwoicie wyłożonej nieprzyjmować i te odcinać, registra przy każdym obrachunku podpisywać, ściśle w każde dochody miasta tego wglądać i onych, aby w zupełności oddawane były z używaniem nawet exekucyi gdzie potrzeba będzie dopilnować, i reparacyi bruków, mostów, dróg i gmachów miasta, a mianowicie młynów, aby za summę przez Kommissyą niniejszą na to wyznaczoną dobrze i oszczędnie dopełniona była przestrzegać, kontrakty rzemieślnicze które nie inaczej, tylko za potwierdzeniem jego skutek odbierać mają, przeglądać i o tych istotnem dopełnieniu pamięć zachować, obowiązków Dyrektora Policji co do ochędóstwa porządków i reparacyi miasta, aby przyzwoicie podług Kommissyi terażniejszej ustaw uiszczane zostawały, dopilnować. A gdyby Magistrat cały, lub też niektóre jego tylko osoby, tudzież officyalistów miasta i mieszkańców niedopełniających swojego powołania i nieposłusznych ustawom kommissyjnym być widział, takowych powinien będzie do jurisdikcyi starościńskiej o ukarania za przestępstwa ex officiis et personis zasłużone i dopełnienia kommissyjnych przepisów zapożywać, dekreta exportować i do exekucyi przyprowadzać, assygnacye przez Magistrat lub Prezydenta wydawane (które bez jego podpisu żadnej wagi mieć nie będą) przeglądać, a słusznie wydane podpisywać, i tego wszystkiego co się do ogólnego miasta dobra i porządku, dochodów i expensy ściągać może dopilnować, taż Kommissya przepisuje i ustanawia. A mimo wiedzy i zezwolenia tego urodz. Administratora powyżej wypisane wszystkie okoliczności i ostrzeżenia przez miasto dopełniane, za nieważne

i bezskuteczne Kommissya mieć chce i ogłasza. Gdyby zaś miasto do wypłacenia jakowego długu oryginalnej summy nagłone było, tedy tenże urodz. Administrator zaciągnięcia takowej tylko summy, jakiej miasto na opłacenie tegoż oryginalnego długu potrzebować będzie, konsens miastu wydać moc mieć będzie, i tę jemuż Kommissya nadaje, ta jednak summa zaciągnąć się mająca nie inaczej, tylko za dyspozycją tegoż Administratora, i na opłacenie oryginalnego długu miasta obrócona być powinna. Któremu to urodz: Administratorowi za takowych prac i fatyg podejmowanie, w moc rekompensy na rok summę złotych 1200 polskich dwiema do roku połowicznymi ratami, pierwszą na święto ś. Jana, drugą na święto śś. Trzech Króli na każdą ratę po złotych 600 z kassy miasta brać i wydawać za kwitami czyli assygnacyami jegoż mianami wyznacza i wydziela, niniejszej rezolucyi mocą. (str. 281).

16. Przysięga pacholków miejskich i Hutmana.

„Ja N. przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Trójcy świętej jedynemu, iż Szlach: Radzie miasta tego i wszystkim jego urzędnikom uszanowanie i wierne posłuszeństwo oddawać będę, w służbie mojej przy Ratuszu do którego ostrzeżenia najwięcej przyjęty jestem i innych na mnie włożonych obowiązkach wszelką pilność i trzeźwość zachowam, rozkazy wszystkie zwierzchności, które mi tylko zlecone będą, podług największej możności mojej wykonam, zgoła jak dobremu i wiernemu słudze należy sprawować się zechcę i pragnę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męko!” (str. 120).

17. O dawnych officyalistach.

Kiedy już tak Szlach: Magistratowi miasta J. K. M. Kalisza, oraz officyalistom jego i sługom przez terazniejszą Kommissyą postanowionym pensye i zasługi w tabelli wydatków do proporcji dochodów są wyznaczone, dla tego tylko tych wszystkich ustanowionych, utrzymywanych i płatnych Kommissya mieć chce, innych zaś dawniejszych, którychby miasto miało, w ustawach niniejszej Kommissyi i tabelli nieumieszczonych, na zawsze uchylonych zostawuje. (str. 220).

18. *Uchylenie wszelkich gratyfikacyi Magistratowi i officyalistom miasta.*

Ponieważ wszystkim osobom Szlach: Magistrat składającym i officyalistom do proporcji dochodów pensye roczne w nagrodę zasług przez terazniejszą Kommissyą są wyznaczone; przeto onymże wszelkich datków czyli gratyfikacyi dawnymi zwyczajami czynić się zwykłych, jako kassę miejską krzywdzących zakazuje i oneż na zawsze znosi, a to pod karą 50 grzywien na przestępującego terazniejszą ustawę w sądach vice-starościńskich bez odwołania się ściągnąć mianą i powroćeniem wziętku skazać powinny. (str. 199).

19. *Rezolucya dla osób w Magistrat wchodzących i officyalistów miasta, powiększenia pensyi obiecująca.*

Wątpić ani inaczej wnosić Kommissya terazniejsza nie może, iż gdy urządzeniem tabelli dochodów i wydatków rocznych miasta J. K. M. Kalisza expensę terazniejszą według proporcji intraty urzędzić sprawiedliwie musiała, iżby pierwszeństwo opłacania prowizyi rocznych od długów potem znoszenie ich po części miały, a dla tego podług wystarczającej resztujący dochód wielości pensye szczuple tylko osobom Szlach: Magistrat składającym i jego officyalistom wyznaczyć mogła, tych więc cnota i gorliwość powszechnego uszczęśliwienia oraz miłość własnych następców nad obfitą nagrodę powodować więcej do powołania będą. Lecz gdy toż miasto polepszym Szlach: Magistratu rżdem z długów oczyszczonym w całości, a przynajmniej po większej części zostanie, natenczas w nagrodę słuszną takowych skutków za pracę i trudy powiększenie pensyi przyzwoite Kommissya Szlach: Magistratowi i jego wszystkim officyalistom zaręcza. (str. 239).

20. *Tabella pensyi dla Magistratu i officyalistów miejskich.*

	Złote.	Grosze.
Prezydentowi	800	—
Dyrektorowi policyi	600	—
Radnym N-ro 5 a fl. 400	2,000	—
Kassyerowi	400	--

	<i>Złote.</i>	<i>Grosze.</i>
Pisarzowi miejskiemu obojga urzędu wraz z stacją	600	—
Sekretarzowi	300	—
Instygatorowi	150	—
Uczniom dwiema medycyny Akad: krakowskiej po zł. 240, tymże dodając na książki i inne obejścia po 60 zł. corocznie	600	—

Zasługi ludziom miejskim i inne wydatki.

Zegarmistrzowi	132	—
Burmistrzowi	132	—
Trębaczowi	213	—
Hutmanowi	300	—
Stróżom nocnym dwiema	356	—
Pachołkom czterem a f. 275.	1,100	—
Woźnicom miejskim dwiema a f. 214.	428	—
Akuszerkom dwiema a f. 50.	100	—
Mistrzowi	50	—
Na konserwację koni miejskich 4-ch do ochędostwa i reperacyi miasta wyznaczonych prócz spów.	300	—
Na expens nieuchronną i nieprzewidziane wydatki	1,500	—
Na sprawunek i reparację wozów, szlów i innych porządków do ochędostwa i reperacyi miasta należących	200	—
Na upłacanie kapitałów corocznie w pierwszeństwie świeckich a potem duchownych	8,000	—

Od których upłacić mianych pozostające prowizye czyli kwoty na prowizye przeznaczone, również na upłacanie długów obracane być mają. (str. 275).

Efficit summa rocznego wydatku . 18,261 —

21. Rezolucya względem mocy nadanej przez Kommissyą Dobrego Porządku sądom vice-starościńskim względem dopilnowania urzędzeń tejże Kommissyi i względem pociągania Magistratu przed sąd podstarościński.

Gdy Kommissya Dobrego Porządku ze wszech miar dobro miasta J. K. M. Kalisza polepszyć i rząd jegoż do najdoskonalszego

szego sposobu przyprowadzić starająca się z niemałym zastanowieniem, oraz z tchliwym prac swych, jak gdyby nadaremnie łożonych uczuciem poprzedniczo swój Kommissyi wypadłe rezolucye nieuskutecznione widzi, przeto chcąc one koniecznie do ich zupełnego przyprowadzić dopełnienia, gdy tego w swych osobach, dla wielorakich swych zatrudnień uskutecznić nie zdoła, moc do koniecznego ich skutku przyprowadzenia jurysdykcji vice-starościńskiej miasta tegoż, oraz kar w rezolucyach na niedopełniających przepisanych z własnego majątku podług obmowy tychże rezolucyi ściągnięcia bez żadnego odwołania się z użyciem exekucyi pachotków miejskich, których Magistrat kaliski na rekwizycją jurysdykcji vice-starościńskiej pod karą dwóchset grzywien w przypadku niedodania téjże exekucyi na Magistrat w jurysdykcji vice-starościńskiej, bez odwołania się ściągnać mianą, w czasie potrzeby na nieposłusznych dodaje i przeleca, co się do samego tylko uskutecznienia rezolucyi K. D. P. ściągać ma, mocą terażniejszej rezolucyi.

Lubo dopełnienie wszelkich przez Kommissyą terażniejszą dla miasta J. K. M. Kalisza przepisanych ustaw Szlach: Magistratowi pod karami w tychże ustawach ustanowionemi i w jurysdykcji vice-starościńskiej na osoby tenże Magistrat składające bez odwołania się ściągnąć mianami jest przeznaczone i tenże Szlach: Magistrat z urzędu i powinności swojego powołania dokonywać tego jest obowiązany, gdyby jednak dla jakich silniejszych nad swoją możność okoliczności dokonać czego nie mógł, albo tylko w tym razie pilności swojej i bacności w niczém nieprzepominanej, niezaniebanej ani opóźnionej dowódł, tedy w takowych przypadkach i innych nieprzewidzianych zdarzyć się mogących słusznych, tudzież z niedostatku kary miejskiej razem wszystkiego w krótkim czasie poprawienie, tedy w takowych tylko zdarzeniach tenże Szlach: Magistrat czyli osoby w niego wchodzące przy sprawiedliwej ich iustifikacyi od tychże kar Kommissya uwolnionemi mieć chce. (280 i 289).

II.

Akta i czynności urzędu miejskiego.

1. *Rezolucya względem sporządzania kontraktów emfiteutycznych, dzierżaw, oraz sprzedawania gruntów i dóbr miejskich.*

Mniej dobrze rządym gdy dotąd było zwyczajem, iż place i grunta do ogólnej miasta własności należące, w mieście, ulicach

po przedmieściach i w ich okolicach, tudzież wsiach miejskich niektórym osobom officyalistowie tylko najczęściej miejscy bez dołożenia się Szlach: Magistratu z niemałym dochodów miasta uszkodzeniem kontraktami emfiteutycznymi czyli dziedzicznymi, albo arendownymi, z nieostrożnemi warunkami dochody publiczne miasta zmniejszającemi nadawali, ponieważ wszyscy gruntów miejskich posiadacze i czynszownicy są tylko powierzchniowych budynków kosztem swoim wystawionych i zasiewów własnych, albo przez siebie kupionych właścicielami, dziedziczyć zaś samej ziemi jako do funduszu i ogólności miasta należącej nie mogą; przeto Kommissya odtąd zawsze takowych, jako wyżej, czynienia kontraktów pod ich nieważnością i winą 300 grzywien przez połowę, jedną przez dawającego, a przez drugą przez przyjmującego takowy kontrakt do kassy ogólnej miasta za dowiedzeniem zapłacić mianą, tymże wszystkim miejskim officyalistom zakazuje, a tylko samemu Szlach: Magistratowi w trzech porządkach obecnie być mającemu onychże urzędowego zawierania i to zawsze z konieczną kondycją powiększenia kassy miejskiej dozwala, oddalania zaś dziedzicznym prawem takowych i tym podobnych miejskich włości i gmachów nawet samemu Szlach: Magistratowi pod nieważnością i karą 500 grzywien z majątku osób za dowiedzeniem donosicielowi przysądzić mianą surowo zakazuje. (str. 32).

2. *O zawieraniu tranzakcyi miejskich.*

Przyzwoity porządek w każdym zachowując stanie, a znosząc przeciwny onemuż tutejszego miasta obywatelów zwyczaj, którzy o włości miejskie własne w pobocznych kancelaryach zawierają tranzakcyę, a tych szukanie w przyszłych wiekach trudne i niewiadomość ich w dzisiejszym znajdowania się czasie; nie jednego z uszkodzeniem niewinnego zawodzą; zaczym Kommissya odtąd surowo nakazuje, iżby każdy obywatel i mieszkaniec wszelakiego stanu miejskie włości sprzedający lub kupujący, czyli też o nie bądź jakąkolwiek tranzakcyą zawierający, zawsze takowe tranzakcyę nie gdzieindziej, ale tylko przed księgami radzieckimi bądź wójtowskiemi tutejszego miasta sporządzał, a to pod nieważnością takowych tranzakcyi w inszym miejscu do ksiąg wniesionych. Pisarz zaś miejski tranzakcyę takowe przyjmować od żądających obowiązany będzie, gdyby zaś przeciwko słuszności przyjąć niechciał, tedy winie grzywien 100 przez Szlach: Magistrat za doniesieniem i przekonaniem wskazać mianej do kassy miejskiej

przez połowę jedną, a przez drugą delatorowi podpadać i do przyjęcia tranzakcyi przez Szlach: Magistratu rezolucyą przyniewolony być powinien. A gdyby z jakowego przypadku jakowa tranzakcyja przed księgami zwyż rzezonemi sporządzoną być nie mogła, tedy aby w przeciągu roku jednego i niedziel 6 per oblatam do ksiąg miejskich kaliskich pod nieważnością wniesiona była. (str. 100).

3. Rezolucya względem tygodniowych sessyi ekonomicznych.

Co dawniejsze przez długie wieki popsowały czasy, tedy terazniejsze, iżby polepszyły, Kommissya mieć chce, a zatem do tego końca, dzień jeden sobotni, a gdyby się święto zdarzyło, tedy piątkowy w każdym tygodniu do powinnej Szlach: Magistratowi na Ratuszu po południowej sessyi też Kommissya naznacza, na którą zgromadziwszy się wraz z Dyrektorem Policyi naradzać się o polepszeniu rządu miasta, przyczynieniu dochodów, ulepszeniu gospodarstwa, ułożeniu co do ochędostwa, umniejszeniu wydatków, wprowadzeniu fabryk, zaludnieniu miasta, o układzie zapłaty czeladzi w mieście w czasie ich służby i o wszelkich do dobra tegoż miasta należących okolicznościach obowiązanemi będą, a cokolwiek ustanowią, to w osobny protokół do takowej czynności sporządzić miany, Pisarz miasta wpisywać powinien, a Magistrat starać się będzie to do nieodwłocznej przyprowadzić exekucyi, którą to Kommissyi naszej terazniejszą ustawę Szlach: Magistrat dla potrzebnego wszystkim mieszkańcom uwiadomienia ogłosić przy trąbie na czterech rogach rynku ma, zaraz w pierwszym tygodniu początek dopełnienia swojego od tego czasu mieć mającą, a to tym końcem, iżby chociaż z partykularnych tegoż miasta obywatelów mógł każdy swój projekt w tej materyi uformować, i temuż Magistratowi takoweż sessye odprawującemu podać, którego Szlach: Magistrat odrzucić nie ma, owszem przyjąć obowiązany będzie i w protokół zapisać, który to protokół przy generalnych miasta rachunkach przed JW. Generałem wielko-polskim lub od niego umocowanym namiestnikiem nastąpić mianych okazany być powinien. Gdyby zaś projekt przez kogożkolwiek podany, być się użytecznym Szlach: Magistratowi zdawał, tedy onegoż exekwować obowiązany będzie, a ten projekt jeżeliby bez włożenia nowych podatków miejskie powiększył dochody, tedy z nich jednoroczna wynikająca część czwarta, temu który go uformował i podał w zysku przez Szlach: Magistrat do zapłacenia wyznaczoną być ma. (str. 109).

4. *Archiwum miejskie.*

Lubo dozór ksiąg miejskich Pisarzowi miasta w ustawach jemu przepisanych jest polecony, gdy jednak utrzymywanie archiwum i ubezpieczenie jego do całego miasta należy, przeto Kommissya Szlach: Magistratowi nakazuje, aby archiwum toż miejskie nieodwłocznie od ognia i wszelkich przypadków ubezpieczył, jako majątek wszystkich mieszkańców w sobie chowające, a to pod surowemi karami w przypadku niedopełnienia na osoby Szlach: Magistratu z ich własnego majątku w sądach vice-starościńskich bez odwołania się ściągnąć mianemi. (str. 198).

5. *Ordynacya względem sprawowania sądów.*

Nakoniec resztującego J. K. M. dopełniając przepisu ordynacyą względem sprawowania sądów ułożyć rozkazującego, takową co do tychże sądowych czynności i powinności przepisaliśmy ustawę. Iż lubo dekretem roku 1693 ustawy wiecznego Magistratu porządek processu jak sprawy w sądzie miejskim pierwszej instancyi odprawować się mają jest przepisano, a ku większemu sprawiedliwości w sądach tychże przyspieszeniu, powtórny dekretem roku 1756, aby sądy radzieckie i wójtowskie od początku wiosny aż do jesieni o godzinie 9 z rana, od jesieni zaś aż do tejże wiosny o godzinie 9 porannej zaczynały się i też w przypadku wielości spraw do godziny południowej sądzone były, jednak objaśniając też dekreta ku skróceniu prawnych processów ten w sądzeniu stanowi się postępek. *Primo.* Pozwy w wszelkich sprawach mają być odtąd piśmienne z pieczęcią urzędu, w którym sprawa i z podpisem Pisarza wydawane, pozywania zaś słowne tylko do dalszego processu następować będą, a gdy w trakcie tegoż processu jakowy nowy przypadek, o który sporów nie było, nastąpi, tedy dla powzięcia wiadomości rzeczy nowo-przyczynnej już nie słowny, lecz także na piśmie pozew wychodzić będzie. *Secundo.* Za położeniem pozwu tego, a zeznaniem przez miejskiego sługę w kancelaryi relacyi, która in forma zeznawana i wydawana być powinna przez ekstrakt w większych sprawach, gdy sprawa do rejestru wpisana i z niego porządkiem zachowana i nie przestępowania wpisów sprawy przywołana zostanie, pozwany niestawający w jakiegożkolwiek gatunku sprawie, nie contumax primo, lecz contumax peremptorie wzdawany być ma,

i toż pierwsze wzdawanie w czasie 24 godzin przyaresztowane w kancelaryi być powinno, a nie w przyaresztowaniu przez stronę wzdaną, wolno będzie stronie zyskującej powodowej na niepilnujących się w kancelaryi zapisać podług potrzeby interessu zysk kontumacyonalny do sprawy stosownej, a nie nadzbyteczny. *Tertio.* Gdy sprawa z rejestru aresztowanego przywołana przypadnie, powód na niestawiającej stronie pozwanej otrzyma zdanie, i onoż in forma stylu miejskiej kondemnaty w kancelaryi zapisać ma moc. *Quarto.* W stawaniu zaś na podniesienie powodztwo przez stronę zapozwaną, taż sama strona zapozwana nie będzie miała mocy brania dylacyi do patrona, oprócz spraw zadawnionych, i wielkiej wagi i osób prostych, oraz plci niewieściej, która dylacya ile w znajdowaniu się przy mieście tym prawomówcom, lubo dawniej używana przecina się, a zaraz na wniosek interessu powoda odpowiedź istotna czyli wyraźna lub odrzeczna następować będzie. *Quinto.* Palestra miejska przez Magistrat za rekomendacją Pisarzy o zdatności i palestry dawniejszej w liczbie przez Magistrat ustanowionej wybrana będzie i każdy z nich ma być przysięgłym, i w wiadomości praw cywilnych umiejętnym. *Sexto.* Żaden patron bez plenipotencyi lub zezwolenia przez stronę nie ma się wazyć stawać, a stawając i za pryncypała odpowiadając, od sprawy odstępować i oneż porzucać nie ma, lecz jako factus dominus litis sprawę rozpoczętą, prócz żeby sam pryncypał od niej odstąpił, dokończać obligowanym jest. *Septimo.* W sprawach juris tylko dokumentów nawzajem komunikacya, a gdy taż sprawa zadawniona i zastarzała, szukania z ksiąg papierów dawnych wyciągać będzie. Dilatio ad munimenta et dandarum rationum incompetentis actoratus et actionis iść ma, i te racye powinny być na piśmie do kancelaryi podane, i komparycya przy nich wcześniej zapisana ku odpowiedzi zaś na nie i z prawa dokładne odpisanie się stronie lub plenipotentowi najdalej ad secundam cadentiam judiciorum pozwala replika, po której dupliki i tripliiki sądownie zaraz wnoszone i do pióra podawane czyli dyktowane być powinny, a dalsze przewłoki i quadrupliki umarzają się. *Octavo.* W sprawach uczynkowych żadne dylacye przewłaczające prócz directae responsionis brane nie będą, a za poprzedzeniem stronie przez stronę komunikacyi punktów i post litis contestationem inkwizyi dekret następować będzie. *Nono.* Accessoria inne czyli delacye nad opis prawa Saskiego i Magdeburgskiego wnoszone być nie powinny i te bez odwołki sąd rezolwować będzie i od nich appellacya jeżeli negotium non perimens lub non sapiens vim definitivae nie ma być

dozwolona, wyjąwszy od dekretów finalnych i które podług dawne-
go zwyczaju sto złotych przewyższą od tych ma iść wolno do wyż-
szego sądu apelacja, lub zaraz sądownie ostrzeżona lub też przez
manifest w czasie 10-ciu dni podług praw miejskich uczyniony po-
nowiona. *Decimo.* Dekreta in accessoriis, quam in negotio princi-
pali, znosząc dawne zwyczaje, powinny być podług okoliczności
interesu z obostrzeniem rygorów zapadłe, a gdy strona im na ter-
minie dosyć czynnym sprzeciwi się, tedy kary kontrawencyi wska-
zane, a najbardziej nieposłusznych powiększane być mają. *Undeci-
mo.* Też dekreta finalne osobiwie o długi mają być z terminem na-
znaczenia satisfakcyi w kancelaryi miejskiej i pod rygorem intro-
missyi lub innym, jak sprawa wyciągać będzie stanowione, i exe-
kucya czyli dokończenie sprawy ich w dostatecznym przekonaniu
strony nieodwłoczna następować ma. *Duodecimo.* Expensa pra-
wne w processach i dekretach opuszczane ani częstokroć wzmian-
kowane praevia liquidatione eorundem przez stronę przegrywającą
dla strony sprawę zyskującej przysądzane być powinny, i te ob-
bonum pacis, prócz gdyby ambiguum jus et non temera aliquo-
modo actio pokazała się, umarzane być niemają. *Decimotertio.*
W sprawach o długi znaczne na które substancya dłużnika nie wy-
starcza i dobra jego sub falcidiam pójść mają, jak prędko sprawa
ex literis crydarum przywołana będzie Magistrat naznaczyć powin-
nien Administratorów substancyi dłużnika, ażeby ci do dokończe-
nia ostatecznego processu tejsze substancyi przez uczyniony zaraz in-
wentarz i taxę dóbr, tak dopilnowali i z dóbr tychże prowent na rzecz
wierzycielów i pomnożenie massy substancyi odbierali, ażeby i dłu-
żnik w czasie processów na uszkodzenie wierzycielów nieustracił.

Do tychże administratorów należeć ma sprzedaż dóbr nieru-
chomych i ruchomych wtenczas kiedy substancya prawem falcy-
dii między wierzycielów podzielona i dłużnik z prawa dziedzictwa
wyzutym będzie. (str. 245).

III.

O prawach obywatelstwa miejskiego.

1. *Rozolucya względem przyjmowania do prawa miejskiego i bractw
wszelkich bez opłaty i wymuszonej częstacyi nakazująca.*

Gdy w długim miasta tutejszego nierządzie powiększane coraz
w umyślnych opłatach obciążenia stały się największą ubytku mie-
szkańców jego przyczyną; przeto na mocy prawa 1768 r. i sprawie-

dliwości Kom. D. P. miasta J. K. M. Kalisza załudnić najrychlej kupcami i rzemieślnikami osiadłość jego usiłująca stanowi i Szlach: Magistratowi najpilniejszą na to baczość i posłuszeństwo surowo nakazuje, aby każdemu przyjąć miejskie prawo i tu osieść żądającemu bez żadnej opłaty i wymuszanych częstacyi tój łatwości nie odmawiał, ani przedłużał, a to pod karą 1,000 grzywien z własnego majątku osób w tenże Magistrat wchodzących do Kassy miejskiej zapłacić i na potrzeby publiczne obrócić mianą w sądach podstarościńskich na powadze w tym ukrzywdzonego czyli téż instygatora tejże jurysdykcyi bez żadnego odwołania się ściągnąć powinna. Bractwa także wszelkie wyzwolonego ucznia czyli przychodnia za pokazaniem listów także przyjmować bez wszelkiej opłaty i wymuszonych częstacyi nieodwłocznie na pierwszą rekwizycyą powinny będą pod karą pięćset grzywien w tymże sądzie na osoby brackie z własnego majątku ściągnąć także bez odwołania się do Kassy miejskiej na potrzeby publiczne mianą na powodztwo (jako wyżej) i terażniejszą ustawę dla powszechnej wszystkich wiadomości na czterech rogach rynku przez cztery poniedziałki targowe Kommissya przy trąbie ogłosić publicznie Szlach: Magistratowi rozkazuje i oneż na bramach przez rok cały przybitą mieć chce. (str. 29).

2. *Rezolucya o osobach prawo miejskie przyjmować mających.*

Potrzebnych dla kraju i miasta tutejszego Kommissya chcąc powiększyć liczbę kupców i rzemieślników, którym po wyciągnięciu z zagranicy do Polski jest trudnione i przedłużane listów urodzenia i wyuczenia swojego z kraju obcego dostanie; dla czego Kommissya stanowi i surowo Szlach: Magistratowi i wszystkim bractwom zaleca, iż gdyby kupiec lub rzemieślnik zagraniczny, lub z innego miasta polskiego tu chciał osieść a listów wyżej wypisanych swoich natychmiast z zagranicy dla jakiej trudności dostać nie mógł, aby był wszelako do prawa miejskiego bez opłaty podług przepisu konstytucyi roku 1768 i cechu swojej professyi przyzwoitego przyjętym, z tym tylko warunkiem, aby wprzeciagu roku jednego i niedziel sześciu od dnia przyjęcia miejskiego prawa i bractwa rachować się mianych, takowe, jako wyżej listy okazał, lub w przypadku ich zagubienia, czyli niemożności dostania dwóch świadków wiarygodnych jego dobre urodzenie i wyuczenie zaprzysiędz mających stawiał, od których odebrana być ma dostatecznym zamiast listów dowodem, gdyby atoli tego niedopełnił, tedy do-

piero po wyszłym wyżej wymienionym czasie tak prawo miejskie jako téż i bractwo utraci; którą to ustawę Szlach: Magistratowi i wszystkim bractwom jak najściślej zachywać Kommissya stanowi pod winą sta grzywien do Kassy miejskiej zapłacić w przypadku sprzeciwienia się mianą—czego dozór JW. Generałowi Wielko-polskiemu, czyli jego namiestniczėj władzy (Ta jednak rezolucya do Greków którzy podług umowy z Magistratem opłatę za przyjęcie miejskiego czynić powinni ściągać się nie ma), Kommissya zostawuje. (str. 30).

3 *Rezolucya względem mieszczan Greków nie-Unitów* (*).

Gdy prawo roku 1768 wszelkich religii bądź Katolików, bądź Dyssydentów lub Greków nie-Unitów w miastach przyzwoicie osiadłych do współczestwa miast obywatelstwa wolności i wszelkich prerogatyw, tudzież urzędów miastu temu w ktorym osiadają, służących, po przyjęciu miejskiego prawa przypuszczonymi mieć chce, a w dopełnieniu tegoż prawa już poprzednicza niniejszej Kommissyi Dobrego Porządku rezolucya (**) dla osiadłych i osieść mających w bractwie kupieckim Greków nie-Unitów w mieście J. K. M. Kaliszu tejże równości obywatelstwa, wolności i użycia wszelkich prerogatyw oraz urzędów być możnemi uznała a wczasie terażniejszego zjazdu Kommissyi smutne od tychże Greków nie-Unitów odbiera zażalenie: jakoby ciż Grecy nie-Unicy przez Magistrat czyli obywatelów tegoż miasta J. K. M. Kalisza od równości zaszczytów i urzędowania oddaleni, czyli niedopuszczeni być mieli; przeto taż Kommissya prawo to wyżej uskuteczniając i dawniejszą rezolucyą swoją reasumując wskazuje, iż wszyscy tak Grecy nie-Unicy, jako téż Dyssydenci równieź z Katolikami w mieście tém J. K. M. Kaliszu osiedli, lub osieść mający, prawo miejskie przyjąwszy i powyższych rezolucyi Kommissyi dopełniwszy wszelkich praw wolności, zaszczytów i urzędów miastu temu służących bez wszelakiej od współobywatelów przeszkody zażywać mogą i do nich dopuszczani być powinni; równieź ciż Grecy nie-Unicy, bądź Dyssydenci w bractwie kupieckim znajdujący się, do wszelkich obrad bractwa tegoż kupieckiego rozrządzeń i wszelkich

(*) Ten sam przepis zamieszczony będzie także w dziele „Prawa, przywileje i wilkury cechów i dawnych bractw rzemieślniczych etc.“ w Dz. IX. Ust. 4.

(**) Zamieszczona w dziele jak wyżej.

współbraci zaszczytów i czynności porównano z Katolikami należeć mają i od tego wszystkiego przez Starszych i współbraci tegoż bractwa oddaleni i odrzucani pod karą pięćdziesiąt grzywien z osoby przestępnego w Sądzie podstarościńskim do kassy ogólnej miasta ściągnać bez odwołania się mianą, być nie mają. Mocą teraźniejszej Rezolucyi. (str. 151).

4. *Rezolucya na mieszczan wyprzedających się i za granicę wyprowadzających się, lub ich następców.*

Ponieważ we wszystkich rządnych miastach ta jest z sprawiedliwością zgodzająca się ustawa, iżby każdy obywatel zebrawszy w nich zyski wyprzedać się i wynosić swój majątek za granicę chcący, dziesiątą część jego w Kassie miejskiej zostawił, przeto tę powinność na wszystkich mieszkańców miasta J. K. M. Kalisza i ich następców przenosić, majątek wynieść i wyprowadzać się za granicę do inszego państwa usiłujących, Kommissya rozciąga i tego dozór Szl: Magistratowi najściślej a to pod odpowiedzialnością z własnego majątku osób magistratowych w jurysdykcji vice-starościńskiej zaleca. (str. 230).

IV.

O Moralności publicznej, powinnościach chrześcijańskich i obyczajach uczeiwych.

Pierwsze są i najściślejsze każdego chrześcianina powinności, iżby się w nich Bogu, Królowi i krajowi uiszczał, czego z siebie powinny przykład dawać osoby Szlach: Magistrat składające i innych obywatelów w tym wszystkim utrzymywać są obowiązane; dla czego Kommissya mieć względy mocne na to wszystko Szlach: Magistratowi zaleca, oraz występnych starać się poprawiać a niepoprawianych podług gatunku przewinienia i praw magdeburgskich karać obowiązany będzie. (str. 237).

V.

O opiece nad sierotami.

Jest konieczną chrześcijańskich obowiązków powinnością nie tylko o edukacji sierot po zmarłych rodzicach w małoletnim wieku pozostałych zarządzać, ale też i majątkiem ich ku powiększeniu

jego i zabezpieczeniu rozrządzać. Do czego we wszystkich rządnych krajach i miejscach są z prawa powołane osoby, któreby tym najważniejszym ludzkiego społeczeństwa trudniły się interesem; a że tu w mieście J. K. M. Kaliszu sam Szlach: Magistrat do tak chwalebного jest obowiązany powołania o którego czulej takowych osieroconych dzieci i ich majątku straży, lubo Kommissya nie wątpi, przecież tenże Szlach: Magistrat do tym żywszej zagrzewając sprawowania opiekuńskiego bacności, jako najusilniej zaleca, iżby majątek nieruchomy takowych sierot nie tylko w całości utrzymywać ale też powiększać wszystkimi sposobami starał się, majątek zaś ruchomy, a mianowicie zepsuciu czyli strawieniu podlegający przez aukcyą publiczną sposobem licytacyjnych prowentów miejskich ogłosić mianą w obecności trzech porządków najdalej w niedziel sześć po osieroceniu takowych dzieci nastąpić powinna więcej dającym osobom zaprzedał, sumnę zaś jakowa z wziętku za takowe ruchomości wypadnie, iżby albo z prowizyi na miejscu bezpiecznym ulokował, albo też onę w całości czyli po części podług wymagającej prawdziwej i koniecznej potrzeby bez zbytku lecz z przyzwoitą oszczędnością na żywność i edukacyą takowych dzieci (jeżeli na to innego niemiałyby funduszu) obrócił, z czego oddać rzetelny rachunek takowym sierotom, gdy do lat przyjdą obowiązany będzie pod odpowiedzialią z własnego majątku, gdyby takowym sierotom przez opóznione tegoż Szlach: Magistratu opiekuńskie obowiązki, lub nieostrożną ich majątku lokacyą uszkodzenie jakowe stało się, lub gdyby tegoż uszkodzenia jakowa inna przyczyna z okazji tegoż Szlach: Magistratu nastąpiła. (str. 243).

VI.

O edukacyi dzieci.

Nie tylko wrodzona miłość ale też i własne rodziców powołanie, gdyż najściślejszych powinności do jak najlep-zej względem stanu i kondycyi dzieci swoich edukacyi obowiązuje, z których umiejętności kraj cały pożytkuje i oni z niego w nagrodzie swojej korzystają wartości, dla czego Kommissya wszystkich rodziców tém więcej ustawą terażniejszą zagrzewa, iżby według swojej możności dzieci własne, po odbytych szkołach w umiejętności prawa kupieckiego lub jakiego rzemiosła zgodnie z ich chęcią nauczać koniecznie starali się, a w przypadku rodzicielskiej w tym obo-

wiązku nieczułości, Kommissya przymus, dozór i bacność Szlach: Magistratowi w tej materyi, prawie najważniejszej, zaleca. (str. 170.)

VII.

0 próżnowaniu w święta zniesione.

Gdy modlitwą w dni święcone, a pracą w dyspensowane Boga chwalić można, a pijaństwo i próżnowanie jest grzechem, dla czego Kommissya lubo przy ustawach czyli wilkurach różnym cechom przepisanych pijaństwa i próżnowania w poniedziałki i dni dyspensowane czeladzi surowo i pod wypisanemi tamże zakazała karami; przykład jednak dawać najwięcej Starszym dla młodszych braci należy, a wszystkich w ogólności ludzi równe obowiązuje przykazanie; dla czego Kommissya i wszystkim Magistróm rzemieślnikom i ich czeladzi próżnowania czyli pijaństwa zakazuje pod ostrością w wilkurach brackich przez niniejszą Kommissyą na czeladź ustanowioną czyli osobistemi na niemających czem zapłacić trzech dniowego więzienia karami, na Magistrów także pod winą grzywien dziesięciu za każde przestępstwo na nieposłusznego do Kassy miejskiej w Szlach: Magistracie bez odwołania się wskazać mianą. (str. 201).

VIII.

0 przekupstwie żywności.

Czyniąc przyzwoity ku powszechnej wszystkich mieszkańców wygodzie, potrzebie i sprawiedliwości porządek, a zapobiegając nieprzyzwoitości i przekupstwu żywność drożącemu, oraz kłótnie między mieszkańcami czyniącemu, Kommissya stanowi ażeby żaden przekupień tak chrześcianin jako też i żyd od początku dnia aż do godziny porankowej dziewiątej, nie ważył się żywności wszelakiego rodzaju w mieście, a tym bardziej wychodząc na przedmieścia lub na drogi, przekupować, ażeby wprzód w przeciągu wyżej wyrażonego czasu, każdy obywatel miasta na swoją własną nakupił i opatrzył się potrzebę, a to pod karą grzywien dziesięciu w Szlach: Magistracie bez odwoływania się, na przestępującego niniejszą ustawę do Kassy miejskiej ściągnąć mianą i konfiskacją okupioną na bruku żywności, czego dozór Dyrektorowi Policy

i Instygatorowi miejskiemu przez pachołków miejskich do wykonania Kommissya zaleca. (str. 199).

IX.

O Fabrykach.

Kiedy największe kraju uszczęśliwienie od jego własnych fabryk zawisło, przez które i powszechna wygoda społeczeństwu ludzkiemu czyni się i pieniądze za granicę niewychodzą, dla czego zachęcając do nich Kommissya stanowi: iż któryby mieszczanin tu w mieście J. K. M. Kaliszu, nową jaką fabrykę własnym kosztem założył i utrzymywał, tedy takowy od wszelkich podatków miejskich na lat sześć wolnym być ma, a to pod karą pięciudziesiąt grzywien w przypadku sprzeciwienia się niniejszej ustawie na przestępnych z ich własnego majątku w Sądach podstarościńskich praecisa appellatione ściągnać się mianą. (str. 198).

X.

O dochodach, dobrach i majątkach miasta.

1. *Rezolucya względem dochodów z młynów i dzierżenia ich przez miasto Kalisz oraz na gromady wsiów miejskich aby dodawały fur gdy będzie potrzeba.*

Co się tycze dochodów generalskich z młynów kaliskich przy mieście i bramie na rzece Prośnie stojących, do starostwa i zamku kaliskiego przez prawa i przywileje nadanych; ponieważ w ciągu terazniejszej Kommissyi Szlach: Magistrat tego miasta Kalisza w trzech porządkach swoich zgromadzony i działający kontrakt emfiteutyczny trwałością wieczną zabezpieczony, ku własnej i całego miasta wygodzie dnia 31 Maja 1783 r. z corocznie płacić miastnego złotych 5,500 polskich do Kassy generalskiej czynszu z urodzonym Ignacym Prądyńskim JW. J. Pana Kazimierza z Małoszyna i Raczyna Raczyńskiego terazniejszego Generała Wielkopolskiego Nieustającej Rady marszałka orderów Orła białego i Ś-go Stanisława kawalera księgami grodu kaliskiego, dnia 3 miesiąca idącego Maja i wyżej wypisanego roku zapisanym pełnomocnikiem imieniem tegoż JW. poprzednika swojego czyniącym

dobrowolnie sporządzony i księgami grodu kaliskiego roborowany zawarli, a ten do umocowania niniejszej Kommissyi podali. Przewożąc Kommissya tenże kontrakt we wszystkich jego punktach, warunkach i obowiązkach potwierdza i za niewzruszony na zawsze mieć chce i stanowi. Gdy nadto jest powinnem tejże Kommissyi powołaniem dochody Kassy miejskiej jako do powszechnego wszystkich mieszkańców uszczęśliwienia należącej, ile możności starać się powiększyć i podług słuszności sprawiedliwie ich całość na zawsze zabezpieczyć, tak gdy na tychże młynach i być mogących przy nich dla manufaktury sukna foluszach, a w tym potrzebnego miasta zaludnienia znaczna część intraty zależy, tak do jej pewnego na zawsze zabezpieczenia w przypadkach gwałtownych tam, grobel, pogródków, młynów lub foluszów czyli papierni utrzymania, tudzież rur wodę do miasta prowadzących oraz miasta rynku i ulic potrzebnego chędożenia, gromady wszystkich wsiów miejskich podług dawnego zwyczaju i potrzeby (oprócz swoich powinności) posługi czynić, i do nich na zawołanie Szlach: Magistratu czyli Dyrektora Policji bez wszelkiej odwołki natychmiast ku ratunkowi i posłudze rozrzędzić mianęj nieodwłocznie stawać pod ostrością kar osobistych lub exekucją żołnierza przez Szlach: Magistrat rozciągnąć w przypadku nieposłuszeństwa mianę na zawsze obowiązani będą, czego posessorowie dóbr pod żadnym bronieć nie mają pozorem a to pod odpowiedzialnością za szkody gdyby z opóźnienia i sprzeciwienia się w tym dla miasta jakie wyniknąć miały. Nadto też Kommissya wsiów tych samychże mieszkańców powszechne zabezpieczając ich dobro i majątki wszystkim w ogólności i każdy w szczególności wsi czyli gromadzie pod równą ostrością surowo nakazuje, aby każda z nich stróżów dwóch, jednego dziennego, drugiego nocnego dla przestrzegania pożarów ognia i wszelkiego nieszczęśliwego przypadku nieodwłocznie przed dniem 1 Czerwca r. b. ustanowiły i tychże stróżów z ogólnych swych majątków na zawsze corocznie utrzymywały, szarwarki także trzy do dworów podług dawniejszego zwyczaju pod tąż ostrością dopełniały, tudzież drzewa przystawiać do lazaretu i haubwachu stojącego garnizonu za dyspozycją miasta kolejno bez żadnej opłaty pod taką surowością powinny. (str. 124).

2. *Rezolucya względem mielenia w młynach tutejszych.*

Kommissya Dobrego Porządku miasta J. K. M. Kalisza powszechne tegoż miasta ze wszechmiar zabezpieczając dobro i wszel-

kiemu zapobiegając uszczerbkowi, gdy toż miasto J. K. M. Kalisz młyny do Starosty tegoż miasta, czyli JW. Generała województw Wielko-polskich należące w ugodzie jemu corocznie wypłacanej należytości w swe obejmuje dzierżenie; przeto też Kommissya surowo nakazuje, aby nikt odtąd z miasta tegoż mieszkańców podług dawnych przywilejów, w młynach obcych gdziekolwiek i u kogożkolwiek będących wszelkiego gatunku zboża i słodów (oprócz gdyby młyny przerzeczone kaliskie dla jakowego przypadku nie meły, pod ten czas za konsensem Szlach: Magistratu pod karą 50 grzywien na przestępnego za słusznem przekonaniem przez Szlach: Magistrat do Kassy miejskiej ściągnąć mianą) nieważyl się mleć. (str. 126).

3. *O cegielni.*

K. D. P. miasta J. K. M. Kalisza tak dobro powszechnie miasta J. K. M. Kalisza zwiększając, jako też budować się czyli murować mającym dogadzając, cegielnię tegoż miasta J. K. M. Kalisza zapustoszała dawniej, nieco Złpol. 400 do Kassy miejskiej importującą, natychmiast najdalej za trzy miesiące roku terażniejszego (ponieważ nateraz licytowaną zostanie) przez Szl: Magistrat z Kassy ogólnej miejskiej wyreparowaną mieć chce, a oraz to ustanawia, aby nikt oprócz obywatelów szlachty, którym na swą własną budowlą i z własnych swych cegielni a nie z obcych (oprócz miejskiej) cegłę wolno sprowadzać będzie, w mieście lub na przedmieściach do budowli cegły potrzebujący, z obcych cegielni, oprócz w przypadku zabraknienia w miejskiej cegielni na ten czas, za konsensem miasta, pod karą 300 grzywien za doniesieniem i dowiedzeniem przez Szl: Magistrat do Kassy ogólnej miejskiej, wskazać za każdym przestępstwem mianą, kupować i sprowadzać nie wazył się; aby zaś przez zbytne opłacanie w tejsze cegielni wymuszanie opłaty, uciążenia nikt nie ponosił, przeto też Kommissya aby nie drożej sto cegieł w tejsze cegielni wypalonych jak po zł.pol. 3 a surówki po zł.pol. 1 gr. 15 opłacane było, pod równaż jako wyżej za przestępstwo w tej mierze ostrzeżoną karą, determinuje. Mocą terażniejszej Rezolucyi. (str. 130).

4. *O wapiennicy.*

K. D. P. miasta J. K. M. Kalisza chcąc mieć ze wszech miar pomnożone i zabezpieczone dochody ogólnej Kassy miasta J. K. M.

Kalisza oraz w szczególności każdego miasta obywatela w swój potrzebie widzieć uszczęśliwionym, wapiennicę na gruncie dóbr miasta Kalisza pod wsią Szalym zostającą, zł.pol. 230 dawniej importującą podnosi, i onęż przez licytacją na dzień trzydziesty miesiąca bieżącego wskazaną, plus offerenti puszczoną być mającą determinuje; aby zaś nikt tak w mieście jako i przedmieściach miasta tegoż Kalisza do zabudowania wapna potrzebujący, zkądnąd, jako tylko z samej wapiennicy miejskiej lub w przypadku w niej zabraknięcia wapna za konsensem Szl: Magistratu sprowadzić pod karą 300 grzywien przez Szl: Magistrat za doniesieniem i słusznem dowiedzeniem na przestępnego w tój mierze ściągnać mianą, nie ważył się, stanowi; oraz zapobiegając zbytecznemu tegoż wapna opłaceniu czyli raczój nadzwyczajnej ceny jego wymuszaniu, taż Kommissya ustanawia, iż nie więcój każdy za wiertel wapna niegaszonego jak złp. 2 bez osmaka płacić obowiązany być ma, więcój zaś nad teraz ustanowioną cenę wymuszający, karze równój jako wyżój, za przestępstwo przez tenże Magistrat wskazać się mianój, podlegać będzie. (str. 131).

5. Rezolucya względem licytacji prowentów miasta.

Kom. D. Porz. miasta J. K. M. Kalisza stosując się do uniwersału swojego pod dniem 24 kwietnia roku płynącego względem licytacji wszystkich ogólnie prowentów wydanego i publikowanego w dopełnieniu tejże licytacji wszystkich ogólnie dochodów miejskich tak z wsiów, ogrodów, placów jako li też z kądkolwiek wynikających dzień 30 miesiąca bieżącego determinuje, i tę licytacją na Ratuszu w przytomności Magistratu, tudzież jednego z pośród siebie wyznaczyć mającego Kommissarza odprawowaną mieć chce, z tym warunkiem, iż arendy dóbr niemniej jak złp. 100 za każdym razem licytowane być mają, inne zaś mniejsze prowenta miejskie przez mniejszą część podług woli każdego licytującego podwyższone być mogą.

Te zaś dochody wszelakie plus offerenti przez kontrakty, do których punkta taż Kommissya ułoży puszczone mieć chce. (str. 127).

6. Rezolucya względem spisania inwentarza w dobrach miejskich.

Kiedy dla doskonałego prowentów Kassy miejskiej urządzenia intraty z wsi miejskich sprawiedliwie inaczej dochodzone i usta-

nowione być nie mogą bez dokładnego o stanie wszystkich tychże wsi mieszkańców Kommissyi terażniejszej zawiadomienia, iżby każdego mieszkańca podług miary ziemnego i ruchomego w inwentarzach majątku powinności Kommissya terażniejsza umiarkować mogła, dla czego Szlach: Magistratowi nakazuje, aby w przeciągu niedziel sześciu przez delegowanych mieszczan do tychże wszystkich wsi swoich w onychże każdego mieszkańca z imienia i przezwiska. place, budynki, żony, dzieci i inwentarze wszelakiego rodzaju rzetelnie spisali, a takowy inwentarz sporządzony i w przypadku potrzeby zaprzysiądz się przez tychże delegowanych przed niniejszą Kommissyą w rzetelności mający terażniejszej K. D. P. pod ostrością 100 grzywien w przypadku niezadosyć uczynienia z własnych osób majątków ściągnąć mianą oddała. Mieszkańcy zaś wsi w indygacyi tymże delegowanym, co do téj czynności posłusznymi być mają pod karami osobistemi na nich przez Kommissyą w przypadku nieposłuszeństwa rozciągnąć mianami, a ponieważ takowe inwentarze dóbr swoich miejskich sporządzili, więc te przy końcu terażniejszego dzieła przyłączają się. (str. 134).

7. Rezolucya względem borów i lasów.

Kom. D. Porz. ze wszech stron zabezpieczając do najpóźniejszych czasów wystarczać mogące dla miasta J. K. M. Kalisza i dóbr do niego należących dobro, które od oszczędnego zależy gospodarstwa stanowi: iż gdy wyżej wspomniane miasto na jednych tylko dobrach Ostrowskiej majątności borami i lasami obdarzone zostaje, z których najszczególniej stan dóbr tych i innych w polach będących do tegoż miasta należących, tudzież gmachów miejskich mostów i młynów oraz przepraw utrzymywanym być może, dla czego najsurowiej zakazuje, aby nikomu z Magistratu i Radców tegoż miasta niewolno było, tak boru jako też i lasu na przerzeczonych lub innych znajdującego się dobrach sprzedawać i pod żadnym pretextem zamieniać, darować, ustępować, (oprócz na same powszechności, a nie szczególności miasta potrzeby Kassę jego czyli dochody publiczne powiększające i posesorów dóbr oszczędnym opał oraz budowlą, budynków folwarcznych na co assygnacye od Magistratu wychodzić mają i na opał kwity, lub w kontraktach wyraźne przeznaczenia) a to w przypadku spacznej czynności pod odpowiedzialnością z własnego majątku przez Urząd starościński lub vice-starościński wskazać mianą; nadto nieodwól-

cznie nakazuje, aby przerzeczony Szlach: Magistrat borowych przysięgłych przynajmniej trzech z gromady tejże majątności osiadłych i płatnych do najściślejszego tychże borów i lasów pilnowania natychmiast, a zaś w majątności Wolickiej jednego dozoru chróstów i choiny także w tym kraju i miejscu do różnych potrzeb ekonomicznych przydatnej postanowił i nazawsze trzymał, oraz baczością na tychże borowych posessorom lub rządcom dóbr tych w kontraktach i inwentarzach najmocniejszą zalecał. mocą terażniejszej rezolucyi. (str. 137).

8. *Rezolucya względem dóbr Wolicy.*

Zakończywszy niektórych dochodów miejskich licytacją co się tyczy rozrządzenia dóbr Wolicy dotąd w rządzie a raczej dzierżawie W-go Goczałkowskiego zostających Kommissya też dobra Wolice przez trzech z Magistratu dobrze osiadłych w czasie poniższym przy licytacji propinacyi dóbr tychże wyznaczonym ustanowić mianych za poprzedzającą przez nich na rzetelność zbierania prowentów z tych dóbr i onych wiernie do Kassy miejskiej oddawania przed tąż Kommissyą wykonać mianą przysięgą rządzone mieć chce, licytacji zaś w tych dobrach propinacyi oraz i innym czynnościom dopełnić mianym dzień 9 mies. lipca roku terażniejszego, to jest po wyruszeniu z dóbr W-go Goczałkowskiego nadchodzący oznacza, a przed dojściem tego czasu geometryczne dóbr tychże rozmierzenie uczynić i uniwersał Kommissyi nieodwłocznie do skutku przyprowadzić a ten w czasie zjazdu powyżej wyrażonego Kommissvi swój z dostatecznym opisaniem podać zaleca; nateraz zaś ustanowionym dzierżawcom posłuszeństwo i zwykłą powinność poddanym dóbr wypuszczonych nakazać, a nieposłusznych do koniecznego powinności ich dawniej czynionych, nie jednak innych nadzwyczajnych nawet karą cielesną przynaglić surowo pod karą 50 grzywien na sprzeciwiających w tej mierze przez Szlach: Magistrat wskazać mianą temu Szlach: Magistratowi przykazuje. Z podatkow zaś dawniej przez Kommissyą ustanowionych nie więcej komużkolwiek nad układ Kommissyi przez spisana tabellę do wybierania podanych wybierać zaleca, a przestępnego w tej mierze znalezionego przez Szlach: Magistrat za słusznym dowiedzeniem 500 grzywien do Kassy miejskiej wskazaną ukarano mieć chce. (str. 150).

9. *Rezolucya kontrakt między miastem a cieślą o zreparowanie młynów zawarty, utwierdzająca.*

Ponieważ Szlach: Magistrat tutejszego miasta w trzech porządkach czyniący, za pożyteczną uznali potrzebę, iżby młyny za bramą wrocławską na rzece Prośnie stojące, końcem ich większego dochodu pomnożenia nieodwłócznie wyreparowali, dla tego końca Magistra młynarza cieśle sprowadzili; przeto Kommissya do tak pożytecznej przychylając się czynności, iżby najrychlejszy mieć mogła skutek, Szlach: Magistratowi i trzema porządkiem tegoż mista dozwala, iżby natychmiast do potrzebnego tychże młynów wyreparowania kontrakt z p. Stanisławem Grotowskim unsztu ciesielskiego majstrem podług oszczędnej ugody zawarli. A ponieważ takowy kontrakt w ciągu Kommissyi niniejszej dnia 3 miesiąca Marca roku 1787 z wyżej wyrażonym majstrem cieślą przez strony obydwie podpisany sporządzili, i ten Kommissyi do umocnienia podali, więc Kommissya tenże kontrakt z wszystkimi jego warunkami potwierdza, umacnia i podług jego opisu dopelniony i w księgi miasta wpisany mieć chce. Nadto zapatrzwszy się też Kommissya na decess w proveniencyi z młynów kaliskich, który corocznie miasto Kalisz odnosi, zapobiegając dalszemu takowemu miastu uszkodzeniu a przecinając na potem zaciąganie dalszych długów stanowi: aby młyny te w czasie najprędzszym z nowa wystawione, rzeka wyprostowana, tamy ubite i ugruntowane z upustami dwiema i śluzami danemi były, a tak raz wyreparowane będąc, zbiór pewny ominować a od decessów miastu uchylić mogą. Gdy zaś pod sprowadzenie drzewa na takąową reparacyą z borów wielości fur potrzebuje, przeto rozporządzając te obliguje WW. Jchmów possessorów wsiów miastu dziedzicznych, aby oniż z pańszczyzn sobie przynależących się z każdego Półrzebka po fur 3 z osobna, a z osobna poddani wsiów tychże po fur 2 do sprowadzenia ku tejże reparacyi drzewa dostawić i wysłać nieubliżyli i owszem obowiązuje W-ch possessorów z łaski miastu w takowej potrzebie wesprzeć, a pracowitych poddanych wsiów rzeczonych miastu uporczywości exekucyą żołnierską przymusić, moc miastu zostawuje. Niniejszej rezolucyi mocą. (str. 166).

10. *Tabella ogólna czyli obrachunek dochodów.*

1. Dochody licytowane.

Podatek: bramowego, brukowego, placowego, mostowego, suchodziennego etc. w roku przeszłym 1787 na lat 3, licytowany, na rok	Złot. gr.	8,700 —
Wapiennica także na lat 3, w tymże roku zalicytowana		735 —
Cegielnia również na lat 3, w tymże roku zalicytowana		520 —
Propinacja wsiów: Wolica, Chełmce, Saczyn, Takomyśl, Szałe z pustkowiami w r. 1785 na lat 3, zalicytowana		2,310 —

2. Dochody z dzierżaw wsiów miejskich.

Wieś Tyniec z przyległościami w roku przeszłym na lat 9 wypuszczona, z której już 3-ch letnia dzierżawa wzięta, corocznie	5,500 —
Wieś Dobrzec zadzierżawiona, co rok	8,000 —
Wieś Ostrów, ta jest w zastawie wsummie 70,000 Złot., więc dopiero gdy w czasie wykupioną będzie uczynić może procentu rocznego 4,000.	

3. Dochody z wsiów miejskich na czynsz wypuszczonych.

Wieś Saczyn czynszuje na rok dwiema ratami . . .	1,250 —
Wieś Chełmce w równym sposobie	1,280 —
Wieś Wolica w równym sposobie	896 —
Pustkowanie wszyscy wsi tychże	866 —

4. Dochody z podatków miejskich i innych.

Podatek Symplowy zwany, z dawna w tém mieście od obywateli i mieszkańców wybierany	2,000 —
--	---------

Facit latus 32,087 --

Złot. gr.

	Transport lateris	32,087 —
Od Szlach. Zielińskiego opłaty do miasta od Redut za przywilejem J. K. M. miastu nadanym podług konwencyi z miastem		100 —
Z bielnika i fabryki świec jarzących od St. Arkusze-wskiego po wyjść mianój lat 6 wolności Złt. 100.		

5. Dochody czynszowe z gmachów miej-
skich, ogrodów i domów.

Z izby najętėj na Ratuszu od Kompanii Ewangelickiej	72 —
Z strzelnicy na szlachtaus rzeźnikom wypuszczonej . .	60 —
Od miejskich skrzyni rybnych Nr. 6	60 —
Z sklepu jednego pod Ratuszem od Garnczarzy . . .	30 —
Z sklepu drugiego małego	8 —
Z jatek szewckich	10 —
„ piekarskich	10 —
„ rzeźniczych	10 —
Z ogrodów 5-ciu Rembowiczone zwanych, z każdego a florenów 12	60 —
Jan Pietrzak Zdyb z ogrodu.	20 —
Kowal Nasse z gruntu konsensowego	8 —
Felicjan Kuczmiński z gruntu „	5 —
Leśniewicz z pod muru „ „	4 —
Maciej Krzemiński z gruntu i ogrodu konsensowego z pod muru	10 —
Sebastjan Głowacki z gruntu i ogrodu konsensowego	10 —
Gardziński z gruntu konsensowego	10 —
Krauze wdowa, z gruntu konsensowego pod murem .	5 —
Majerowiczowa z izdebki pod murem	1 —
Z mydlarni po Pustach z gruntu konsensi pod murem .	10 —
Kajetan Jerzycki z gruntu konsensowego	10 —
Marcin Chruścielewski „ „	10 —
Marcin Jeziorski „ „	10 —
Dom mistrzowski wolny.	
Franciszek Cieśliński z gruntu konsensowego	10 —
Franciszek Strzelecki „ „	10 —

Efficit latus 32,640 —

	Zlot.	gr.
Transport lateris	32,640	—
Urodz. Korytkowski susceptant z gruntu konsensowego	3	—
Śliwczyński z pod muru	5	—
Chrystjans przeszły Mistrz z. pod muru	1	18
Wawrzyniec Kłyszewski z gruntu konsensowego . .	10	—
Żmigrodzki za czynsz kanał reperować powinien.		
Andrzej Lipiński z pod muru	5	—
Kostecki z pod muru	2	—
Andrzej Podbowicz z pod muru	2	—
Ambroszkiewiczowa „	2	—
Kazimierz Gibasiewicz „	2	—
Walderowicz „	2	—
Żakowski „	4	—
Byszkiewicz „	2	—
Barszczewski „	3	6
Rudzki	1	18
Rylkowa wdowa	1	18
Nawrocki z pod muru	3	6
Synagoga kaliska z góry Kierchowój	100	—
Iciek żyd Kot z gruntu konsensowego	5	—
Dawid Kot żyd rybak z gruntu konsensowego	5	—
Mordche Kot żyd rybak	5	—
Hersz Bawełniak z pod muru	5	—
Jakób Pażygroch żyd z pod muru	5	—
Michał rzeźnik „	5	—
Marek Kot przy jatkach z pod muru	10	—
Szmerkiewicz z ogroda	8	—
Dąbrowicz „	10	—
Adam Sadowicz z ogroda	8	—
Dziakiewicz „	10	—
Anastazy młynarz z współ ogroda	5	—
Maronowicz z ogroda	10	—

Efficit rocznego dochodu summa Złot. 32,881 gr.6

Nadto współczopowego podług rezolucyi Rady Nieustającej, za przywrócenie miasta tego do klasy pierwszej, z proporcji kontraktu od Skarbu koronnego składać miasto niniejsze powinno, zaczynając od święta św. Jana Chrzciciela r. 1787 przeszłego, sumę do dyspozycyi departamentu policyi należącą i za podwyższeniem w czasie kontraktu czopowego powiększać się mającą Złot. pols. 5150.—(Str. od 261—266).

XI.

Długi i wydatki miejskie.

1. *Rezolucja długów nowych zaciągania zakazująca.*

Gdy złożone przed nami przez Szlach: Magistrat dowody tę smutną okazały prawdę, iż nieszczęśliwe skutki poprzedzającego zamieszania krajowego, tudzież i dawniejsze podobne przypadki w tak smutne miasto tutejsze wprawiły jestestwo, iż włości jego (oprócz dawnych duchownych i świeckich zapisanych długów) przypożyczonemi znacznemi summami obarczone i w prowizjach zatrzymanych zadłużone zostały, a tych zmniejszenie i powolne opłacanie od niezaciągania dalszych zawisło długów, któreby miasto do ostatniego upadku i zupełnej włości jego straty przyprzewadzić mogło;—gdy więc Kommissja niniejsza w terażniejszym czasie wydatki i dochody miejskie wkrótce tak urządzić pragnie, iżby jeszcze zbywająca z intraty nad expensę częśćka na coroczne tychże długów dawnych opłacanie, zostawać się zabezpieczona w Kasie miejskiej mogła, przeto odtąd zaciągania nowych długów (wyjąwszy na dawnych rzetelne opłacanie), Szlach: Magistratowi pod najsurowszemi karami w ciągu teje Kommissyi przed nią, a oprócz niej na jurydyce generalskiej ściągnąć mianemi, i odpowiedzialną z własnych majątków na zawsze zakazuje w czasie pokoju, w czasie zaś krytycznym nieprzyjacielskiej (uchowaj Boże) wojny lub extraordinaryjnych nieprzewidzianych przypadków, gdyby konieczna wyciągała potrzeba zaciągania długu, tedy Szlach: Magistrat nie będzie miał mocy inaczéj go zaciągnąć, chyba praevio consensu Departamentu policyi w Radzie Nieustającej, a gdyby tego w kraju natenczas niebyło, tedy naówczas za konsensem na piśmie J. W. Generała Wielko-polskiego. (str. 34).

2. *Rezolucja czyli konsens na puszczenie dóbr Ostrowa w zastaw.*

Kom. D. Porz. chcąc ze wszéch miar miasta J. K. M. Kalisza ulepszać dobro, i najszcześniejsze ku wsparciu miasta tegoż urządzić środki, ponieważ toż miasto J. K. M. Kalisz przez dawniej na dobra swe różne zaciągnione długi bez posiadania kaźdych dóbr swoich z przyczyny w tychże dobrach nie tylko w spo-

sobie dzierżawy ale oraz w przypożyczanych summach osiadłych possesorów zostaje, chcąc więc przynajmniej dobra jedne Wolice z przyległościami mieć w posiadzicielstwie tegoż miasta ku wsparciu jego potrzeb wolne, a inszego łatwiejszego do oczyszczenia tychże dóbr z summy przypożyczonej W. Goczałkowskiego i jego posiadzicielstwa, nad wypuszczenie zastawnym sposobem dóbr Ostrowa z przyległościami i przypożyczeniem summy 10,000 Złp., przez W. Niemojewskiego, na rok jeden bez prowizyi żadnej dać mianéj nie upatrując sposobu, pozwala przerzeczone dobra Ostrów z przyległościami przez toż miasto, W. Niemojewskiemu dawniejszemu tych dóbr dzierżawnemu possessorowi w trzech letnią zastawną w summie 60,000 Zł. pol., de triennio ad triennium aż do zniesienia téj summy trwającą z dostatecznym opisaniem kontraktu wypuścić possessją, a wziętą od niego summę na zastaw przerzeczonych dóbr nad z przypożyczenia jemu należącą resztującą i przypożyczaną wyżej wyrażoną 10,000 Złpol., przez wyżej rzeczonego W. Niemojewskiego, bez prowizyi dać oświadczoną, na oczyszczenie dóbr Wolicy z przyległościami z przypożyczenia i posiadzicielstwa W. Goczałkowskiego obróconą mieć chce — niniejszój rezolucyi mocą. (Str. 132).

3. Rezolucja pozwalająca zaciągnięcia miastu Kaliszowi długów.

Ponieważ K. D. P., koniecznego zaspokojenia długów tak SS-rów ng. W. Antoniego Niemojewskiego dziesiątka tysięcy złotych oryginalnej, jak i SS-rów ng. Szlach. Grochalskiego 9,000 Złpol. także oryginalnej przez wypadłe wyroki w téj mierze sądowe przyznanych, niemniej następców ng. Sławett. Suchockich 3,000 Złotpol. również oryginalnej bydz widzi potrzebę, a z percept miasta tych długów wypłacenia sposobności z teraz położonych tabell nie widzi; przeto na wypłacenie w zwyż rzeczonych długów Magistratowi miasta, J. K. M. Kalisza summy 22,000 Złp. a nie więcej, sposobem pożyczanym zaciągnąć pozwala, a tak zaciągnioną osobnie od expens i percept miasta, z przywoitą explikacją w tabelli umieszczoną mieć chce i naznacza. Prowizje zaś od tych summ należące, z pozostatych jeszcze percept w tabelli nieumieszczonych opłacać nakazuje, mocą terażniejszój rezolucyi. (str. 135),

4. *Rezolucja względem zapozwania wierzycieli.*

Ponieważ K. D. P. wielości i pewności długów miejskich bez złożenia i rozeznania praw tym wierzycielom, bądź jakiegożkolwiek stanu, osobom służących tabelli ułożyć nie może; — przeto Kommissya Szlach: Magistratowi kaliskiemu zaleca i nakazuje; aby wszystkich swych wszelkiego stanu wierzycieli, długi i prawa swe do ogólnej miasta tegoż Kassy mających, na przyszły czas Kommissyi z odroczenia przyjść mający, za wydaniem na 4 niedziele przyzwocie pozwów zapozwali. (Str. 159).

5. *Tabella długów wszystkich niewątpliwych miasto Kalisz ciążących z prowizjami rocznymi i osobnemi zaległemi przez toż miasto w roku zeszłym uspokojonemi.* (Str. 266).

I. *Summy Duchowne, od których prowizje po półczwarta od sta.*

1644. W poniedziałek przed świętem św. Bartłomieja apostoła w Grodzie kaliskim, z zlewku prawa przez Żychowskich na rzecz Kollegiaty kaliskiej . . . . .

1648. W środę po święcie św. Franciszka przed księgami miejskimi kaliskimi, przez miasto szpitalowi kal. zapisana . . . . .

1651. Tamże, przez toż miasto wyż rzezonemu szpitalowi zapisana . . . .

Tegoż roku. W poniedziałek po święcie św. Krzyża w Grodzie kaliskim do kościoła Panny Maryi Kollegjaty kaliskiej przez toż miasto zapisana . . . . .

Tegoż roku. W sobotę po św. Andrzeju apostełe, przed księgami Wojtowskiemi kaliskimi, do szpitala przy kościele św. Trójcy zeznana. . .

1659. Nazajutrz po święcie św. Jana Chrzciciela w Grodzie kaliskim do kościoła Stawiszyńskiego zapisana

	Summy oryginalne.	Prowizje jednoroczne		Zaległe prowizje a w r. 1787 do 8-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote.	gr.	Złote.	gr.
1644.	4,000	140	—	1,260	—
1648.	700	24	15	73	15
1651.	100	3	15	100	—
Tegoż roku.	3,600	126	—	126	—
Tegoż roku.	100	3	15	100	—
1659.	2,000	70	—	140	—
Ettfici latus	10,500	367	15	1,799	15

	Summy oryginalne.	Prowizje jednoroczne.		Zaległe prowizje a w r. 1787 do 5-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote.	gr.	Złote.	gr.
Transport lateris 1719. W czwartek po święcie ŚŚ. Wita i Modesta, tamże przez toż miasto do kościoła parochjalnego Kanoników Reg. kaliskich zapisana.	10,500	367	15	1,799	15
1756. W piątek po święcie Podwyższenia św. Krzyża z zlewku prawa, przez Trzebieckiego Wikaryuszom przy kościele Kollegiaty kaliskiej	3,400	119	—	238	—
1758. W piątek w wigilją św. Jana Chrzciciela, tamże przez toż miasto zapisane summy:					
1) Kapitulę kaliskiej.	10,000	350	—	350	—
2) Kościołowi w Opatowku	1,000	35	—	35	—
3) „ w Godzieszach	1,000	35	—	35	—
4) Niegdy Jmć, X. Białkowskiemu, a teraz Wikaryuszom Kollegiaty kaliskiej.	1,000	35	—	100	—
Tegoż roku. W piątek po święcie św. Wita i Modesta, tamże Mantonarzom gnieźnieńskim.	16,000	560	—	2,240	—
1762. W sobotę po święcie Jednastu tysięcy Dziewic, tamże W. W. O. O. Franciszkanom konwentu Szremskiego zeznana	4,000	140	—	140	—
1765. W sobotę w wigilją św. Jana Chrzciciela, tamże kościołowi w Tursku	8,000	280	—	560	—
1769. We wtorek po święcie św. Bartłomieja apostoła, w Grodzie kaliskim do kościoła Kanoników, Regular: Later: konwentu kaliskiego.	7,200	252	—	504	—
Tegoż roku i dnia, tamże przez miasto zapisane summy:					
1) Kościołowi w Chełmcach	1,500	52	15	315	—
2) „ w Tłokini	1,500	52	15	210	—
1771. W czwartek po święcie św. Michała Archanioła, tamże do kościoła Iwanowickiego	5,000	175	—	550	—
Efficit latus	72,100	2,523	15	7,216	15

Transport lateris Szpitalowi kaliskiemu przy kościele Najśw. Trójcy, lustracją komisyyi szpitalnej przeszłorocznej przyznane grzywnien dziesięć . . . . .
 Summy, na które miasto zapisów nie pokłada, prowizje jednak od nich z dawna opłaca jako to:

- 1) Kościołowi Wartskiemu . . . . .
- 2) „ w Słasku . . . . .
- 3) „ w Grabienicach . . . . .
- 4) „ Rajskiemu . . . . .
- 5) „ w Koninie św. Ducha . . . . .

	Summy oryginalne.	Prowizje jednoroczne.		Zaległe prowizje a w r. 1787 do 6-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote.	gr.	Złote.	gr.
Transport lateris	72,100	2,523	15	7,216	15
Szpitalowi kaliskiemu przy kościele Najśw. Trójcy, lustracją komisyyi szpitalnej przeszłorocznej przyznane grzywnien dziesięć	16	—	17	16	—
1) Kościołowi Wartskiemu	3,000	105	—	105	—
2) „ w Słasku	1,000	35	—	35	—
3) „ w Grabienicach	2,500	87	15	350	—
4) „ Rajskiemu	500	17	15	210	—
5) „ w Koninie św. Ducha	600	21	—	21	—
Summa omnium later	79,716	2,790	2	7,953	15
2. <i>Summy Świeckie, od których prowizje po 5 od sta płacą się.</i>					
1767. Z summy większej SS-ów Suchockich u miasta lokowanój, pozostała porcja pannie Suchockiej ewikcyjonalna	2,000	100	—	100	—
Tegoż roku. W poniedziałek po św. Mateuszu w Grodzie kaliskim konfraternii św. Józefa, przy kościele Panny Maryi Kollegjaty kaliskiej.	2,000	100	—	300	—
1774. Z kontraktu przedaźnego SS-om. Słt. Jakóba Rysińskiego, pozostała u miasta kwota.	212	10	18	145	4 ¹ / ₂
1776. Konfraternii Roźańca przy kościele OO. Franciszkanów kaliskich przez miasto podniesionój, a dopiero w r. 1786 zapisanój	1,500	75	—	150	—
1781. W środę po św. Bartłomieju w grodzie kaliskim konfraternii św. Jana Nepomucena, Złp. 700 i tym w tymże roku Złp. 1,300 wynosi	2,000	100	—	200	—
Efficit latus	7,712	385	18	895	4 ¹ / ₂

	Summy oryginalne.	Prowizje jednoroczne.	Zaległe prowizje a w r. 1787 do ś-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote. gr.	Złote.	gr.
Transport later	7,712	385 18	895	4 ¹ / ₂
1782. W wigilją św. Jana Chrzciciela, konfraternii pomocy Dusz, przy kościele Imc. XX. Kanoników regularnych kalisk.	3,000	150 —	300	—
1784. Na skrypt ręczny W. J. X. Chylewskiemu Oficjałowi kaliskiemu	1,800	90 —	180	—
1785. Kontraktem arendowym względem wsi Dobrca J. P. Józefowi Korytkowskiemu, summa przypożyczona 21,000 Złp. zabezpieczona. Item 14,000 Złt. p. skryptem ręcznym zapisana, wynosi	35,000	1,750 —	2,800	—
Imć. pannie Borzysławskiej z większej summy, SS-om po Kobierzyckim procesem w Grodzie kaliskim ewinkowanej pozostała u miasta	1,120	56 —	56	—
Sławett. Warszawskiej małoletniej pozostało się kwoty ewikcjonalnej, u miasta	336	16 24	16	24
WW. OO. Bernardynom kaliskim z legacji Borzysławskiej, na reparacją uczynioną	500	25 —	250	—
1787. Imć. P. Józefowi Korytkowskiemu, skryptem ręcznym zaręczoną na proces i komissją, z Referendaryi Koronnej z gromadą wsi Dobrca zaciągnioną	5,000	250 —	—	—
Summa later efficit	54,468	2,723 12	4,497	28 ¹ / ₂
<i>3. Należytości, które miasto corocznie wypłacać powinno, a to oprócz prowizjów od summ wyżej obrachowanych.</i>				
Łanowego z wsiów miejskich	—	300 —	300	—
Wikaryuszom kaliskim za Małdraty	—	64 —	128	—
Tymże Wikaryuszom, od grzywien 150 z dawna zapisanych	—	16 —	32	—
Efficit summa	—	380 —	460	—

	Summy oryginalne.	Prowizje jednoroczne.		Zaległe prowizje a w r. 1787 do Ś-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote.	gr.	Złote.	gr.
Transport later	—	380	—	460	—
Do Probstwa kaliskiego za dziesięcinę z wsiów miejskich	—	60	—	120	—
Na sług kościelnych, do kościoła parochyjalnego, Ichmć. XX. Kanoników reg: lateran: konwentu kalisk. . .	—	40	—	80	—
Na dziesięcinę z wsi Tyńca i Małego Dobrza do Archi-djaconii kalisk.	—	50	—	50	—
WW. OO. Franciszkanom kaliskim, za Sexagenę i wiertel Soli . .	—	34	—	68	—
Summa later	—	564	—	778	—
Rekapitulacja długów i prowizji oraz innych danin.					
Duchownych	79,716	2,790	2	7,959	15
Świeckich z prowizji po 5 od sta Łanowego, dziesięceni i innych danin	54,468	2,723	12	4,497	28 ¹ / ₂
	—	564	—	778	—
Efficit		6,077	14	13,235	13 ¹ / ₂
Upłaciło miasto w r. 1787.					
Imć panu Prądyńskiemu R. G. K. oryginału 4,000 Złp. z prowizją roczną	—	—	—	4,200	—
Imć X. Dziecielskiemu Złp. 1,290, z prowizją dwóch letnią.	—	—	—	1,419	—
Prowizji i innych danin zaległych prócz jednorocznych	—	—	—	7,151	29 ¹ / ₂
Efficit upłaconego długu summa				12,770	29 ¹ / ₂
4. Długi miasta, od których prowizja nieidzie.					
Zastawnéj summy na wsi Ostrowie	70,000				
J. P. Droszewskiemu kapitulacyi za plenipotencją z skryptu ręcznego roku 1783	540				
Facit latus	204,724				

	Summy- oryginal- ne.	Prowizje jedno- roczne.	Zaległe prowi- zje a w r. 1787 do 8-go Jana przez miasto uspokojone.	
	Złote.	Złote. gr.	Złote.	gr.
Transport later	204,724	—		
J. P. Magnuskiemu resztującej na- leżytości, także z kapitulacyi podług obrachunku i ugody	216	—		
W. Geometrze od pomiaru mia- sta z mappami reszty	1,360	—		
J. P. Wyganowskiemu, z mocy konwencji i pretensji, z dzierżawy Tynieckiej	1,500	—		
Szlach. Zielińskiemu, z skryptu ręcznego podług obrachunku	270	—		
Szlach. Chylewskiemu Kassyerowi dawnemu, zaległej pensyi	900	—		
Szlach. Podbowiczowi Andrzejowi za kupusz dla miasta kupiony	180	—		
Sławetnemu Małeckiemu krawco- wi także, za kupusz dla miasta oku- piony	50	—		
Urodz. Jadamczewskiemu wsi O- strowa poses. za pretensje podług ugody	400	—		
Szlach. Zalewskiemu Wójtowi mia- sta Kalisza, za prace podczas Komissji nad wyszukiwaniem i układaniem pa- pierów, jako w tabelli osobnej expen- sy komisyjnej wyrażono	500	—		
Szlach. Arkuszewskiemu, resztują- jącej należytości, za expensa na Kom- missją miasta z W. Biernackim, Sado- wskim etc. z Referendaryi Koronnej wyznaczoną i odbytą, łożone podług obrachunku z miastem uczynionego i złożonego	500	—		
W. Jarzembowskiemu, podług re- zolucyi Kommissyi niniejszej	540	—		
Pióro w Kommissji niniejszej trzy- mającemu resztującej należytości. . . .	450	=		
Szlach. Gibasiewiczowi, resztują- cej należytości, za stancją dla Pisarza i kancelarji Kommissji.	216	—		
Summa facit	211,806	—		

Tabella wydatków rocznych, dla tegoż miasta przez
Kommissją sporządzona.

Na prowizje, reparacje, expensa prawne etc.

	<i>Złote gr.</i>
Prowizji od summ Duchownych po wpółczwarta . . .	2,790 2
Prowizji od summ Świeckich po pięć od sta	2,723 12
Łanowego, dziesięcin i innych danin	564 —
Na reparację bruków, naprawę dróg, mostów, porząd- ków stajennych, ochędństwo miasta, utrzymy- wanie gmachów, duktu wody, zegary.	5,000 —
Na prawne expensa	1,500 —
Urocz. Administratorowi miasta	1,200 —
Na utrzymanie Plenipotentą.	300 —
	<hr/>
(str. od 266—275).	Summa facit 14,077 14

6. Rezolucji na zaciągnięone długi.

Ponieważ w dobrach powyżej wypisanych, corocznych proweniencja z wsi Tyńca 5,500 Złtp., jest położona, a miasto w roku przeszłym wypuściwszy też dobra, trzechletnią razem dzierżawę podniosło, i tę na upłacenie długów i zaległych prowizji obróciło, więc, że w roku terażniejszym i przyszłym 1789, do obrachowanego powyżej rocznego dochodu w liczbie Złp. 32,881 groszy 6, niedostarczać będzie tejeż z Tyńca proweniencji 5,500 Złp. a ztąd fundusz na reparację bruków, mostów, dróg i gmachów miejskich, upadać w tychże dwóch latach musiałby,—dla czego Kommissja niniejsza o pozwolenie ruszenia summy podobnejże z dochodu wpółczopowego przez przerzeczone lat dwa na pomienioną reparacją do Prześw. Departamentu Policji miasta udać się zaleca.

Wyrachowawszy zaś z dowodów pewnych przed sobą złożonych wszystkie długi miasta jako wyżej w Tabelli wypisane, znaleźliśmy tę prawdę, iż one po większej części dawniej i później w czasach wojennych i krajowych zamieszek na kontrybucje, stanowiska i żywności wojsk, unkoszta prawne z gromadami wsi miejskich jako to: majętności Ostrowskiej, a mianowicie: wsi Dobrca ciągiem lat kilkunastu dotąd pieniąjącej się i sąsiedzkiemi dobrami o granice i inne oderwane własności miejskie, opłatę

podatków z pustujących przez lat kilkadziesiąt placów zaciągnięte, a wreszcie przez nierząd własny mieszkańców powiększone i do téj (jako wyżej) wielości dopełnione zostały. (str. 277).

XII.

0 Podatkach i ciężarach miejskich.

1. *Rezolucja składek i podatków nowych na mieszkańców narzucania, zakazująca.*

Gdy smutny obywatel oko przeraża widok spustoszonego tu-tejszego miasta po większej części z gruntu zubożonych i nie zaludnionych obywatelów, pustych placów i zrujnowanych domów nie małej liczby, iż koniecznie do ich zabudowania jak najrychlejsze zaludnienie potrzebne, od którego (oprócz innych przyczyn teraz ulepszonych) prywatne narzucane na mieszkańców podatki czyli składki odstręczać zwykły,—przeto gdy Kommissja wszystkie roczne tegoż miasta wkrótce, każdego rodzaju umiarkuje wydatki i one z dochodów postanowi, dla tego téż pod najsurowszemi karami wszelkich podatków i składek prywatnych pod żadnym pozorem narzucać na Sławetnych tegoż miasta obywatelów, od-tąd Szlach: Magistratowi zakazuje, w czasie pokoju, i chyba w czasach wojennych i przypadkach extraordinaryjnych nieprzewidzianych za referencją i zezwoleniem Departamentu Policji w Radzie Nieustającej w gwałtownych potrzebach postanowienia dozwala. (str. 36).

2. *Rezolucya względem wybierania podatku Brukowego i Bramowego czyli podług dawnych przywilejów Ungieltowego wraz z tabellą po czemu wybierany być ma.*

Dochody miejskie Bramowe i Brukowe zdawna zwyczajne, później zaś po większej części zaniedbane, od przejeżdżających różne towary i żywności przewożących, przeprowadzających i nioszących wybieranie, ponieważ pewnej dotąd nie miały ustanowionej wielości, któraby dającego i wybierającego w zdarzonych sporach przeświadczyć mogła; dla czego Kom. D. Porząd. względem datku i wziętku niniejszą na przyszłość zachować mianą sporządziła ustawę podług której, a nie więcej, w bramach Toruń-

skiej i Wrocławskiej, tudzież furtach Piskorzewskiej i Łaziennéj płacić mają, pod ostrością powrócenia wyżej wyciśnionego wziętku i winą 100 grzywien do Kassy miejskiej, na niezachowującego tejsze ustawy i więcéj nad nią wybierającego za każdym dowiedzionem przestępstwem ściagnąć miana; którój to dochód przez licytacją sposobem przez Kommissją niniejszą urządzonym teraz na rok jeden arendowanym, po wyjściu zaś jego na lat trzy także bez wszelkiéj defalki puszczoneym być ma i dnia 30 miesiaca Maja i roku w ciągu terażniejszój Kommissyi na Ratuszu w obecności jednego z JWW. Kommissarzy wyznaczyć mianego, tudzież Szlach: Magistratu odprawić się powinny licytowanym a przez dzierżawcę jego wybieranym będzie, i tabelłę tychże podatków to jest: Bramowego i Brukowego, tudzież Ungieltowego i Suchodziennego jako też Placowego dla licytującego oneż zapobiegając wszelkim wyniknąć ztąd mogącym nieprzyzwoitościom a najpotrzebniejszą publiczności wymierzając sprawiedliwość, sporządza w ten sposób: (str. 171).

3. *Tabellu podatków Bramowego, Brukowego etc.*

Od chłopa który na sprzedaż drzewo do opalu przywiezie, ma brać od fury.	Złot. gr.	— 3
Który kilka wiertelci zboża przywiezie.		— 3
Który furę zboża przywiezie.		— 6
Który drobiazg lub inne rzeczy przywiezie.		— 3
Który furę siana lub słomy przywiezie.		— 3
Który furę węgla przywiezie.		— 9
Który furę dzwon lub spicow albo innego drzewa dla rzemieślników przywiezie.		— 9
Który furę tarcic przywiezie.		— 9
Który furę szkudeł przywiezie.		— 9
Od bryki z winem przechodzącój, nie zaś przychodzącój.	2	—
Od bryki z skórami, wełną etc. przechodzącój.	2	—
Od wozu ordynaryjnego z towarem w parę koni.	1	—
Od wozu z statkami drewnianemi na sprzedaż.	2	—
Od bryki z skórami, wełną etc. wychodzącój nie zaś przychodzącój (od którój tylko mostowe ma być brane).	2	—
Od przekupniów czyli handlarzy rybami krajowemi, czyli z zagranicy do skrzyni albo do miasta przywiezionemi na sprzedaż, od ryb fassy jednéj.	1	—

	<i>Złot. gr.</i>
Od ryb zaś zamrożonych w zimie przywiezionych, od woza.	1 —
Od woza raków. , ...	— 15
Od fury drzewa na budowlą na sprzedaż przywiezionego.	— 9
Od drzewa na rynną lub rynny wyrobionej.	— 6
Od sukiennika każdego obcego sukna na jarmarkach tu sprzedającego, placowego.	2 —
Od wołu przez rzeźników bądź Chrześcian bądź Żydów do miasta na rzeź wprowadzonego każdego gatunku.	1 —
Od krowy tym sposobem.	— 15
Od wieprza.	— 6
Od cielęcia.	— 3
Od skopu.	— 3
Od kozła.	— 2
Od kramarzy, cwelicharzy, obrusarzy, piernikarzy, sitarzy, sieciarzy obcych na targ lub jarmark, od każdego zosobna sprzedającego.	— 15

Gdy zaś kto na przedmieściu stanął i powyżej wyrażone produkta lub towary sprzedawał, ten również od nich podług téj tabelli opłatę czynić ma.

Nadto, wszystko co się tyczy cła osobnego mostów i grobel miastu służącego i przez officyalistów Skarbu Koronnego podług rozrządzeń Kommissyi Skarbowej Warszawskiej ustanowionego lub ustanowić mianego.

Ten podatek podług tabelli na słupach przybitej, prawnie i sprawiedliwie sporządzić mianej, podpisanej i pieczęcią stwierdzonej, a nie więcej wybierać do Kassy miejskiej temuż licytującemu oprócz wyżej i niżej przepisanych podatków Kommissya terazniejsza dozwala i ostrzega.

Od bryk zaś i wozów z towarem jako to: sukiennym, maturalnym, korzennym, żelaznym, norymberskim i z marynatami kupców kaliskich do miasta przychodzących, lub na jarmarki wychodzących, od których gdy już raz podatek od składu to jest: od każdej bryki po złpol. 2 opłacony będzie, mostowe tylko a nie więcej wybierane być ma.

Od przekupniów którzy zboża z miasta na przekup wywożą, mostowe także tylko być powinno brane. Od wołów, koni, wieprzy, skopów i t. d. przechodzących i od tych mostowe cło tylko należy się.

Od wieprzy, gdy na pierwszym targu placowe opłacone bę-

dzie, a nie sprzedane zostaną, od tych ten sam kupiec do opłaty na dalszych targach tegoż podatku pociągany być nie może.

Od gliny, kamieni, piasku, cegły, ziemi żaden podatek wybierany być nie ma.

Trawy w płachtach i siana, mleko, drobiazg, zwierzyna i inne sortymenta przez obcych ludzi na targi niesione od opłaty wszelkiej wolne, oprócz niżej w tabelli umieszczonych.

Co się tyczy osobnych podatków od nawozu do miasta wina, miodu i wódki etc. przez zwyczaj ungieltowy i suchodzienny nazywanych, zdawna w tym mieście podług przywilejów miasta od dziedzicznych Królów nadanych, wybierać pozwolonych i dekretem kommissarskim przepisanych dawniej wybieranych, później także po większej części zaniedbanych; ponieważ i Żydzi niektórzy tutejszej synagogi mieszkańcy, miodu i wódki takowe z innych miejsc tu do miasta na handel zakupowane nawożą i w domach swoich składają, od których przez używane protekcyje i fałszywe cudzego imienia własności tychże wódek pożyczane opłacać równego z Chrześcianami podatku w zbraniać się zwykli; więc Kommissya odtąd równą z Chrześcianami przez tychże Żydów do kassy miejskiej wnosić mianą nakazuje opłatę, od której tychże Żydów żadne protekcyje i pozory cudzego tejże wódki i miodu składu uwolnić nie będą mogły. A takowegoż podatku taxę licytującemu dla pewności dającemu i wybierającemu pod wyżej wyrażoną ostrością zachować powinna przepisuje i ponawia w ten sposób:

4. *Taxa podatku ungieltowego i suchodziennego od nawozu i składu do miasta niżej wyrażonych na handel do sprzedania produktów.*

	<i>Złot. gr.</i>
Od oxeftu wina francuzkiego.	2 24
Od beczki wina węgierskiego.	2 18
Od beczki przywoźnej wódki wraz z suchodziennym.	2 3
Od beczki miodu praśnego wychodzącego lub wchodzącego raz tylko.	2 6
Od robionego.	— 24
Od kolasy chmielu lub woza wchodzącego.	1 18
Od worka chmielu przyniesionego.	— 1
Od beczki gradowej soli lub śledzi.	— 15
Od beczki miałkiej soli.	— 6

	<i>Złot. gr.</i>
Od większej fury z łojem.	2 —
Od mniejszej „ „	1 6
Od fury popiołu smelcowanego.	— 18
Od fury z potażem.	1 6
Od fury z żelazem na sprzedaż.	1 —
Od przekupek w Rynku wszelką żywność sprzedających, od placu na którym sprzedawać będą, od każdej przekupki za każdą razą, każdego dnia.	— 1
Od inwekty atoli szlacheckiej wódki na skład do miasta, miodu, łaju, chmielu, popiołu, zboża, wieprzy i koni etc. takowy podatek za pokazaniem atestatum pana jego, jako u niego z wła- snych produktów wychowane i wyrobione, wybieranym być niema. (str. 176).	

5. *Oplata Placowego podatku od nawozu mięsa na Wolnicę.*

Gdy podatek Placowy nazwany od nawiezienia na Wolnicę mięsa z dawnego zwyczaju aż dotąd do Kassy miejskiej opłacanym bywał, lecz ten urządzony i pewnego co do datku i wziętku powinności należało nie miał ustanowienia i tylko od wytargowania dającego i wybierającego dependował, a przeto do kłótni stawał się przyczyną,—więc Kommissya i ten do Kassy miejskiej zabezpieczając dochód, do tabelli intrat miejskich przyłączyć deklaruje, wynikające atoli z takowych sporów zwracając zamieszenie i uszkodzenie, takową na przyszłość co do opłaty jego dla pewności wybierać i dawać mających przepisuje i postanawia ustawę:

	<i>Grosze.</i>
Od wołu wszelakiego gatunku całego oprawnego.	24
Od krowy.	20
Od cielęcia.	6
Od skopu.	6
Od kozła.	6
Od wieprza.	13
Od każdego półcia słoniny wszelakiego gatunku.	6
Od okręgu wieprzowego sadła.	2
Od pięciu funtów łaju.	1

Gdy zaś wyżej wyrażonego bydła nie będzie mieć kto całego, tedy na ćwiercie powinna być miarkowana opłata.

Nad tę więc przepisaną objaśnioną tabelłę i ustanowioną nie będzie ani żadne Bractwo, ani nikt mieć mocy żadnego innego

bądź w pieniądzech bądź w sztukach od kogożkolwiek wybierać datku ani targowego. A licytujący przepisane wyżej podatki w wszystkim podług ustanowienia niniejszego pod karami dawniejszą rezolucyą Kommissyi terażniejszej obostrzonymi wyżej wymierzonymi zachować się ma, ani wyżej od nikogo opłaty (już więcej niniejszych przepisów nie tłumacząc omylnie) żądać i wybierać mieć będzie wolności. Którą to tabelłę z protokołu sądu swego przez ekstrakt wyjętą, przedrukowaną, w dzień targowy na czterech rogach miasta tego przy odgłosie trąby obwołaną, na czterech rogach Ratusza i na każdej bramie w exemplarzach przybitą i do ksiąg grodzkich kaliskich przez oblatę podaną dla powszechnej wiadomości Kommissya niniejsza mieć chce i Szlach: Magistratowi kaliskiemu zaleca, mocą terażniejszej rezolucyi. (str. 177).

6. *Ustanowienie Serwisgieltu i Inkwaterunku*

Ponieważ Kommissya terażniejsza liczne od mieszkańców tujszego miasta odebrała zażalenia na uciążliwe tegoż miasta i nierządne dotąd wojska stojącege inkwaterunki, w których mocniejsi ochraniając siebie uciążłali słabszych i onymże nieustannie żołnierza stojącego ku porównaniu z drugimi na inne nieluzowali miejsca. Również i garnizon tutejszy na niewygodną swoją konsystencyą i nieregularność w téj mierze Magistratu rozrządzenia uskarżał się, z kąd częste wynikały spory i zakłócenia, przeto Kommissya równą co do majątku mieszkańców i ich proporcyi domów wymierzając sprawiedliwość, oraz między niemi i stojącym wojskiem ubezpieczając spokojność, ułożywszy się z W. J-ci Panem tegoż garnizonu stojącego Kommandantem takowy na mieszkańców ustanowiła Serwisgielt czyli na inkwaterunki i wydatki na konsystencyą tegoż wojska obracać się mający podatek. (str. 179).

7. *Rezolucya na Symple.*

Acz Kom. D. Porz. J. K. M. Kalisza równym sposobem tak jak w mieście J. K. M. Poznaniu podatek Sympli do proporcyi łockia kwadratowego ustanowić miała chęci, że jednak Szlach: Magistrat, jakoby dla większego swoich mieszkańców uszczęśli-

wienia na miejsce kwadratowego łokcia podatek Sympli od sposobu każdego mieszkańca życia i proporcji jego zysku i handlu mieć zyczył i ten proporcjonalnie ułożyć na siebie i wszystkich miasta tego obywatelów obowiązał się, dla czego Kommissya takowy podatek na miejsce kwadratowego łokcia temuż Szlach: Magistratowi jako stan swój i swoich współsąsiadów najlepiej znającemu postanowić dozwoliła, a ponieważ tabellę takowego podatku Szlach: Magistrat ułożył, więc te do dzieła terażniejszego Kommissya przyłącza i dopełnioną punktualnie, czyli opłaconą pod ostrością exekucyi przez Szlach: Magistrat ściągnąć mianą mieć chce, a to do czasu pokąd tenże podatek temuż miastu zdawać się będzie, gdyby ten jednak w przyszłości uciążliwym być się widział, tedy jego odmianę lub przeinaczenie Kommissya sobie na przyszłość zostawuje. (str. 251).

8. *Rezolucya względem Serwisgieltu zmniejszyć mianego.*

Lubo tabellą Serwisgieltu na garnizon tutejszy czyli jego inkwaterunek Kommissya powyżej wypisaną wystarczającą sporządziła, że jednak teraz później między Szlach: Magistratem, wszystkimi cechami i pospółstwem chrześciańskimi z jednej a Starszymi synagogi i wszystkimi mieszkańcami Żydami miasta J. K. M. Kalisza z drugiej strony dopiero przy kończącej się Kommissyi sporządzoną i zawartą ugodę, taż synagoga kaliska przykładać się każdorocznie miastu za inkwaterunki czyli Serwisgielt kwotę zł. pol. 4,400 obowiązała, a zatem ten przybytek za zniesieniem się i chętnem Szlach: Magistratu zezwoleniem na ulżenie i umniejszenie ubogim tegoż miasta mieszkańcom, a mianowicie osieroconym wdowom i zgrzybiałym bez sposobu będącym mieszkańcom lub kalekom ledwie sposób życia mającym, Serwisgielt opłacającym czyli inkwaterunki podejmującym Kommissya raz na zawsze przeznaczą i przerzeczoną kwotę (jako wyżej jest przepisano) proporcjonalnie na domy takowych zubożonych mieszkańców sprawiedliwie rozdzielić Urodz: Administratorowi w najrychlejszym czasie z mocą nadaną przeleca, a takowy dyspartymen powinien być przez niego ułożony podpisany i w księgi miejskie wniesiony a to dla powszechnej każdego mieszkańca wiadomości. (str. 291).

9. *Tabella czyli specyfikacya expensy w czasie Prześ. Kom. D. Porz. w m. J. K. M. Kaliszu od d. 24 lipca 1780 do d. 29 lutego 1788 r. agitowanej.*

	<i>Złot. gr.</i>
JW. Malczewskiemu J. K. M. Kommissarzowi przez cały przeciąg P. Kom. D. Porz. pióro trzymającymu.	4050 —
W. Droszewskiemu Patronowi grodzkiemu w sprawach miasta stawającymu.	450 —
W. Magnuskiemu Patronowi (jak poprzedni).	360 —
W. Jarzębowskiemu Patro. Kommissyji kancelarją utrzymującymu.	540 —
W. Prusinowskiemu Vice - Regentowi grodzkiemu kaliskiemu P. Kommissyji Instygatorowi.	505 —
W. Politalskiemu Geometrze przysiężnemu od wymiaru miasta, przedmieściów, wsiów i ról miejskich, ułożenia mappów wyciągnięcia tabellów, tudzież od stancyi i za wikt, una cum honorario ad ultimam Februarii anni praesentis rachując.	2730 10
JP. Zalewskiemu Wójtowi miasta od samego początku P. Kommissyji dotąd pracującymu i tabelłę układającymu, gratyfikacyi.	500 —
JP. Walderowiczowi Sekretarzowi w interessach miasta w czasie P. Kommissyji pracującymu.	210 —
JP. Niziurskiemu summarjusze przywilejów piszącemu.	478 —
JP. Dobrowojskiemu przywileje i dokumenta układającymu.	244 —
JP. Skrybentom dwóm dzieło całe P. Kommissyji D. Porząd: przepisującym.	900 —
JP. Skrybentom trzem do przepisywania summaryszów przybranym.	270 —
JP. Gibasiewiczowi Radcy od stancyi JW. Pisarza Kommissyji.	252 —
Od wyreparowania izby sądowej na Ratuszu.	792 —
Za papier ryzami brany, tudzież stęplowany i od druku ordynacyi uniwersałów.	246 22 ¹ / ₂
Efficit latus	12,528 2 ¹ / ₂

	Złot.	gr.
Transport lateris	12,528	2 ¹ / ₂
Za płótno na podklejenie mappów. . . . . :	59	—
Za papier do przepisywania rejestrów geometrycznych i kopiowanie mappów.	49	17
Za drzewo do izby sądowej i do stancji skrybentów.	378	—
Za świece dla skrybentów. . . . . :	56	—
Od różnych ekstraktów, relacji, manifestów, dekretów i innych dokumentów, od wyniesienia pozwów, od publikacji woźnym, trębaczom przy publikacjach, sługom.	676	—
Ludziom przy W. Geometrze pracującym.	152	—
Summa facit.	13,898	19 ¹ / ₂

(str. 583).

XIII.

O placach, gmachach miejskich i zabudowaniach.

1. *Rezolucya względem placów pustych w mieście i przedmieściach jego będących.*

Smutne pod ten czas w gruzach i rozwalinach leżących kamienic i domów w mieście oraz jego przyległościach ożywiająca jestestwo Kommissya terazniejsza powinna prawu a mianowicie Konstytucyi roku 1764 czyniąca posłuszeństwo place wszystkie takowe puste, które już od lat 60 są zaniedbane fisco miasta od daje nakazując, ażeby Szlach: Magistrat licytacyą na takowe place dnia 30 miesiąca i roku płynących nastąpić mianą, nieodwłocznie ogłosić raczył i oneż więcej dającemu za gotowe pieniądze zaprzedał, a to w obecności jednego z JW. lub Urodz. Kommissarzy. Inne zaś place wszystkie w mieście i jego przedmieściach choćby później jak od lat 60 pusto stojące w podatkach atoli miejskich zadłużone, jeżeli do nich dziedzicy na dzień wyżej wyrażony licytacyi nie stawiają się i upewnienia ich zabudowań nie uczynią, a którzy nieosiedli będą na takowe upewnienie rękojmi osiadłego za sobą względem skutku tegoż zabudowania, iż oneż (w czasie lat dwóch ze wszystkim jeżeli między okręgiem miasta w rynku, tedy z massy wymurują, jeżeli w ulicach, z pruska lub z drewna pod gontami, podobnie na przedmieściach nie wystawiają oraz we-

wewnętrznie i zewnętrznie zupełnie zakończą) tedy od nich na zawsze odpadać będą i takowe place licytacyi, jako wyżej, przeznaczone zostaną, którym to obowiązkom niniejszej ustawy przez Szlach: Magistrat natychmiast przez woźnego przy trąbie na 4-ch rogach rynku ogłosić mianej, nie tylko mieszczanie ale też i duchowni oraz szlachta i wszelkiej kondycyi ludzie takowe pustoszące dziedzictwa mający, podlegać powinni, którą powinność i na Żydów tutejszych Kommissya z pośród siebie uproszonego deleguje, przed którym w czasie powyżej wyznaczonym zgromadzeni takowych pustoszących placów właściciele staną i czyli przepisów ustawy Kommissyi niniejszych w zabudowaniu tych placów dopełnią, albo też one na licytacją podadzą odpowiedzieć obowiązani będą. (str. 128).

2. *Rezolucya na plac pusty.*

Ponieważ plac pusty w ulicy panny Maryi między domem Sławet. Bartłomieja Żukowskiego z jednej, a ulicą poprzeczną od ulicy Toruńskiej do ulicy Panny Maryi idącą z drugiej strony leżący, z przodu od tejże ulicy Panny Maryi wszere łokci $22\frac{1}{4}$, w tyle zaś przy błaku Sławet. Drapichowskiego w szerz łokci $16\frac{3}{4}$ a w zdłuż od ulicy Panny Maryi do błaku tegoż Sławet. Drapichowskiego łokci 58 przez Szlach: Kazimierza Gibasiewicza Policyi Dyrektora i tegoż imienia Rysińskiego od Szlach: Magistratu deputowanych (oprócz zostawionych z tegoż placu łokci 6) w tyle na uliczkę między domy wprost ku gruntom Sławet. Zbytniewskiego i Czemplewicza, iść mającą, a to dla potrzebnego przejazdu i przechodu w przypadku ognia do ratunku wymierzony, od lat 60 w podatkach miejskich nieopłacony. A przeto podług prawa fisco miasta należący żadnego licytatora nie ma, i tylko Sławet. Bogumił Kontz kunsztu ślosarskiego magister doskonały, temuż miastu i okolicom jego z rzemiosła swego wielce potrzebny tenże plac (jeżeli mu i jego następcom od Szlach: Magistaratu nadany będzie) zabudować porządnie, podług dawniejszego Kommissyi terażniejszej przepisu oświadcza się. Dla czego K. D. P. i w tej tak zaludnienia miasta, jako też i utrzymania dobrego rzemieślnika zaradzając potrzebie, Szlach: Magistratowi nieodwłocznie nakazuje wieczyste tegoż placu wyżej wspomnionemu Bogumiłowi Kontzowi magistrowi ślosarzowi i jego następcom prawa nadanie, a to bez żadnej za ten plac opłaty, który to Sławet. Bo-

gumił Kontz plac przerzeczony sobie zabudować podług poprzedzającego Kommissyi niniejszej rozrządzenia będzie powinien. (str. 141).

3. *Stajnie tylko w tyłach kamienic i domów i nie blisko kościołów być mogące.*

Do ozdoby i porządku miasta i to należącym być Kommissya uznała, aby w kamienicach rynkowych i domach wszystkich ulic miasta w okręgu jego nigdzie na froncie, na rynek lub ulice, stajnie na konie i oborki na żaden inwentarz stawianemi nie było, tylko na tyłach i to nie nadto blisko kościoła, a to zwracając zaduch i fetory, pod karą 50 grzywien na przestępnia terazniejszą ustawę w jurysdykcji vice-starościńskiej bez odwołania się ścierać mianej. (str. 202).

4. *Rezolucya względem murować i budować się oraz reparować mających kamienic i domów wolnych od inkwaterunków.*

Gdy zaludnienie i zabudowanie każdego miasta zyski powszechnym mieszkańcom jego i krajowi powiększa oraz przyzwoitej ozdoby dodaje, dla tego też K. D. P. do tego końca wszystkie swoje stosując ustawy, temi mieszkańców tutejszego miasta zobowiązała, iżby się w przepisany czasie na pustych placach zabudować raczyli, atoli jednak nie wszystkie jeszcze zabudowane, oraz spustoszone poprawy potrzebujące zreparowane być widzi, od którego rychlejszego skutku, iż nadto wcześniej inkwaterunków żołnierskich narzucanie jest odstręceniem, zażalenie od tychże mieszkańców odbiera, dla czego i w tym czuciu przyzwoite czyniąc mieszkańcom murującym się, budującym lub reparującym ulżenie i do takowego onychże tym prędzej zachęcając dopełnienia, aby w nadgodę swoich wydatków, pierwsze z budowli własnych odbierali zyski, stanowi: iż od dnia zaczęcia fabryki, kto się już z gruntu w massiw na trzy piętra z poprzedzającego tejsze Kommissyi nakazu wymurował, lub w przyszłości wymuruje, ten wolności na lat 7, kto zaś na dwa piętra tedy na lat 5, kto na jedno piętro na lat 4 od inkwaterunków żołnierskich i serwisgieltu tudzież podatku dymowego wolnym być ma, kto zaś pruską robotą lub w drzewo na dwa piętra wybudował lub wybuduje się, takowego na lat 3, kto zaś na jedno piętro podobny

nowy budynek postawił lub postawi, tedy onegoż na lat 2 od podobnych jako wyżej, inkwaterunków tudzież opłacenia serwisgieltu i podatku dymowego Kommissya wolnym mieć chce; kto zaś kamienicę przez połowę spustoszoną na dwa piętra zreparuje w massiw, tedy onegoż na lat 3, a kto drewniane domostwo z gruntu spustoszałe sporządzi, więc takowego na lat 2 od inkwaterunków tylko żołnierskich i serwisgieltu taż Kommissya wolnym być stanowi, oprócz dymowego podatku, który z kominów takowych kamienic w massiw reparować mianych, czyli domów, jako w taryffę publicznych podatków już rachowanych opłaca. nym być ma.

5. *Rezolucya na Wroclawską bramę.*

Brama wroclawska i baszta blisko niej stojąca gdy przez porysowanie się widocznym grozą dla przejeżdżających niebezpieczeństwem, a zatém zwracając życia ludzkiego zgubę, Kommissya nakazuje, aby Szlach: Magistrat też Bramę i Basztę z wierzchu znieść nieodwłocznie rozkazał, cegły zaś na potrzebę inszą obrócił. (str. 219).

6. *Rezolucya względem Targowisk.*

Kommissya Dobrego Porządku J. K. M. Kalisza odpowiadając na memorjał od Urodz. Marcellego Kwiatkowskiego i Sław. Wawrzyńca Lewandowskiego względem miejsc targowego na świnie w tyle grodzkiego zamku za toruńską bramą nad murami miasta i jarmarcznego za bramą wroclawską na ulicy dotąd używanych stanowi, iżby te miejsca wyżej wspomniane na jarmark i targi dotąd używane, odmieniane nie były, ale na zawsze do tego handlu używane zostawały. (str. 220).

7. *Rezolucya względem ulic tak publicznych jako i prywatnych zakazane zabudowanie.*

Konieczna wyciąga względem bezpieczeństwa od ognia do ratunku potrzeba, i wygodnych przejazdów, zajazdów i wyjazdów, iżby ulice tak publiczne przez miasto w zdłuż od bram i przedmieścia jego idące, jako też i poprzeczne, tudzież wszystkie za-

tylne, gdzie tylko z dawna zostawały, zawałonemi a tem bardziej zabudowanemi nie były, a to pod karą 500 grzywien i wolnem budowli obaleniem na niezachowujących terazniejszej ustawy tak Chrześcian jako i Żydów w jurysdykcyi vice-starościąnskiej lub Szlach: Magistracie bez odwołania się ścigańc miana Kommissya zaleca i surowo zakazuje. (str. 236).

XIV.

O mostach, drogach, groblach i brukach.

1. *Rezolucya przedanie mostu pod Ołobokiem pozwalająca.*

Gdy most pod Ołobokiem będący do miasta J. K. M. Kalisza podług przywilejów należący, z istotnego doświadczenia więcj nierównie temuż miastu przynosi straty niż zysku, mianowicie przez ciężką nieledwo corocznie ile tak odległe od miasta będącego reperacją, przeto Kommissya coraz to większą nieuchronną z tój miary prowentów miejskich odwracając stratę, most tenże co wyżej temuż miastu za poprzedzającą publiczną w Magistracie licytacją więcj dającemu odprzedać pozwala, a pieniądze za niego wzięte do Kassy ogólnej miejskiej wniesione osobnie od percepty prowentów w tabelli umieszczone mieć chce, nizeli jednak to sprzedanie mostu nastąpi, utrzymywanie jego Magistratowi miasta Kalisza, Kommissya zaleca. (str. 136).

2. *Rezolucya względem mostu na Świędrni.*

Kom. D. Porz. miasta J. K. M. Kalisza nie tylko pewność miasta tego z dochodu mostowego utrzymując, ale oraz każdego w powszechności i szczególności wszelkiego stanu obywatelów przejeżdżających przestrzegając bezpieczeństwa, na zażalenie wielu różnego stanu obywatelów względem mostu na rzece czyli strudze Świędrni w trakcie od miasteczka Opatówka do miasta J. K. M. Kalisza ciąglým do reparacyi miasta J. K. M. Kalisza należącego, a przez toż miasto w nieporządku utrzymywanego, a raczej znacznie zrujnowanego, tę stanowi i ogłasza rezolucją: aby toż miasto J. K. M. Kalisz most na tejże rzece czyli strudze Świędrni z nowa w miejscu na tymże trakcie najzdadniej upatrzonym jak najdostateczniejszy i ku przejeżdżaniu wszystkich najbezpie-

czniejszy z Kassy ogólnej miejskiej nieodwłocznie przed dniem 1 miesiąca października r. b. wystawić kazało, a to pod karą 500 grzywien w Sądzie którymkolwiek w przypadku sprzeciwienia się na rzecz ztąd uszkodzenie jakiegokolwiek ponoszącego, za słusznym dowiedzeniem z osób każdego majątku ściągnąć mianą. (str. 149).

3. *Drogi, mosty, groble, bruki.*

Nietylko powszechne każdego przejeżdżającego bezpieczeństwo tój sprawiedliwości wyciąga, ale też i wielorakie rozkazują prawa, iżby mosty, groble i bruki w mieście tutejszym i jego przedmieściach, tudzież w gruntach do miasta należących a mianowicie na walnych traktach nowo gdzie potrzeba zrobione i dawniejsze reparowane i w dobrym zawsze stanie utrzymywane były, i te obowiązki Kommissya terażniejsza w ustawach Dyrektorowi Policyi na innych miejscach dla miasta tutejszego przepisała, oraz na ten koniec w tabelli wydatków miejskich wielość pewną corocznie obracać mianą przeznaczyła, tego więc dopełnienie i przez terażniejszą osobną ogólną rezolucją ponawia i zaleca, oraz do takowój czynności w gwałtowniejszych potrzebach użycia nawet pomocy wsi miejskich z przynagleniem nieposłusznych wykucy Szlach: Magistratowi dozwala, który i drogi za miastem wygodniejszemi do przejazdu miejscami wyprostować, drzewami z obydwóch stron obsadzić i doły od gliny przy traktach mniejsze ziemią zarównać, a większe przynajmniej płotami od drogi zagrozić obowiązany będzie, a to pod karą w Sądach vice-starościńskich 50 grzywien w przypadku sprzeciwienia się ściągnąć mianą. (str. 200).

XV.

Kassa miejska.

Rezolucya na grzywny do Kassy miasta należące.

Ponieważ przy wszystkich Kommissyi naszej ustawach dla powinno i pewniejszego ich zachowania kary na przestępne i niedopełniające tychże ustaw osoby, przepisaliśmy i te w przysądzonych grzywnach iżby odbierane zawsze do Kassy miejskiej wchodziły, postanowiliśmy, dla czego Kommissya mieć chce: iżby

takowe grzywny zawsze Kassyer miejski za kwitami do ogólnej Kassy miasta odbierał i te do percepty rachunków swoich w regestrach podawał. (str. 213).

XVI.

O dochodach Generała Wielko-polskiego *).

Dochody generalskie z miasta J. K. M. Kalisza oprócz z Wsiów do tegoż Starostwa kaliskiego albo Generalstwa należących.

Przystąpiwszy Kommissya terazniejsza do obrachunku prowentów rocznych czyli dochodów wszelkich z miasta tego JW. Generałowi Wielko-polskiemu jako Staroście należących, — te jakowe z dowodów w swęj Kommissyi złożonych i przepatrzonych oraz z indagacyi w tęg mierze uczynionęj podług terazniejszego ich w opłacaui i wybieraniu zwyczajui taż Kommissya być znalazła, takowe wymienia i onych obrachunek czyni w tym sposobie:

Zł. Gr.

1. Z Młynów przy mieście tymże na rzece Prośnie stojących JW. Generałowi służących, przez miasto Kalisz zadzierżawionych, podług zawartego w tęg mierze kontraktu czystęj rocznéj intraty, oprócz Kwartę do Skarbu koronnego należącej	5,500 —
2. Od rzeźników kaliskich podług przywilejów dawnych i wyroku w Kommissyi terazniejszęg pomiędzy tymże JW. Generałem a rzeźnikami następionego za łój i grzywny z dawna oddawać zwykłe, jako to:	
od rzeźników Chrześcian	696 —
od rzeźników Żydów kaliskich	400 —
3. Czynsz ziemny z domów na gruncie zamkowskim stojących:	
Z domostwa Sławet. Wadzica	10 —
Z domostwa Sławet. Janiszewskięj wdowy	10 —
	Efficit latus 6,616 —

(*) Generał starosta Wielkopolski był generalnym starostą dwóch Województw: Poznańskiego i Kaliskiego. Obsadzał on urzędnikami siedm miast Wielkopolskich: Poznań, Kalisz, Kościan, Gniezno, Pyzdry, Konin i Kcynię. W r. 1454 zakazało prawo piastować im jednocześnie urzędów Wojewody lub Kasztelana, a w r. 1562 trzymania jednocześnie dwóch starostw grodowych (P. W.).

	Zł.	Gr.
	Transpors lateris	6,616 —
Z domostwa W-go Pruskiego	10	—
Z domostwa Sławet. Byśkiewicza	20	—
Z domku Uczciw: Wawrzyńca Cieśli	10	—
Z domostwa dzwoniarza farnego	10	—
Dworzec W-go Kąsinowskiego uwolniony nie płaci.		
Z domku Sławet. Kawczyńskiego	10	—
Z domku Sławet. Góreckiego	10	—
Z domku Ur. Olszewskiej	10	—
Z domku Templińskiego	10	—
Z domku pod murem W-go Karwackiego	10	—
(str. 223).	Efficit summa	6,716 —

XVII.

O oczyszczaniu miasta.

1. *Rezolucya względem utrzymywania kloak fecessowych i chędożenia ulic.*

Gdy do ochędostwa miasta przyzwoite utrzymywanie i wyczyszczenie kloaków fecessowych koniecznie należy, z których szkodliwe zdrowiu ludzkiemu z fetorów wynikają skutki, przeto Kommissya i w tój mierze należne czyniąc rozrządzenie stanowi: aby skrzynie zamykane w własnym każdego mieszkania gruncie, nie zaś na ulicach kosztem każdego obywatela własnym sporządzone i utrzymywane, a przez nocnych złotników sprowadzić, oraz przez każdego właściciela kamienic i domów za uczynieniem ugody opłacać mianych fecessa co miesiąc wywożone lub przyzwoicie czyszczone były, a to pod karą 50 grzywien w przypadku niedopełnienia tój rezolucyi na przestępującego za zupełném dowiedzeniem w Magistracie przez połowę do Kassy ogólnej miejskiej, a przez połowę donosicielowi, w Sądach zaś vice-starościńskich przez połowę Sądowi ściągnąć mianą. Prewety zaś na ulice wszystkie będące przed 1 Września roku 1787 pod karą wyżej oznaczoną poznoszone, i taż rezolucya we wszystkiém dopełniona być powinna.

Ponieważ także ulice od dawnych czasów zaszpecone i niechędożone widzieć się dają i przez niektóre przejazdu ani przechodu wygodnego mieć nie można, przeto Szlach: Dyrektorowi Policji Kommissya surowo nakazuje: iżby oneż wszystkie w czasie

najrychlejszym z użyciem pomocy gromad, najpóźniej jednak roku 1787 dla publicznej wygody ochędożyć starał się, i tak zawsze czyste z swemi utrzymywał następcami, a to pod karą wyżej wyrażoną w Sądach vice-starościńskich ściągnać mianą. (str. 162).

2. *Ochędostwo miasta.*

Lubo dozór ochędostwa miasta w ustawie przez Kommissyą terażniejszą Szlach: Dyrektorowi Policji przepisana, jest opisane i przelecone, przecież oprócz tych Kommissya każdego mieszkańca obywatela miasta tutejszego obowiązuje, — iżby każdy na froncie swojej kamienicy czyli domostwa tak jak szerokie będzie w rynku i na ulicach w okręgu miasta bruk szeroko aż do rynsztoku nowo zrobił, lub stary zreparował i utrzymywał i tenże dwa razy każdego tygodnia we wtorek i sobotę zamieść kazał a to pod winą 10 grzywien za illacyą Instygatora miejskiego do Kassy miejskiej przez Szlach: Magistrat za każde przewinienie i niedopełnienie na nieposłusznego bez odwołania wskazać mianą, — także i świni krów nikt z obywatelów wypuszczać nie ma na miasto i na jego ulice w okręgu, ale takowy inwentarz własny każdy czyli na pastwisko lub do wody wypędzić kazać a przypędzony zamknąć obowiązany pod karą trzech grzywien od każddej w mieście lub na ulicy tułającego się bydłęcia lub świni przez Instygatora miasta lub pacholka, albo stróża miejskiego zabrać mianej przez dwie części na rzecz Dyrektora Policji, a przez trzecią na osobę zabierającego na przestępnego wskazać mianej. W dni zaś jarmarczne i targowe chłopi śmieci lub słomę z sprzedanych rzeczy zabierać na wozy i za miasto wywieść powinni. Nakoniec wylewanie fecessów oknami albo drzwiami z domów lub na rynny i wyrzucania gnoju na ulice nawet zatyłne surowo Kommissya zakazuje pod winą 20-u grzywien, której to ustawie pod równą ostrością i Żydzi mieszkańcy tutejsi posłusznemi być mają, — czego dozór Dyrektorowi Policji Kommissya zaleca. (str. 209).

3. *Powinność czyszczenia ulic żydowskich.*

Gdy obywatele wszyscy miasta J. K. M. Kalisza tak rynek cały jako téż i ulice w których mieszkają wyczyścić i w ochędostwie utrzymywać przez ustawy Kommissyi terażniejszej obowią-

zanemi zostali, podobne też obowiązki Kommissya i na Żydów tużejszej synagogi rozciąga i nakazuje surowo, aby w terażniejszym 1788 r. ulice wszystkie nad któremi mieszkają, z błota i gruzów, aż do bruków gdzie się tylko znajdują, wywieźli, wychędożyli i w ochędostwie utrzymywali, a to pod winą 100 grzywien w jurisdycyi starościńskiej bez odwołania się ściągnąć mianą. Nadto, co do umiatania śnieci przed swojemi domami zrobienia i utrzymywania bruków aż do rynsztoków, niewylewanie fecessów równo tak jak Chrześcianów mieszkańców w ustawach onymże przepisanych pod ostrością tamże na Chrześcian ściągnąć mianą, także i Żydów wszystkich Kommissya obowiązuje. (str. 231).

4. *Rezolucya na konie miejskie.*

Przepisawszy Kommissya terażniejsza utrzymywanie w mieście niniejszym ochędostwa, reparacyi bruków, mostów, dróg i gmachów miejskich ku istotnemu tego wszystkiego dopelnianiu trzymania koni miejskich par dwóch z dwiema do nich woźnicami kosztem Kassy miejskiej nieodbitą uznaje potrzebę, a gdy w czasie terażniejszym jedna tylko para koni miejskich i już do pracy nie zdatnych znajduje się, — przeto też Kommissya Szlach: Magistratowi zaleca, aby wspomnionych koni parę sprzedać a cztery do pracy sposobnych tychże koni przybrawszy na też konie proporcjonalny z Kassy miasta i wyznaczonej na reparacye summy przydatek skupić nieodwłocznie starał się, dla których to koni na paszą i obroki do owsa z wsiów sepowego wiert. 132 i łąki miejskiej oraz na utrzymanie do nich woźnic dwóch, też Kommissya kwotę w tabelli wydatków miejskich powyżej umieszcza, — dozór zaś nad przerzeczonymi końmi do Szlach: Dyrektora Policyi miasta tego należeć ma, — któremu aby wspomnionych koni jednej pary do wywozu jedynie śnieci, gruzów i błota z miasta, a drugiej pary do reparacyi bruków, mostów, dróg i gmachów miejskich jedynie, nie odrywając onychże do prac innych używał, też Kommissya surowo nakazuje. (str. 242).

XVIII.

Ustawy o Ogniu i Kassie ogniowej.

1. *Ustawy względem ognia i sadzy.*

Dały poznać smutne poprzedzających czasów doświadczenia, jak wiele krajowe miasta w przypadkach ogniowego pożaru, do

potrzebnej w porządku nieprzygotowane obrony, nie tylko na majątku własnych utracali mieszkańców ale też i ozdoby swoje, długimi wiekami przysposobione i kosztownie zdziałane w samych zagrzebały popiołach, od których okropności, kiedy i tutejszym wyjętym nie było miejsce, w takowej przeto wszystkich mieszkańców dotykającego nieszczęścia przygodzie, powinny na przyszłość zabezpieczając ratunek, Kommissya terazniejsza niżej wyrażone, ściśle zachować miane przepisuje ustanowienia. Ponieważ miasto Kalisz jedną tylko z węzami kosztem swoim ma sprawioną sikawkę, ta zaś na obszerność miejskich włości i proporcją kamienic oraz domów chrześcijańskich jako też i żydowskich, gdy wystarczyć do skutecznej obrony nie może,—przeto Kommissya Szlach: Magistrat do przysposobienia jednej jeszcze nowej węzowej sikawki w przeciągu najdalej 6-ciu miesięcy to jest: na dzień i-go Lutego w roku blisko przyszłym 1781 sprawić mianej obowiązuje, a że ta równym dla każdego będzie ratunkiem, dla czego na jój zapłacenie Szlach: Magistratowi ustanowienia szczególnego podatku na wszystkich obywatelów i mieszczan każdego stanu i kondycji tak w mieście jak i przedmieściach jego do zwierzchności swojej należących mieszkalnych i dziedzictwa mających, podług proporcji każdego stanu i majątku dozwała, i tenże w najrychlejszym czasie zgromadzić a w przypadku uporu płacić niechających exekucją do zadosyć uczynienia pociągnąć zleca i nakazuje. A że i tutejsi Żydzi znaczną część drewnianych domów i kamienic większemu nieszczęściu ognia podlegających w kilku posiadają ulicach, dla czego onymże sikawkę jedną porządną z węzami dosadną, stągwi cztery przy studni w żydowskiej ulicy, haków 6, wszystkim węborki zaś z każdych dwóch domów po jednym skórzany na dzień tenże sam i Lutego w r. 1781 sprawić i wygotować Kommissya rozkazuje, a to pod sztrafą 500 grzywien—w przypadku niedopełnienia do Kassy ogniowej pod exekucją zapłacić mianą i też sikawkę jako i inne wzwyż wspomnionych porządki ogniowe ciż Żydzi swym kosztem na zawsze utrzymywać mają, którzy w przypadku pożaru równie z Chrześcijanami do najsilniejszej ognia obrony gotowemi i obowiązani iżby byli, Kommissya zaleca. Stągwie 4 na smykach, aby w rynku przy studniach zawsze wodą nalanych, były żelaznemi obręczami opatrzone, Kommissya Szlach: Magistratowi nakazuje, węborki skórzane, haki na Ratuszu w gotowości i porządku mieć i na zawsze utrzymywać obowiązuje, a do skutecznego w takowym razie ratunku i Sławetne Bractwa na pomocy mieć chce, oraz aby te porządki ogniowe w przeciągu niedziel 12-u to jest: na dzień

1-go Listopada w roku terażniejszym przypadający, przez Szlach: Magistrat do exekucyi przyprowadzane były zaleca, powinnością zaś będzie, iżby każde Bractwo podług następującego poniżej rozrządzenia własnym kosztem przysposobione czyli przysposobić miane do obrony ognia utrzymywało porządki, to jest: Bractwo kupieckie haków 2 i węborków skórzanych 4. Kompania piwowarska i szynkarze haków 2, wemborków 4. Cech piekarski hak. 2, wemborków 4. Bractwo rzeźnicze wemborków 2, hak. 1, miecznicze wemborków 2, hak. 1. Bractwo szewckie hak. 1, wemborków 4. Cech kowalski hak. 2, wemborków 2. Cech krawiecki wemborków 2, hak. 1. Cech prasolski wemborków 2, hak. 1. Cech garncarski wemberków 2, hak. 1. Bractwo rymarskie hak. 1, wemborków 2, a te wemborki wszystkie skórzane być mają; które to porządki, iżby w zamieszaniu się ich, być mogły poznane, dla tego cechą każdego Bractwa naznaczone i u Starszych bractw złożone być mają z którymi do ratunku w przypadku pożaru młodszy i wszyscy z bractw przybywać natychmiast podług obowiązku Ordynacyi przez Kommissyę terażniejszą dla tychże bractw ustanowionej obowiązani, do sikawki wielkiej Magistrat pachółków miejskich i stróży a do pomniejszej kompania piwowarska swoje uszżenia rozporządzić, do żydowskiej zaś żydzi z pośród siebie żydów wyznaczyć i udysponować powinni będą, aby w trefunku ognia nieodwłocznie do ratunku przyprowadzane przez wyznaczonych jako wyżej zostały; już zaś do stągwi do tych konie miejskie jako najskrzętniej stawiać mają, nadto ktobykolwiek do stągwi konie swoje w przypadku pożaru ognia przystawił i niemi wodę do czasu ugaszenia ognia wozził, ten od każdej pary koni, którymi wodę sprowadzać będzie, nadgrody z Kassy ogniowej lub w niedostatku tej z Kassy miejskiej Złp. 18 a kto najpierwej stągiew z wodą do ognia przyprowadzi, ten tak za wożenie wody, jako w nadgrode swęj pilności Złp. 24 zyskać ma i powinien będzie, gdyby Magistrat, lub kompania piwowarska albo Żydzi do ognia kiedy swych sikawek dostawić nie mieli, karze grzywien 100 z własnych majątków w Sądzie podstarościńskim przez połowę do Kassy ogniowej a przez połowę któremużkolwiek delatorowi wskazać winnej podlegać mają. Nadto Magistrat do wszystkich trzech sikawek, po jednemu do każdej, ludzi umiejętnych do kierowania węzem wyznaczył i aby każdy z nich do wyznaczonej sobie sikawki stawał, onychże obwieści surowo i obowiąże. Niemniej także klasztorom Wieleb. Ichmć. Xięży Kollegiaty kaliskiej, Kanoników regularnych lateraneńskich, Kollegium szkół edukacyi narodowej,

Franciszkanów, Bernardynów, Reformatów, tudzież Wieleb. panien Franciszkanek i Bernardynek, dla bezpieczeństwa własnego Kommissya zaleca, aby każdy z tych klasztor po jednej stągwi wielkiej w żelazne obręcze oprawniej i opasanej własnym kosztem przed klasztorem każdym z nalaniem wody na saniach stać mającej w czasie jako wyżej sprawił, do pilnej bacności jest każdy w takim razie, nietylko przez własną względem siebie miłość, ale też i sumienie względem bliźniego obowiązany wszystkie przyczyny niebezpieczeństwa ognia przynoszące oddalać. A gdy wycieranie sadzy przez niepamięć i niedozór zaniedbywane, częstokroć pożaru ogniowego staje się przyczyną, dla tego Kommissya bliskie nieszczęście z takowego powodu nastąpić mogące odwrócić chcąc, stanowi: iż gdyby odtąd u któregokolwiek obywatela bądź duchownego, szlacheckiego i miejskiego stanu z przyczyny nieochędożonego komina sadze zapalić miały, takowego natychmiast, iżby Szlach: Magistrat Instygatorowi miejskiemu do Sądu swego zapozwać rozkazał, a za prawnym przekonaniem, jako powszechnego niebezpieczeństwa sprawcę grzywien 50 winą w połowie do Kassy ogniowej, a w połowie któremużkolwiek delatorowi obrócić mianą mimo wszelkie odwołanie się ukarał, i takowe grzywny z upórçywego bez żadnych względów exekucją wycisnął. Podobnej karze i ten podlegać ma, u którego by się zły komin przy rewizji znalazł, a za ostrzeżeniem kominiarza niebył naprawiany. Wcześniej atoli tak okropnym zastępując wypadkom, wszystkich obywatelów i mieszkańców miasta, ścisłym Kommissja obowiązuje nakazem, iżby każdy kominiarzom, to jest: w gorzelniach, browarach i piekarniach co 2 tygodnie tak lecie jako też i zimie, w innych zaś kominach murowanych w zimie co miesiąc a w lecie co dwa miesiące, w lepionych zaś kominach w jesieni i zimie co 2 tygodnie, a latem co miesiąc sadze wymiatać kazał,—aby więc ta powinność w skutku dopełnioną była, wszyscy mieszkańcy, pilnować się obowiązani zostają i jeden drugiego w niepoprawieniu złego komina, czyli niewychędożeniu z niego sadzy, donosić Szlach. Magistratowi powinien będzie, tym więcej kominiarze o takowem niebezpieczeństwie uwiadamić obowiązani pod równą jako wyżej karą, dwa razy jednak do roku w czasach przez Szlach: Magistrat wyznaczyć mianych, Instygator miejski mularz jeden i kominiarz jeden rewizją kominów w mieście czynić będzie, oraz dostrzegać, iżby żadnego chlewa, obórki czyli jakiegokolwiek bądź budowli słomą poszytą niebyło a gdzieby się znalazła, tedy właściciel onej grzywnami 50 jako

wyżej ukaranym bydź ma i takowa budowa ze słomy odartą natychmiast bydź powinna, która przynajmniej gontami pokrytą bydź powinna, jakoteż i domostwa na przedmieściach stojące, czego Szlach: Magistrat dostrzgać będzie. Kominy zaś z fundamentów murowane, a przynajmniej z wierzchu nadmurowane i wewnątrz dobrze opatrzone bydź mają, do których z tyłu lub boku budynku gospodarze drabiny na dachu leżące, przysposobić mają, między kamienicami także drabiny od rynien aż do kominów znajdować się powinny będą, — kominy aby zawsze na wiosnę oporzadzane i oblepiane były, z ogniem zaś bez laterni lub nakrycia oraz z lulką lub łuczywem po ulicach, nikt paląc tytoń w nocy z domowych ani podróżnych chodzić ważyć się nie ma, czego Pachołcy miejscy i stróże nocni przestrzegać mają donosząc Wójtowi przestępnych, którzy nieodwłocznie za przekroczenie takowe i nieostrożność grzywami trzema do Kassy ogniowej opłacić winnej karanemi bydź powinni. Studnie w rynku i ulicach izby wyporzadzone i wodą napełnione, jako najprędzej i zawsze były Szlach: Magistrat jako najusilniejszego przyłoży starunku, z których w przypadku pożaru bronić wody nikt nie ma w ulicach też studnie mieszkańcy onychże kosztem składanym, gdzie są jeszcze potrzebne wybudować oraz i bywsze w stanie dobrym utrzymować powinni będą, w czym Szlach: Magistratowi najściślej dozór się zaleca, a jako wszystkie Bractwa i Cechy w przypadku ognia w ustawach powyższych i wilkurach przez Kommissją terażniejszą dla nich ułożyć się mających, nikogo nie wyłączając, będą obowiązani do najrychlejszego stawać ratunku, tak onymże Szlach: Magistrat natychmiast zalecić raczy, iżby przy obieraniu Cechmistrzów swoich, z każdego Bractwa i Cechu corocznie wyznaczony był jeden, któryby rzeczy wynoszących z gorejącego domu pilnować obowiązani byli, pod karą 50 grzywien do Kassy ogniowej zapłacić mianych, gdyby który w takowym przypadku (wyjąwszy prawdziwą chorobę, której rzetelność przed Szlach: Magistratem zaprzysiędz powinien), do téj wcześniej nie stanął powinności, rozrządzenie zaś Cechmistrz, każdego Bractwa lub Cechu uczyni i na pśmie przyszłemu ustanowionemu Dyrektorowi Policji najdalej w tydzień po swojej elekcji przez siebie podpisane odda, iżby w czasie ognia jednych do wynoszenia rzeczy z gorejącego domu, drugich do sikawek i noszenia wody, trzecich do zalewania ognia, czwartych do pilnowania domów przyległych i ich od szerzenia się pożaru bronienia były wyznaczone i przepisane obowiązki pod karą wyżej wypisa-

ną wypełniać miane;—ponieważ téż i Pocztamt w tém mieście znajduje się, więc za pierwszym ognia postrzeżeniem lub o nim doniesieniem koni do stągwi dostawić powinien, toż samo Zakony powyżej wyrażone konie mające, uczynić obowiązaniem będą; w tym przypadku Szlach: Prezydent i Dyrektor Policji z Radnemi i wszystkimi miasta officjalistami i służącymi do czynienia rozrządzenia końcem ratunku pod winą wyżej wypisaną przyspieszą, dyspozycja zaś w takowym razie najwyższa Dyrektora Policji będzie, którego wszyscy słuchać mają pod karą grzywnien 20 do Kassy ogniowej wskazać mianą, reszta rozrządzenia i ubezpieczenia czego na niespodziewane zdarzenia w takowym przypadku przepisać nie można, do roztropności Dyrektora Policji należeć będzie. Po ugaszonym ogniu zaraz nieodwłocznie Prezydent, Dyrektor Policji wraz z Magistratem zasiadłszy inwestygacją przysiężną zkaąd i z jakowej przyczyny ogień się zajął uczynią, tudzież, kto pierwszy do ratowania stanął albo nie, i jeżeli wszyscy wyznaczeni swoje wypełnili powinności, po której inwestygacji za dowiedzeniem każdego przestępnego podług przepisu niniejszej ustawy ukarze, na ratunek zaś pierwszym osobom z wemborkami przybyłym nagrodę po 3 Złp. a z stągwiანი podług powyżej uczynionego oznaczenia natychmiast z Kassy ogniowej dostać mianą zapłacić nakaże. Aby zaś powyżej przepisane względem opatrywania kominów i wycierania sadzy obowiązki tym pewniejszy odebrały skutek, taż Kommissja stanowi, ażeby Szlach: Magistrat kominiarza magistra doskonałego jednego kosztem publicznej Kassy miejskiej wystarał, do mieszkania i dotrzymania dwóch lub najmniej jednego czeladnika obowiązał, i temuż magistrowi dom jaki lub plac na mieszkanie w tutejszym mieście lub na jego przedmieściach bez opłaty nadał, któryby za ustanowioną od kominów przez mieszkańców onemuż płacić mianą taxą oneż z sadzy wycierał i o ich niebezpieczeństwie, komu będzie należało donosił, a to pod karą 100 grzywnien z własnych majątków osób z niedopelnienia w przypadku téj rezolucji na tenże Szlach: Magistrat w jurisdycji starościńskiej bez żadnego odwołania się do Kassy ogniowej w połowie, a w drugiej połowie, któremużkolwiek delatorowi wskazać mianą. (str. 47).

2. *Rezolucja na dzwonek ratuszny.*

Ponieważ na przypadki pożarów ognia Kommissja największą potrzebę ze wszech stron mieć chce ostrożności, przez którąby się

w takowem nieszczęściu wczesnie mieszkańcy ratować i ostrzegać mogli; przeto gdy dzwonek na Ratuszu z dawna do takowego przypadku z odgłosu jego na gwałt końcem rychlejszgo uwiadomienia, czyli w nocy śpiących obudzenia zażywany znajduje się, więc do niego aby był sznur od góry aż do dołu zawsze przywiązany i przez sklepienie wierzchnie przebić miane przeciągniony, Szlach: Magistratowi pod winą grzywien 50 z własnych majątków osób, w przypadku niedopelnienia téj rezolucji na tenże Szlach: Magistrat w terażniejszej Kommissji czyli jurisdikcyi starościńskiej bez żadnego odwołania się do Kassy miejskiej na powództwo czyjeżkolwiek czyli Instygatora tychże jurisdikcyi wskazać mianą; dla czego w okropnym pożaru ognia momencie kto piérwszy do tegoż dzwonka przypadnie i na gwałt końcem ratunku i ostrzeżenia zadzwoni, nagrodę Złp. 10 z Kassy miejskiej natychmiast za dowiedzeniem zapłaconą mieć będzie i téj nagrody punktualne w każdym przypadku dopelnienie Szlach: Magistratowi Kommissja zaleca (str. 57).

3. *Rezolucja względem pustych budynków.*

Ponieważ niektóre w mieście J. K. M. Kaliszu spustoszałe budynki mianowicie Urodz. Krzeczковского w bliskości Archiwum czyli złożenia ksiąg grodzkich kaliskich i innnych, przez palenie w niem ognia, powszechnem całemu miastu z pożaru wyniknąć mogącym grożą niebezpieczeństwem; przeto Kommissja tak nieszczęśliwego przypadku z wynikłości pożaru ognia zwracając skutki, surowo nakazuje: aby nikt odtąd w takowych budynkach dopókąd dostatecznie wyreparowane nie będą pod karą 300 grzywien przez Szlach: Magistrat na przestępnego za słusznym dowiedzeniem do Kassy miejskiej ściągnąć mianą, oraz wolnym po dowiedzeniu przez Szlach: Magistrat nakazać mianym takowych budynków rozebraniem, ognia palić nie ważył się (str. 58).

4. *Rezolucja względem Trębacza na wieży ratuszowej.*

Z dawna aż dotąd zachowany utrzymywania trębacza na Ratuszu zwyczaj, tak dla przystojnego porządku, jako téż i ostrzeżenia przypadku nocnego pożaru ognia Kommissja zachowuje

i na niego zapłatę w tabelli expensów miasta umieszcza, trębaczowi zaś przez Szlach: Magistrat trzymać zawsze mianemu otrębowanie zwyczajne godzin, baczność ścisłą na ogień i inne wszystkie do niego należące z dawna aż dotąd zachowywane obowiązki pełnić rozkazuje, dozór na jego obowiązki oraz w przypadku ich niedopełnienia ukaranie Szlach: Magistratowi zaleca i zostawuje (str. 59).

5. *Rezolucja względem oznaczenia Baszty do składu prochu i siarki.*

Powszechne wszystkich mieszkańców wyciąga bezpieczeństwo, iżby prochy i siarki w kramach korzennych i innych jakichkolwiek (gdzie z ogniem i światłem ludzie chodzić zwykli) chowanymi nie były; zaczem Kommissya gdy wszystkim kupcom chowania w takowych kramach w Ustawie onymże przepisanej prochu i siarki tylko każdego gatunku trzy funty mieć w kramie pozwoliła a więcej pod pieniądze i osobistemi karami zakazała, do chowania zaś takowego towaru, aby jedną basztę Szlach: Magistrat tymże kupcom wyznaczył nakazała; przeto tenże Szlach: Magistrat takowej Ustawy końcem zabezpieczenia całego miasta wypadłej dopełniając, tymże kupcom wszystkim tutejszym tak Chrześcianom jako i Żydom mieszkalnym i na przyszłość mieszkać mającym, którzyby prochem i siarką handlowali czyli handlować w przyszłości mieli, do składu takowego towaru basztę jedną na Złotej ulicy, w końcu ulicy Żydowskiej, w samym okręgu murów miejskich stojącą wiecznemi czasy nadaje, którą sobie ciż kupcy w teże baszcie skład jako wyżej, towaru mieć mający, w terażniejszym roku na dzień 1 Lipca wyreparować de proprio obowiązani będą, przez składkę proporcjonalną, którą w obecności Szlach: Magistratu ustanowić sobie natychmiast powinni będą; a przeto od dnia jako wyżej, któryby kupiec prochu lub siarki nad przepis wyżej wyrażony w swoim kramie, czyli innym miejscu mieć i chować ważył się, karom 100 grzywien do Kassy miejskiej za pierwszym dostrzeżeniem, za powtórnem zaś w dwójnasób, i tak zawsze powiększając, zapłacić mianą karany być powinien. Nieosiedli zaś i niebędący wcale w stanie takowych grzywien opłacenia, podobne przestępstwo więzieniem turmy dwóch tygodniowym karani być mają, a to nieodwołując się do wyższej żadnej jurysdykcji, a że też basztę kupcy tutejsi terażniejsi i przyszli z własnego majątku teraz sobie wyreparować i na zawsze w stanie dobrym

utrzymywać obowiązani będą, tedy onychże od wszelkiej tejsze baszty o 1aty na lat 6, od dnia wyżej wyrażonego i terażniejszego roku rachując, Kommissya uwalnia; po wyjściu zaś czyli upłynieniu tychże lat, kupcy w tejsze baszcie skład towarów swoich mający, corocznie od tejsze baszty, jako do ogólności miasta należącėj do Kassy miejskiėj Chrześcianie kupcy po zł. pol. 6, i Żydzi téż podobnież po zł. pol. 6 opłacać będą powinni; dla czego w tejsze baszcie kupcy Chrześcianie wszyscy na dole, Żydzi zaś na górze skład tegoż towaru aby mieli, Kommissya ustanawia (str. 61).

6. Rezolucya na ręczne sikawki.

Gdy częste nieszczęścia przypadków pożaru ogniowego w mieście tutejszym J. K. M. Kaliszu nawet w czasie Kommissyi niniejszėj trafiać się zwykły, którym tchliwym Kommissya doświadcza okiem, przeto do poprzedniczych względem porządku ogniowego przepisanych przez siebie Ustaw i ten na wszystkich miasta tego kamienic i domów w okręgu miasta i jego przedmieściach gospodarzy czyli dzierżawców taż Kommissya wkłada obowiązek, to jest: ażeby ciż wszyscy kożdy kamienicy i domu gospodarze, lub mieszkańcy po jednéj ręcznéj drewnianėj do gaszenia ognia odtąd na zawsze (jako do użycia w ciałninie prędszego i zręczniejszego nad wielkie sikawki sposobniejsze) mieli sikawce i z temi w trefunku ognia do ratunku, wyjąwszy osoby do wielkich sikawek, haków, stągwiów, wemborków przez Magistrat wyznaczać się mające stawali, a to pod karą powyższemi rezolucyami niniejszėj Kommissyi na niestawających do takowegoż ratunku ściągionemi i przepisanimi. Tym więc końcem sprowadzone przez Szlach: Dyrektora Policyi miasta tego, takowe sikawki nieodwłocznie miasta tego obywatelom rozdane a przez nich pod exekucyą do Kassy miasta po Złp. 2 jako oneż kosztują zapłacone taż Kommissya mieć chce, i Szlach: Magistratowi zaleca. Innym zaś którymby téż sprowadzone sikawki niedostarczyły tegoż miasta obywatelom i każdego domu (nie wyłączając i żydowskich) gospodarzom, aby takoweż sikawki do każdego domu po jednéj odtąd w przeciągu miesięcy 3-ch sprowadzili i te wysłać mianemu tym końcem od Magistratu Rewizorowi po upłynionym przerzeczonym czasie, a to pod karą grzywien 50-ciu na sprzeciwiającego się niniejszej Ustawie w Magistracie do Kassy ogniowėj za przekonaniem ściągnąć mianych okazali i na potem oneż utrzymywali

surowo nakazuje, a Magistratowi natychmiast o takowej rezolucyi tychże obywatelów obwieścić zaleca. Ten zaś Magistrat wszystkie porządki ogniowe w magazynie ogniowym znajdujące się, ponumerać i pod temiż samemi numerami Bractwa wszystkie do tychże porządków furmanów lub konie miejskie do sikawek i stągwiów (tak aby w nagłym przypadku każdy do swego numerowanego i wyznaczonego porządku ogniowego mógł trafić i w trefunku onych zginienia na kim czego się upominać, łatwiej można wiedzieć) dysponować powinien będzie (str. 121).

7. Rezolucya na dwie uliczki.

Ponieważ w tyłach kamienic dwóch pałacy rynkowych, to jest jednej począwszy od ulicy Ś-go Mikołaja aż do ulicy Piskorzewskiej, drugiej zaś począwszy od ulicy Piekarskiej z rynku przy Konwikcie idącej, aż do ulicy Szkockiej czyli Zduńskiej przy murach Panien Franciszkanek idącej, uliczki poprzeczne dawniej bywsze w poprzedzających czasach przemocą czyli niedozorem zwierzchności w niektórych miejscach zabudowane i po części parkanami na podwórza zajęte na czas do ratunku ognia i wywozu gnojów oraz fecessów potrzebne, podczas rewizyi przez Kommissyą terażniejszą osobiście uczynionęj pokazały się; — przeto Kommissya zwracając rzeczy do dawnego potrzebnego porządku i sprawiedliwości, zabezpieczając najwięcej mieszkańców tegoż miasta od pożaru ognia iżby do ratunku jego sikawki temiż uliczkami prowadzane i woda donoszona być mogły, Szlach: Magistratowi surowo i nieodwłocznie zaleca, iżby przyzwoitym zwierzchności czyli prawności sposobem uliczki obydwie wyżej wyrażone w tyłach kamienic tychże dwóch połaci rynkowych bywsze, do 6-ciu łokci szerokie, wyprostować i powrócić od dziedziców tychże kamienic zabudowane czyli parkanami zajęte starał się, aby w istności i całości swojej zostawały, choćby wrotami do tego przysposobionemi zamykane były, aby w przypadku potrzeby mianowicie ognia, jednakże do wywozu gnoju i fecessów na rekwizycyą każdego tam mieszkającego, każdego czasu otwierane były, bez wszelkiej od nikogo przeszkodą pod karą grzywien 30-stu w przypadku sprzeciwienia się przez Magistrat do Kassy ogólnej ściągnąć mianą jako też aby tychże wrót żaden z mieszkańców zawalać i miejsca

jako wyżej zawalinami do wyjazdu tamować nie ważył się, pod wyż wyrażoną ostrością do ratunku otworzonymi być mogły. (str. 139).

8. *Kassa ogniowa.*

Kasę ogniową ku ratunkowi nieszczęśliwych pogorzalców wielce potrzebną we wszystkich rządnych miastach zwyczajną, Kommissya mieć uznaje i postanawia, której otworzenie Szlach: Magistratowi za naradzeniem się o sposobach jój wystarczającego powiększenia z drugimi dwiema porządkami, oraz Bractwem kupieckim, kompanią Piwowarską i z każdego Cechu w mieście znajdującego się Cechmistrzami, — która gdy ułożona i ustanowiona zostanie, do niej tak przeznaczone przez Ustawy terażniejszej Kommissyi, jako téż i ułożyć przez Szlach: Magistrat i Cechmistrzów miane, dochody odbierane i pod kluczami trzema, to jest: Szlach: Prezydenta, Dyrektora Policji i Kassjera chowane, a w przypadku ognia przez rezolucją Szlach: Magistratu w protokół miejski wpisać mianą proporcjonalnie, nie parcjalnie i sprawiedliwie dzielone być mają (str. 203).

9. *Rezolucya na porządki ogniowe i onych rewizją przez Dyrektora Policji.*

Przepatrzywszy Kommissya terażniejsza wszystkie porządki ogniowe przez powyższe rezolucye swoje przygotować i sporządzić wszystkim Cechom i Bractwom miasta tego przy powinnościach Dyrektora Policji nakazane, gdy te niektóre w niedoskonałym utrzymywaniu i zupełności być znajduje; przeto Kommissya opuściwszy na ten tylko raz kary za ich niezupełne utrzymywanie i sikawek ręcznych od niewszystkich mieszkańców miasta tego wybranie czyli raczej dostawienie, oneż najdalej w przeciągu niedziel dwóch odtąd wporządzone i podług wyżej wyrażonego rejestru wygotowane i dostawione mieć chce i stanowi, — a Szlach: Dyrektorowi Policji miasta tego do w wyż przepisanych jemu obowiązków to za powinność dodaje, iżby narzędzia takowe wyżej przy powinnościach jemu wymienione w istocie i porządku utrzymywał, zepsute Cechom i Bractwom do kogo należeć będą reparować nakazywał, lub nowe na miejsce niezdatnych dostawiać za-

lecał i wszelkiego w tym porządku co do ratunku ognia dopełniał a to pod karą w sądzie przyzwoitym ściągnać na niego proporcjonalnie mianą (str. 227).

XIX.

O Akuszerkach.

Rezolucya względem akuszerok czyli niewiast odbierać dzieci mających.

Kiedy największe z wszelkiego prawa o bezpieczeństwo ludzkiego życia w każdym społeczeństwie być powinny starunki, które wszystkie rządne miasta ze wszech stron zachowują ściśle, gdy jednak w tutejszem mieście żadnej uczonój i przysięgłej akuszerki czyli niewiasty do odbierania rodzących się dzieci Kommissya nie znajduje, i z tego powodu czyli niedostatku różne smutne zdarzone w poprzedzających czasach słyży przykłady, których przynajmniej przyszłe zwracając skutki Szlach: Magistratowi surowo nakazuje, iżby takową akuszerkę czyli umiejętną z nauki niewiastę dla ubezpieczenia połógów płci niewieściej potrzebną, któraby pewne swojej nauki miała zaświadczenie lub od Doktora wyexaminowana była, najdalej na dzień 1-go m-ca Lipca w roku 1787 kosztem publicznej miejskiej Kassy wystarał i onęż za ugodzoną pensyą zawsze punktualnie i corocznie płacić mianą w tutejszém mieście do powszechnój wszystkich mieszkalnych niewiast usług i utrzymywał, która wystarana przez tutejszego Doktora względem swojej umiejętności examinowaną i zaświadczoną oraz na wierność przed Szlach: Magistratem przysięgłą być ma i tój Szlach: Magistrat inne dwie niewiasty w wieku do tój nauki przyzwoitym będące, czytać i pisać umięjące oddać, koszt na ich żywność i przyodziewek, dokąd się nie wyuczą, podejmować obowięzany będzie, a to pod karą 100 grzywien z własnych majątków osób w przypadku niedopełnienia tój rezolucyi na tenże Szlach: Magistrat w terażniejszej Kommissyi czyli jurysdykcyi starościńskiej bez żadnego odwołania się przez połowę Sądowi starościńskiemu a przez połowę delatorowi wskazać mianą (str 160).

XX.

O Chłopach miejskich.

Ponieważ dochody miejskie przez Kommissyą terażniejszą urządzone tak punktualnie i corocznie wybierane być mają, iżby na postanowione i koniecznie potrzebne wystarczały wydatki; — dlaczego wszystkie należytości i czynsze od mieszkańców miasta wszystkich i od gromad czyli chłopów włości miejskich aby punktualnie płaconemi były Kommissya zaleca, a to pod wolnym przez Szlach: Magistrat do exekucyi na nieposłusznych, pachółków miejskich użyciem (str. 221).

XXI.

O Żydach.

1. Żydzi nieosiedli.

Żydzi zagraniczni w tutejszym mieście nieosiedli, nie będą mogli żadnego handlu prowadzić pod konfiskatą ich towarów przez Szlach: Magistrat przez licytację sprzedać i do Kassy miejskiej obrócić mianych i takowych Żydów zaświadczenia pewnego, ich poczciwości i zkaąd są niemających, Żydzi tutejszego miasta gospodarze przyjmować nie mają bez wiedzy Szlach: Magistratu, a to pod karą 50-ciu grzywien na Żyda gospodarza terażniejszą ustawę przestępującego do Kassy miejskiej przez Szlach: Magistrat praecisa appellatione, w Sądach Radzieckich ściągnąć mianą — dla czego pacholcy miejscy i straźnicy przy bramach powinni będą takowych podejrzanych i obcych Żydów examinować i do Szlach: Prezydenta lub Dyrektora Policji dla sprawienia się przyprowadzać (str. 203).

2. Rezolucya na studnią żydowską.

Ponieważ miasto J. K. M. Kalisz wodę zrzódelną do studzien w mieście będących blisko ćwierć mili rurami nie małym kosztem utrzymwanemi prowadzić musi, które i do studni żydowskiej na ulicy

od rynku ciągnącej się tymże Żydom od Szlach: Magistratu dnia 15 m-ca Lipca roku 1773 dla potrzeby ich życia i bezpieczeństwa od ognia wystawić pozwolonej cug najpierwszy wody mają, a dopiero dalej do studzien miejskich się ciągną; — dla tego też Żydzi ciż do téjże studni przykładać się do expensu na rury proporcjonalnego miastu (oprócz płacenia od duktu wody osobnym zwyczajem od nich powinno) przykładać obowiązali się. Że jednak cug pierwszy wody, jako wyżej wyrażono jest, rury do téjże studni żydowskiej podają a z téj w przyzwoitym ochędostwie nieutrzymywanej, dopiero dalej woda do studzien miejskich idzie, i dla tego często nieczysta cuchnie i zdrowiu szkodliwą ztąd być może;—przetę Kommissya stanowi i Szlach: Magistratowi nakazuje, aby całą wodę rurami w pierwszeństwie do swoich studzien miejskich prowadzili, a dopiero z ostatniej studni miejskiej w ulicy Ś-go Mikołaja będącej, od ulicy Żydowskiej niedalekiej i najbliższej, cug wody ostatni do téjże studni żydowskiej wyprowadzili, którą Żydzi swoim kosztem utrzymywać na zawsze dla własnej potrzeby i bezpieczeństwa od pożaru powinni,—a to pod karą 300 grzywien na niezachowujących terażniejszej ustawy w jurysdykcji vice-starościńskiej bez odwołania się ściągnąć mianej (str. 232).

3. *Rezoluzya Żydom kupowania więcej kamienic i domów zakazująca.*

Od najdawniejszych czasów gdy nieustanne między Szlach: Magistratem miasta J. K. M. Kalisza i Żydami jego mieszkańcami o ich rozszerzanie się wynikały kłótnie i te obydwie strony do niemałych przyprowadziły kosztów; dla czego Kommissya i takowemu na zawsze odtąd zapobiegając uszkodzeniu, stanowi i surowo wszystkim Żydom synagogi kaliskiej zakazuje, iżby żadnych kamienic, domów, pustych placów, ani sklepów w całym rynku i wszystkich miasta ulicach, oraz przedmieściach, gdzie dotąd Chrześcianie mieszkają, Żydzi nie kupowali, nie wyderkaffowali, ani arendowali, ani żadnym bądź jakimkolwiek prawem nie nabywali i nie trzymali, wyjąwszy te które do tego czasu bądź jakimkolwiek prawem trzymają. a to pod karą 1000 grzywien na niezachowujących téj ustawy, tak na Chrześciana jako też i Żyda do Kassy miejskiej przy dowiedzeniu w jurysdykcji starościńskiej, bez odwołania się ściągnąć mianej (str. 134).

4. *Rezolucya w kategorii miasta J. K. M. Kalisza z Synagogą tegoż miasta.*

Gdy powyżej w stawiennictwie umieszczeni tak Szlach: Magistrat miasta J. K. M. Kalisza z trzema porządkami, wszystkimi Cechami i Obywatelami, jako też i Starsi synagogi tegoż miasta i jego mieszkańcami Pakta, Przywileje, Dekreta i wszystkie w ogólności dowody wolności nadane ubezpieczające złożyli oraz te strony żądania i pretensje swoje wzajemnie do siebie miane do Kommissyi terażniejszej wniosły i w nich obszerne tłumaczenia czyniły, Kommissya jednak końcem dojścia istotnej w tej mierze prawdy potrzebny być wywód świadectw na wszelkie te okoliczności tak przez miasto naprzeciw synagodze, jako też synagogi naprzeciw miastu podług reskryptu J. K. M. uznała, nakazawszy iżby pomienione strony spisawszy do nich zapytania i oneż sobie wzajemnie okazawszy przez świadków w równej liczbie wprowadzić mianych wiary godnych z zachowaniem wszelkich innych uroczystości i obowiązków prawa inkwizycyą wywiodły, oraz do tej świadków żądanych sobie wzajemnie stawili, na nieujęcie ich przysięgi wykonały, a to nieodwłócznie: przysięgł Sławet. Andrzej Podbowicz Prezydent, wykonali także przysięgę starsi synagogi kaliskiej jako to: niewierni Michał Fisiel, Abram Jelenkiewicz, Jakub Eliasiewicz, po których wypełnionych, Kommissya wprowadzenie świadków nakazała, wprowadziły strony tychże świadków, inkwizycje wywiodły i oneż przed Kommissyą złożyły, atoli poprzedzając dalsze w teje mierze tej to Kommissyi czynności ponieważ wspomniane strony ugodę pomiędzy sobą sporządziły, oneż rękami własnymi podpisaną Kommissyi terażniejszej do potwierdzenia i umocowania podały w tej osnowie:

Między Szlach: Magistratem miasta J. K. M. Kalisza, niektórymi Cechami i całym temże miastem z jednej, a starozakonnymi Starszymi synagogi kaliskiej i wszystkimi teje synagogi mieszkańcami z drugiej strony, stawa terażniejsza ugoda na przyszłe czasy niewzruszenie trwać mająca, względem różnych danin, handlu, propinacyi i rzemiosł w następujący sposób: iż lubo strony wytoczyły process do K. D. P. względem formowanych wzajemnie do siebie pretensyi, atoli unikając prawnych dalszych kosztów, co się tycze danin i różnych podatków od synagogi przez miasto żądanych jako to: za inkwaterunek żołnierzy, aby onych ciż Żydzi w domach i mieszkaniach swoich nie znosili, więc za ten in-

kwaterunek summę 1,100 zł. pol. a za dukt wody, tudzież od góry na Czaszkach gdzie się Żydzi chowają, od bożnicy i spitala, od jatek rzeźnickich i inne daniny w komplianacyi roku 1760 między Magistratem i synagogą zawartej a do ksiąg grodzkich kaliskich w środę nazajutrz po S-ym Idzim roku 1761 sposobem oblaty wciągniętej wyrażone kwotę 80 zł. pol. tąż komplianacyą od synagogi kaliskiej na rzecz Magistratu corocznie opłacać umowioną, do summy 100 zł. pol. tąż synagoga podług umowy z Magistratem podnosi, które summy obydwie wyżej wyrażone, summę 1200 zł. pol. wynoszące, do Kassy miasta rzetelnie miesiącami to jest: w każdym miesiącu na początku zł. pol. 100 za kwitami ręcznymi Kassyera miejskiem wydawać mianem, synagoga kaliska wypłacać obowiązują się. Waruje sobie tąż synagoga, iż gdyby garnizon wojskowy z Kalisza wyszedł, i inne wojsko tego garnizonu nie zastąpiło, że natenczas wolna będzie od płacenia inkwaterunku wyżej postanowionego. Gdyby zaś nie w całości garnizon kaliski ale tylko w części wyszedł z Kalisza, więc w proporcyi ubylego wojska inkwaterunek synagodze zmniejszony być powinien. A gdyby miasto z przedmieściami licznym wojskiem naciśnione było, iżby żołnierze w kamienicach i domach chrześcijańskich proporcjonalnego umieszczenia mieć nie mogli, w takowym jedynie trafunku synagoga inkwaterunek znosić obowiązana będzie. Handel jako przywilejami jest warowany dla synagogi Żydów kaliskich tak tegoż używać powinni z tym teraz umowionym warunkiem: iżby Żydzi kupcy nie ważyli się żadnych marynat ani likworów zagranicznych lub krajowych oprócz wina koszernego na swoją tylko potrzebę śledzi i miodu do wolnego szynku i sprzedawania sprowadzać, i tych towarów excypowanych oraz moczonego storkfisu sprzedawać nie ważyli się i w tych od ich handlu excypowanych towarach, Chrześcianom czynić przeszkody, a to pod wolną konfiskatą w przypadku sprzeciwienia się niniejszej ugodzie przez Magistrat na rzecz Kassy miejskiej nastąpić mianą. Względem zaś zakłócenia o propinacyą tak się ugadzają: iż wolno będzie synagodze kaliskiej w ulicach swoich żydowskich mieć w czterech domach szynk piwa i wódki, ale w tych domach czterech synagodze do szynku pozwolonych tylko w jednej izbie każdego domostwa przez jednego tylko szynkarza szynk ma być prowadzony. Wódkę zaś i piwa nie będą mogli Żydzi od nikogo innego brać i kupować, tylko od mieszczan kaliskich; a gdyby który Żyd ważył się gdzieindziej kupować, ten karze 100 grzywien w Magistracie kaliskim bez wszelkiego odwołania się za dostatecznem

przekonaniem karany być powinien. Czopowe od piwa i Szeleżne od wódki między sprzedającym mieszczaninem i kupującym Żydem przy kupnie umowione i przez tego który onegoż opłatę na siebie przyjmie wypłacone być powinno.

Gdyby zaś zabraknąć miało wódki u mieszczan kaliskich, w takowym przypadku Żydzi powinni się udać do Magistratu i żądać dania pozwolenia, gdzieindziej kupienia Żydom wódki, czego Magistrat w tym przypadku odmówić nie może pod karą 100 grzywien w sądach podstarościńskich nieodwłocznie ściągnąć mianą. Aby zaś w przedawaniu Żydom wódki nie działa się depaktacya, warują sobie Żydzi, iż beczkę wódki tylko sześciu Żłp. jak gdzieindziej przedawana będzie, drożej mieszczanom kaliskim płacić obowiązani. A gdyby nad niniejszą ustawę mieszczanie kaliscy zmówiwszy się drożej lub w podlejszym gatunku jak gdzieindziej wódkę Żydom sprzedawać chcieli, ten któryby to czynił, za dostatecznym przekonaniem również karze 100 grzywien w Sądach vice-starościńskich ściągnąć mianą bez odwołania podpadać będzie. Wódka zaś teraz w sklepach żydowskich znajdująca się, z dyspozycyi Magistratu zrewidowana być powinna i téj wyszynkowanie do ośmiu tygodni od daty niniejszej ugody, Magistrat Żydom dozwala, po upłynionym zaś tym czasie u nikogo wódka znajdować się nie powinna, tylko u tych czterech teraz dozwoływanych szynkarzy, a nie wyszynkowanej wódki przez Magistrat zrewidowanej w przeciągu czasu wyżej opisanego wolność sprzedania onéjże Żydom beczkami zostawuje się, ale tylko do tygodnia po tymże ośmio-niedzielnym czasie, — gdyby zaś który Żyd szynkujący umarł, ten szynk nie może być między dzieci dzielony, ani żadnym protextem, nie może mieć więcej szynków synagoga nad cztery wyżej pozwolone. Gdyby zaś który Żyd szynkarz podupadł lub broń Boże ognia domostwo jego zgorzało, wolno Synagodze w innych domach mieć szynk ale z zachowaniem najściślejszym, aby nie więcej jak cztery szynki żydowskie były utrzymywane. Gdyby zaś który z szynkarzów zdłużył się i konkurs na jego domostwo zapadł, więc w tym domostwie upadać żydowska propinacya będzie i żadnym protextem do konkursu kredytorów szynk podciągany być nie powinien, ale na miejsce podupadłego przez konkurs wierzycielów szynku, w innym domu synagoga urządzi szynk. Magistrat zaś kaliski będzie miał moc wglądania aby więcej propinacyi nad cztery teraz dozwoływane i wyżej opisane Żydzi kaliscy nie mieli, czyni jak najmocniejsze ostrzeżenie Magistrat, iż Żydom nie wolno będzie stawiać Browarów

i Gorzeińi sobie, garncy ani halembików mieć w domach i w nich przepalać wódki a to pod karą wyżej przepisaną. Domów wjezdnych ani stajen ciż Żydzi także pod tąż samą karą stawiać nie będą mieć mocy. A że między Cechem krawieckim i krawcami Żydami dwie są uczynione ugody: pierwsza dnia 18 Maja roku 1753 spisana do ksiąg grodzkich kaliskich w roku 1778 sposobem oblaty podana, którą Żydom krawcom w Kaliszu mieszkającym dozwolona wolność używania im rzemiosła z ostrzeżeniem kwoty 14 Złp. corocznie do Cechu krawieckiego przez Żydom krawców opłacać mianej,—druga dnia 16 Marca roku 1774 między tymże Cechem krawieckim a żydem Salomonem białogłowskięj roboty krawcem spisana, pozwalająca temuż Salomonowi robienia białogłowskięj robyty, z ostrzeżeniem aby się więćej nie szerzyła taż robota, a oprócz pomienionego Salomona, i żeby corocznie Złp. 3 do Cechu opłacał, więc podług tych pomienionych ugód, tak Cech krawiecki chrześciański, jako i Żydzi krawcy na zawsze zachować się powinni. A lubo Cech rzeźnicki zawarł konwencyą w r. 1639 z Żydami rzeźnikami sporządzoną, i w księgi grodzkie kaliskie w r. 1640 sposobem oblaty wciągnioną 12 jatek Żydom rzeźnikom pozwalającą oraz opłatę coroczną w summie 300 zł. pol. od Żydom rzeźników Cechowi rzeźniczemu chrześciańskiemu opłacać mianą oznaczającą a wpośledniejszym czasie Żydzi rzeźnicy summę 400 zł. pol. podług umowy Cechowi rzeźniczemu chrześciańskiemu opłacali. Gdy zaś Cech rzeźnicki chrześciański przez przywileje i dekret Kom. D. Porz. między JW. Generałem wielkopolskim i tymże Cechem zapadły, do płacenia daniny w summie 1098 zł. pol. JW Gener. wielko-polskiemu corocznie obowiązany został, więc przez wzgląd tejże daniny JW. Gener. wielko-polskiemu opłacać mianej, Żydzi rzeźnicy połowę tęg summy to jest summę 548 zł. pol. Cechowi rzeźniczemu chrześciańskiemu corocznie wypłacać obowiązują się, a Cech chrześciański rzeźnicki odbierając od Żydom rzeźników, teraz ugodzoną wyżej wyrażoną summę, należytość generalską wypłacać corocznie powinien. A lubo między kuśmierzami Żydami i Cechem chrześciańskim kuśmierskim niema sporządzonej ugody, gdy jednak jak zaświadczają kwity Cechu kuśnierskiego, kuśnierze Żydzi kwotę 16 zł. pol. do Cechu kuśnierskiego chrześciańskiego corocznie opłacali, więc tę kwotę na zawsze corocznie pomienieni Żydzi kuśnierze Cechowi kuśnierskiemu chrześciańskiemu opłacać i przy wolności używania swego rzemiosła zostawać będą. A że między Cechem prasolskim i synagogą kaliską zachodził spór o szynkowanie soli, więc w na-

stępnym sposobie ugodzili się; aby dwóch tylko Żydów w dwóch domach w ulicach żydowskich sól na zawsze szynkowali i oneż tak Żydom jako i Chrześcianom sprzedawali z tym warunkiem, żeby cena soli taka zachowana była jaka będzie u Chrześcian i żeby sprawiedliwą miarę utrzymywali a gdyby w tych punktach przestępstwo Żydów dostatecznie okazało się, karze 30 grzywien bez odwołania się przez Magistrat kaliski ściągnąć mianej na rzecz Cechu prasolskiego podpadną. Nadto synagoga kaliska obowiązuje się w każdym kwartale wosku funtów 2 Cechowi prasolskiemu bez najmniejszej sprzeczeki oddawać.

Waruje sobie Magistrat kaliski, iż gdy przyjdzie do założenia garbarni w m. Kaliszu, że natenczas Żydzi nie będą mogli skór w Kaliszu wykupować i onychże wywozić, gdyby zaś majster garbarz chciał niską ceną do garbarni skóry kupować, do Magistratu należeć będzie aby w kupnie skór sprawiedliwa cena zachowana była.

A jako rezolucją K. D. P. mają zakaz Żydzi sprowadzania medykamentów, arszenników i innych różnych trucizn, tak i niniejszą ugodą synagoga kaliska bierze na siebie obowiązek niesprowadzania i nie sprzedawania tegoż, a to pod karą w rezolucyi K. D. P. opisaną bez odwołania się ściągnąć mianą.

Daniny wszelkie i wypłaty kwot powyżej opisane, od czasu i daty niżej wyrażonej zaczynać się powinny będą, którą to ugodę z dobrowolnej chęci nastąpioną i podpisem rąk stron oboich stwierdzoną dotrzymać i dopełniać też strony zaręczają i powinny będą. Działo się w mieście J. K. M. Kaliszu w czasie odprawującej się Kommiss. Dobr. Porząd. miasta tegoż dnia 29 Lutego roku 1788.

- (podpisano) *Kaz. Gibasiewicz* Radca, imieniem całego Magistratu jako delegowany.
- „ *Antoni Nieciecki* z Rady, imieniem całego Szlach. Magistratu miasta J. K. M. Kalisza jako delegowany.
- „ *Wojciech Trawkowski* Ławnik, imieniem Ławicy m. J. K. M. Kalisza jako delegowany.
- „ *Jan Podbowicz* Ławnik, imieniem Ławicy m. J. K. M. Kalisza jako delegowany.
- „ *Sta. Krzysztofowicz* deputowany z siedmiu mężów mpp.
- „ podpisy po żydowskiu.

Złożona ta ugoda w Kom. Dobr. Porządku w Kaliszu d. 29 Lutego roku pańskiego 1788 odbywającej się.

(podpisano) *Xawery Nałęcz Kęszycki* wojewoda gniezn. przydujący kommissarz.

Dla czego Kommissya do ich dobrowolnego przychylając się żądania przerzeczoną ugodę podług prawa 1768 r. niewzruszoną i zachowane w wszystkich obowiązkach i warunkach mieć chce i oneż do dzieła terażniejszego przyłącza. Wywody świadectw przez strony złożone napowrót są im oddane (str. 285).

XXII.

O Stróżach nocnych.

Ustanowienie Stróżów nocnych.

Nieszczęśliwe pożaru ogniowego przypadki po wielu miejscach praktykujące się, że i w tutejszem mieście trafiały się częstokroć, niektóre jeszcze gmachów rozwaliny okropną ich okazują pamięć; zaczem Kommissya terażniejsza tak dla uchronienia miasta tego od takowych trefunków i prędszego w ich przypadku uczynienia ratunku, jako też końcem oddalenia wszelkich innych szkód i nieprzyzwoitości stróżów trzech nocnych, dwóch przez miasto a trzeciego przez synagogę tutejszą utrzymywać na zawsze mianych postanawia, nakazując: aby pomienionych stróżów dwóch nocnych Magistrat na których utrzymywanie wydatek w tabelli umieszcza się a trzeciego synagoga kaliska natychmiast przyjęła i urządziła, których powinnością będzie, jako to przez Magistrat konserwowanych po mieście, w rynku i ulicach Chrześcian oraz przedmieściach, a przez synagogę trzymanego pomiędzy ulicami żydów w nocy zawsze zaczynając od godziny 10-jej aż do godziny, jako to w czasie nocy długiej 5-tój, na krótkiej zaś nocy do godziny 3-iej z rana ustawicznie przechodzić się, ognia i jegoż pożaru znaków strzedz i uważać, za temi postrzeżonemi najspieszniejsze przez dzwonek ratuszny lub inne do ratunku pobudki czynić,—co każdą z powyżej wyznaczonych zegar ratuszny wybije godzinę przygaszanie ognia, przez śpiewanie lub piszczałkę ogłaszać—tym zaś stróżom dwiema przez miasto trzymać mianym Szlach: Dyrektor Policji który z nich jakowej części miasta i których ulic strzedz i oneż obiegać ma, przepisze i wyznaczy, oraz dozór nad

nimi jako i nad żydowskim, aby jako najpilniej powyżej przepisanych dopełniali obowiązków, mieć będzie (stron. 228).

XXIII.

O Żebrakach.

1. *Żebracy Chrześcianie.*

Kto jest sprawiedliwego godzien politowania, temu z chrześcijańskich jako bliźniemu obowiązków, to każdy według możności świadczyć jest winien, — dla tego dziady i baby chrześcijańskie zgrzybiałe kaleki po mieście i jego przedmieściach żebrzący powinni mieć podług uniwersałów Prześwietnej Nieustającej Rady niezdolności swojej, tudzież i od doktorów tutejszych aktualnych zaświadczenie;—takowych dowodów niemających obowiązany będzie Dyrektor Policji kazać pachołkom miejskim chwytac, zbiory przynich znalezione odebrać i na Ratuszu przez niedziel 4 trzymając i do roboty publicznej skrzybania błota używając nakoniec kazać ogolić, wypuścić i z miasta wypędzić. (stron. 221).

2. *Żydzi żebracy.*

Ponieważ Żydzi żebracy po kraju, wsiach i miastach tułający się, częstokroć zaraźliwe choroby przynosić i różne kradzieże oraz występki popełniać zwykli, dla czego onymże tułanie się nawet przez uniwersał Prześwietnej Nieustającej Rady jest zakazane; — przeto Kommissya i w tym powiną zachowując ostrożność, Szlach: Magistratowi i synagodze tutejszj kaliskiej zaleca, iżby takowych do miasta nie wpuszczali, ale przy bramach miasta zatrzymani, a od synagogi natychmiast jałmużną opatrzeni, odejść powinni,— a gdyby się ociągali, tedy za rozkazem Prezydanta czyli Dyrektora Policji przez pachołków miejskich wygnanemi być mają. W szpitalu zaś żydowskim kaliskim samych tylko tutejszych rodaków, ubogich, kaleków synagodze wolno będzie trzymać, których każdego roku razy kilka Dyrektor Policji w upatrzonym i wolnym czasie lustrować będzie obowiązany, a gdyby się przy lustracyi domów i szpitala żydowskich obcy żebracy Żydzi między kaliskimi znaleźli, starsi synagogi winą 50 grzywien przez Szlach:

Magistrat do Kassy miejskiej praecisa appellatione strofowani, a Żydzi żebracy przez pacholków miejskich schwytani i do chędożenia bruków przez niedziel 4 zażyci a potem wypędzeni być mają, których synagoga furani odsyłać nie będzie pod ostrością wyżej wyrażoną (str. 204).

XXIV.

O Kuglarzach, Włóczęgach i Uwięzionych.

1. *Rezolucya na loterników czyli kuglarzy.*

Ponieważ K. D. P. znacznym nawet publiczność ogólną obrażającym przez niedoskonałe Magistratu czyli miasta tego urządzenie troskliwości swój o dobro miasta i obywatelstwa przerażeniem wiadomiona, a z doświadczających poniższego nieszczęśliwego losu zaskarżenia oraz ich badania przeświadczoną zostaje, iż kuglarze pod nazwiskiem loteryi, żadnej w tem mieście nie mający osiadłości, a bardziej tułacze zagraniczni, nie małą temuż miastu, oraz wszystkim wszelkiego stanu obywatelom przez ogrywanie z tej miary różnych osób i próżne wyłudzenie pieniędzy znakomitą wszem obywatelom przynoszący szkodę a z podlejszego stanu osoby do ostatniego upadku i nie ledwo ubóstwa przyprowadzający, w tymże mieście przebywać i gry podstępne zakładać zwykli którzy nawet i kurować ludzi odważają się; zaczem Kommissya takowych kuglarzy do miasta pod żadnym protextem i nawet na przedmieścia z takowemi grammi oszukującemi dopuszczać Magistratowi zabrania pod karą proporcjonalną w Sądzie vice-starościńskim na pozwalającego tychże grów ściągnąć mianą nie wzbraniając gry i stawiania na loterję Skarbu koronnego publiczną (str. 59).

2. *Rezolucya względem examinowania i przytrzymywania zbiegów czyli tułaczów oraz włóczęgów.*

Jako licznemi prawami są wszystkie obowiązani miasta, iżby ludzi zbiegłych, tułaczów, podejrzanych chwyтали, przytrzymywali, examinowali, i o tych własnym panom lub ukrzywdzonym donosili, tak też same obowiązki terażniejsza Kommissya Szlach:

Magistratowi ściśle zachować miane zaleca i wszystkim obywatelom tegoż miasta tak Chrześcianom iako i Żydom surowo zakazuje, iżby takowych włóczęgów inaczéj do swoich nieprzyjmowali domów, tylko zawsze za poprzedzającym Szlach: Prezydentowi i Dyrektorowi Policji doniesieniem, przez których każdy tułacz wprzód być ma examinowanym i czyli wart będzie przyjęcia do miasta lub nie? uznanym, inaczéj bowiem bez takowego doniesienia i examinowania, gdyby który mieszkaniec własną prywatną takowego tułacza do domu lub w służbę przyjął wołą, tedy za doniesieniem i przeświadczeniem karze 50 grzywien przez Szlach: Magistrat ściągnąć mianéj podpadać powinien i oprócz tego za takowego tułacza (gdyby kogo okradł, lub jakożkolwiek uszkodził) tenże gospodarz który go w domu swoim bez doniesienia przechowywał lub w usługi przyjął, z własnego majątku uszkodzenie ukrzywdzonemu nagrodzić obowiązany będzie; podejrzanego zaś tułacza, gdy miasto przytrzyma i pana jego, lub o takim zbiegu ukrzywdzonego uwiadomi, tedy pan lub ukrzywdzony wydatki miasta na żywność zbiega i o nim doniesienie wyłożone Szlach: Magistratowi powrócić słusznie obowiązany będzie, gdyby zaś powrócić niechciał, tedy zbieg podjętej swojej żywności koszt wyrobić Szlach: Magistratowi na rżnięcie drzewa, łupanie klofet, lub reparacyi bruków albo téż innéj podobnéj usłudze powinien (str, 63)

3. *Rezolucya względem przyjmowania i strzeżenia delikwentów*

Wiele na tym kraj cały czuje szkodliwego niedostatku, iż na winowajców poprawić się za ukaraniem mniejszych występków mogących funduszu liczniejszych Cehauzow nie ma, a przeto za każdy główniejszy występki winowajce donosiciel jego więcéj obawiając się zemsty o śmierć przyprawiać rezolwuje się; gdy jednak wszystkie miasta przez prawa nitylko takich winowajców na śmierć siedzących przyjmować do więzienia, ale téż i różnych zbiegów i podejrzaných ludzi w mieście się lub jego przyległościach znajdujących chwytac i przytrzymować, a potem o nich ukrzywdzonym lub panom własnym znać dawać są obowiązanemi, których częstokroć więźniów siedzących samo miłosierdzie ludzkie czasem z głodu żywić musi,—dla czego Kommissya stanowi, (iżby Szlach: Magistrat takowych więźniów prywatnych aż do czasu ich śmierci lub właścicielowi albo ukrzywdzonemu oddania, czyli téż podług

okoliczności lub za sądowym wyrokiem uwolnienia) w najem do robót różnych pod strażą pachołków miejskich najściślej, jako to: do rżnięcia i łupania drzewa, chędożenia i naprawiania bruków i różnych tym podobnych zażywał; z datku zaś każdodziennego pracującemu więźniowi na poprawę żywności każdego dnia gdy robić będzie, grosz srebrny jeden płacił i dawał, a resztę na pilnujących pachołków i inne potrzeby obracał, zarobek atoli i datek takowy nie będzie mógł uwolnić tych którzy więźniów na Ratusz oddawać będą, albowiem oni ich (oprócz tego) żywność, straż i exekucyą, podług ugodzenia się z Szlach: Magistratem podejmować mają, bez którego z Magistratem ugodzenia się nie będzie miasto obowiązane więźniów na Ratusz przyjmować, a oddający na Ratusz więźnia będzie obowiązany dać rewers, jako na każdy termin delatora stawi i sprawę takową popierać będzie, a oddający więźnia powinien wprzód na jego żywność miastu zapłacić, Magistrat zaś czyli Instygator na żywność delikwenta więcej nad groszy 12 a od straży groszy 18 od godziny do godziny wyciągać nie ma, gdyby zaś miastu przy oddawaniu nie zapłacił, tedy miasto nie będzie obowiązane jego przyjmować, a gdyby exekucyi więźnia donosiciel nie przyspieszył, tedy na dłuższe jego trzymanie żywność jemu wczesną opatrzyć ma, na którą gdyby niedał, tedy wtakowym niedostatku wolno będzie miastu więźnia (praevia protestatione że nie ma zostawionego na jego żywność, lub exekucyą funduszu) wypuścić (str. 64).

XXV.

C m e n t a r z e.

Rezolucya względem wyznaczenia na pochowanie ciał Greków Nie-Unitów.

Gdy prawo roku 1768 bądź Grekom Dis-Unitom bądź Dissidentom wyznaczenie miejsca na cmentarz czyli pochowanie ciał dla każdej religii w miastach wszelkich ostrzegło a Grecy Dis-Unici dotąd wyznaczonego miejsca od miasta J. K. M. Kalisza nie mają, przeto K. D. P. miejsce na przerzeczony cmentarz, lub gdyby ciż Grecy Dis-Unici żądali na wystawienie kościoła miastu temuż J. K. M. Kaliszowi za miastem w gruncie górnym piaszczystym prawem wiecznym odprzedać i wyznaczyć pozwala i naka-

zuje, a ponieważ Szlach: Magistrat miasta tegoż J. K. M. Kalisza dopełniając powyższej rezolucyi Kommissyi kontrakt sprzedażny pomiędzy sobą a Sław: Grekami Dis-Unitami w mieście tenże osiadłemi, gruntu na cmentarz bądź wystawienie kościoła w tej osnowie: Między Szlach: Magistratem miasta J. K. M. Kalisza to jest: Szlach: pany Wojciechem Zielińskim Prezydentem, Kazimierzem Gibasiewiczem Policyi Dyrektorem, Stanisławem Boruckim Radcą i Wojtem, Kazimierzem Chylewskim, Andrzejem Podbawiczem, Kazimierzem Rysińskim, Józefem Zalewskim Radcami, a tymże to wyżej rzezonym Szlach: Boruckim Wojtem z Ławicą, Trybunem z Siedmiu-mężmi swym, i całego miasta tegoż J. K. M. Kalisza imieniem czyniącymi z jednej, a zacie Sławett: i Sławett: Teodorem Mukułowskim, Andrzejem Baranowskim, Janem Koźmińskim, Konstantym Wiśniewskim, Pawłem Molińskim, Leonem Mukułowskim i innemi obywatelami miasta tegoż osiadłemi religii greckiej z drugiej strony, stawa niniejszy kontrakt sprzedażny względem góry na pochowanie ciał zmarłych tejże religii w ten niżej opisany sposób:

Iż wyżej rzezony Szlach: Magistrat z Stanami wspomnionemi, mając swój grunt własny i dziedziczny za gościńcem na Piaskach zwanym, teraz kontraktem do wsi Dobrcza arendownie wypuszczonym, tenże sam grunt czyli górę wymierzywszy wzdłuż od drogi idącej do miasteczka Ostrowa dziedzicznego JO. Xięcia JM-ci Radziwiłła łokci 60 miary dziś podług prawa używanej w kraju, wpoprzec zaś ku drodze idącej wsi Susławice zaczynając od tej drogi Ostrowskiej łokci 50 w tyle zaś ku Susławicom idąc dla węższości góry łokci 30 wyżej wspomnionym religii greckiej obywatelom na cmentarz czyli pochowanie ciał w tej religii zmarłych prawem dziedzicznym, dają, darują i na wieczność powzdają i autentycznie przed księgami wojtowskiemi miasta J. K. M. Kalisza zarezygnować obowiązują się, a to za sumnę 250 zł. pol. w każdy złoty po groszy 30 miedziany rachując, którą to sumnę gdy ciże religianci natychmiast do rąk Szlach: Kassyera miasta wypłacają, przeto z wyliczonej i wypłaconej Szlach: Magistrat jako ex praetio bonorum pochodzącej na przyzwoitym ceny papierze podług osnowy prawa zakwitować ofiaruje się i intromissyi wolnej wzięcia do tegoż gruntu urzędowej natychmiast dopuszcza, która gdy brana będzie, onej ani przez siebie ani żadne inne subordynowane osoby bronić nie będzie; i owszem ewikcyą generalną tenże Szlach: Magistrat sprzedający stronie kupującej względem tego gruntu ręczy

i za nie się z swemi następcami zapisuje, z tym dołożeniem: aby do tegoż gruntu wjazd wolny z boku gościńca od drogi od Kalisza miasta do Ostrowa idącej mieć powinni, to jest: do wrót czyli bramy parchanu, które sobie wystawią ubezpiecza. Ostrzega sobie jednak Szlach: Magistrat teraz i na potym będący swem i całego miasta imieniem czyniący aby to miejsce wyżej opisane i wymierzone nie na coś innego, jak tylko na cmentarz religii wspomnianej greckiej lub kościół wystawić, jeżeli im się podobać będzie, a nie na inny potym pożytek, bądź wystawienie na propinacyą jakowych trunków, założenia dla nich sklepów i tym podobnych obrócone nie zostało, a to pod utraceniem tego miejsca i wolnym odebraniem przez Magistrat w czasie będący w przypadku sprzeciwienia się i przestąpienia niniejszego opisu. Nadto tenże Szlach: Magistrat i to sobie waruje z swemi potomnemi, iż gdyby w czasie jakowym ludzie téj religii zgasnąć mieli, lub téż w tem mieście nie znajdować się, ani tego miejsca potrzebować, tedy to miejsce w łono miasta napowrot ma być zwrócone bez najmniejszej gdziekolwiek indziej znajdujących się religiantów pretensyi, jako ciż sami kupujący na to zezwalają. Tudzież aby to miejsce w czasie i na potem religiantów possessyi, nikomu odprzedane pod jakimkolwiek protextem nawet i podobnymże nabycia prawem niezostało, miasto ostrzega i zabezpiecza.

Zacnie Sławett: zaś i Sławett: kupcy obywatele tutejsi, religii greckiej po odebraniu kontraktu niniejszego bezpieczeństwo miejsca tego i wolne wygrodzenie podług wymiaru wyżej opisanego umawiają i umacniają sobie, który to kontrakt w opisanych wyżej kondycjach obydwie strony strzytać pod karami prawem przepisanimi obowiązują się. Sąd przyzwoity do odpowiedzi naczając. Dan w Kaliszu podczas odbywającej się Prześ. K. D. P. dnia 15 Sierpnia 1786. *Wojciech Zieliński* Prezyd. miasta J. K. M. Kalisza, *mpp.*, *Kazimierz Gibasiewicz* Radca i Dyr. Policyi, *mp.*, *Stanisław Borucki* Radca i Wójt, *mpp.*, *Kazimierz Chylewski* Radca, *mp.*, *Andrzej Podbowicz*, *mp.*, *Kazimierz Rysiński*, *mp.*, *Józef Zalewski* Radca, *mpp.*, *Jan Paweł Podbowicz* Ławnik, *mp.*, *Matensz Czemplewicz* Ławnik, *mp.*, *Józef Rygulski* Ławnik *mp.*, *Michał Łączkiewicz* Ławnik, *mp.*, *Wojciech Trankowski* Ławnik, *mp.*, *Franciszek Nowowierski* ręką trzymaną, *Jakób Staniszewski* *mp.*, *Józef Kostecki* Siedmiomąż, *mp.*, *Sebastjan Roźniakowski*, *mp.*, *Franciszek Łubiński* p. t. *Mikołaj Gibasiewicz*, *mpp.*, *Teodor Mukułowski* jako kupujący, *mpp.*, *Jan Koźmiński* jako kupujący *mpp.*,

Leon Mukulowski jako kupujący, zawarty składa, przeto Kommissya tenże kontrakt na wieczność umacnia, utwierdza i przez obydwie strony niewzruszenie trzymany we wszystkich obowiązkach i opisach mieć chce, i podług opisu tegoż kontraktu rezygnacyą na rzecz tychże Greków Dis-Unitów zeznać nakazuje. Mocą terażniejszej rezolucyi (str. 155).

K O N I E C .

MANUSKRYPT

W tym miejscu jako przykład, zawarty składowy...
...niezależnie od...
...wobec...
...z...
...z...
...z...

KOPIA

S P I S R Z E C Z Y.

	<i>Str.</i>
Słów kilka o źródle miejskich ustaw Kalisza.	I
I. O Władzach i urządach miejskich.	1
1. Ustanowienie dożywotniego Magistratu (z r. 1780). —	—
2. Rezolucya dla Magistratu i Sądów Wojtowskich, względem zapisywania zdań i processu (z r. 1780).	2
3. Bezpieczeństwo i powaga Magistratu (z r. 1780), ...	4
4. Rezolucya zakazująca odstępowania od urzędów przyjętych (z r. 1787).	—
5. Przysięga Prezydenta i przeznaczenie mu na rzecz pensyi wagi miejskiej (z r. 1783 i 1787).	5
6. Ustanowienie Dyrektora Policyi, jego powinności i przysięga z r. 1783).	6
6a. Przysięga Dyrektora Policyi z r. 1783).	11
7. Ustanowienie Siedmiu-mężów, ich obowiązki, przysięga, oraz przysięgi Trybuna i Ekonoma (z r. 1783). —	—
7a. Siedmiu-mężów powinności (z r. 1783).	12
7b. Przysięga Siedmiu-mężów Trybuna i Ekonoma (z r. 1783).	13
8. Ustanowienie Kassjera, jego powinności, przysięga, wypłaty Kassowe (z r. 1783).	—
8a. Przysięga Kassjera (z r. 1783).	15
8b. Wypłaty Kassowe (z r. 1787).	—
9. Pozwolenie Magistratowi ustanowienia Kwatermistrza (z r. 1787).	16
10. Rezolucya względem Wójta, jego przysięga i przysięga Radców (z r. 1783).	17
11. Rezolucya względem Pisarza miejskiego, jego powinności, tabella opłat i przysięga (z r. 1783).	19

	<i>Str.</i>
11a. Przysięga miejskiego, pisarza (z r. 1783).	21
12. Ławnicy, ich liczba, obowiązki, i ich przysięga (z r. 1783).	22
12a. Przysięga Ławników (z r. 1783).	23
13. Instygator miejski, jego obowiązki i przysięga (z r. 1783).	—
13a. Przysięga Instygatora miejskiego (z r. 1783).	24
14. Rezolucya względem Ekonomá miejskiego (z r. 1787).	25
15. Ustanowienie Administratora miejskiego (z r. 1787).	—
16. Przysięga Pachołków miejskich i Hutmana (z r. 1783).	27
17. O dawnych ofycyalistach (z r. 1787).	—
18. Uchylenie wszelkich gratyfikacyi Magistratowi i ofycyalistom miasta (z r. 1787).	28
19. Rezolucya dla osób w Magistrat wchodzących i ofycyalistów miasta powiększenie pensyi obiecuj- ąca (z r. 1787).	—
20. Tabella pensyi dla Magistratu i ofycyalistów miej- skich (z r. 1787).	—
20a. Zaslugi ludziom miejskim i inne wydatki (z r. 1787).	29
21. Rezolucya względem mocy nadanej przez Kom. Dob. Porząd. Sądom vice-starościńskim wzglę- dem dopilnowania urzędzeń tejsze Kommissyi i względem pociągania Magistratu przed Sąd pod- starościński (z r. 1787).	—
II. Akta i czynności urzędu miejskiego.	30
1. Rezolucya względem sporządzania kontraktów em- fiteutycznych, dzierżaw, oraz sprzedawania grun- tów i dóbr miejskich (z r. 1780).	—
2. O zawieraniu tranzakcyi miejskich (z r. 1783).	31
3. Rezolucya względem tygodniowych sessyi ekono- micznych (z r. 1783).	32
4. Archiwum miejskie (z r. 1787).	33
5. Ordynacya względem sprawowania Sądów (z r. 1787).	—
III. O prawach obywatelstwa miejskiego (z r. 1780).	35
1. Rezolucya względem przyjmowania do prawa miej- skiego i Bractw wszelkich bez opłaty i wymuszonej częstacyi nakazująca (z r. 1780).	—
2. Rezolucya o osobach prawo miejskie przyjmować mających (z r. 1780).	36

3.	Rezolucya względem mieszczan Greków nie-uniotów (z r. 1783).	37
4.	Rezolucya co do mieszczan wyprzedających się i udających za granicę (z r. 1787).	38
IV.	O moralności publicznej, powinnościach chrześcijańskich i obyczajach uczciwych (z r. 1787).	—
V.	O opiece nad sierotami (z r. 1787).	—
VI.	O edukacyi dzieci (z r. 1787).	39
VII.	O próżnowaniu w święta zniesione (z r. 1787).	40
VIII.	O przekupstwie żywności (z r. 1787).	—
IX.	O Fabrykach (z r. 1787).	41
X.	O dochodach, dobrach i majątkach miasta (z r. 1783).	—
1.	Rezolucya względem dochodów z młynów i dzierżenia ich przez miasto Kalisz oraz na gromady wsiów miejskich aby dodawały fur gdy będzie potrzeba (z r. 1783).	—
2.	Rezolucya względem mielenia w młynach tutejszych (z r. 1783).	42
3.	O Cegielni (z r. 1783).	43
4.	O Wapiennicy (z r. 1783).	—
5.	Rezolucya względem licytacyi prowentów miasta.	44
6.	Rezolucya względem spisania inwentarza w dobrach miejskich (z r. 1783).	—
7.	Rezolucya względem borów i lasów (z r. 1783).	45
8.	Rezolucya względem dóbr Wolicy (z r. 1783).	46
9.	Rezolucya kontrakt między miastem a cieślą o zreparowanie młynów zawarty utwierdzająca (z r. 1783).	47
10.	Tabella ogólna czyli obrachunek dochodów (z r. 1787).	48
XI.	Długi i wydatki miejskie.	51
1.	Rezolucya długów nowych zaciągania zakazująca (z r. 1780).	—
2.	Rezolucya czyli konsens na puszczenie dóbr Ostrowa w zastaw (z r. 1783).	—
3.	Rezolucya pozwalająca zaciągnięcia miastu Kaliszowi długów (z r. 1783).	52
4.	Rezolucya względem zapozwania wierzycielów (z r. 1787).	53
5.	Tabella długów wszystkich niewątpliwych miasto Kalisz ciężących z prowizjami rocznymi i osobne-	

	mi zaległemi przez toż miasto w roku zeszłym uspokojonemi (z r. 1787).	53
	6. Rezolucya na zaciągnięone długi (z r. 1787).	59
XII.	O Podatkach i ciężarach miejskich.	60
	1, Rezolucya składek i podatków nowych na mieszkańców narzucania zakazująca (z r. 1780).	—
	2. Rezolucya względem wybierania podatku brukowego i bramowego czyli podług dawnych przywilejów ungieltowego wraz z tabellą po czemu wybierany być ma (z r. 1787).	—
	3. Tabella podatków bramowego, brukowego etc. (z r. 1787).	61
	4. Tabella podatku Ungieltowego i Suchodziennego od nawozu i składu do miasta produktów (z r. 1787).	63
	5. Opłata Placowego podatku od nawozu mięsa na Wolnicę (z r. 1787).	64
	6. Ustanowienie Serwisgieltu i Inkwaterunku (z r. 1787).	65
	7. Rezolucya na Symple (z r. 1787).	—
	8. Rezolucya względem Serwisgieltu zmniejszyć mianego (z r. 1787).	66
	9. Tabella czyli specyfikacya expensy w czasie P. K, D. P. w Kaliszu od d. 24 Lipca 1780 do 29 Lutego 1788 agitowanėj.	67
XIII.	O placach, gmachach miejskich i zabudowaniach.	68
	1. Rezolucya względem placów pustych w mieście i przedmieściach jego będących (z r. 1783).	—
	2. Rezolucya na plac pusty (z r. 1783).	69
	3. Stajnie tylko w tyłach kamienic i domów i nie blisko kościołów być mogące (z r. 1787).	70
	4. Rezolucya względem murować i budować się oraz reparować mających kamienic i domów wolnych od inkwaterunków (z r. 1787).	—
	5. Rezolucya na Wrocławską bramę (z r. 1787).	71
	6. Rezolucya względem Targowisk (z r. 1787).	—
	7. Rezolucya względem ulic tak publicznych jako i prywatnych zakazane zabudowanie (z r. 1787).	—
XIV.	O mostach, drogach, groblach i brukach.	72
	1. Rezolucya przedanie mostu pod Ołobokiem pozwalająca (z r. 1783).	—

2.	Rezolucya względem mostu na Świędźni (z r. 1783).	72
3.	Drogi, mosty, groble, bruki (z r. 1787).	73
XV.	Kassa miejska.	—
	Rezolucya na grzywny do Kassy miasta należące (z r. 1787).	—
XVI.	O dochodach Generała Wielko-Polskiego (z r. 1787).	74
XVII.	O oczyszczaniu miasta.	75
	Rezolucya względem utrzymywania Kloak fecesowych i chędożenia ulic (z r. 1787).	—
2.	Ochędostwo miasta (z r. 1787).	76
3.	Powinności czyszczenia ulic żydowskich (z r. 1787).	—
4.	Rezolucya na konie miejskie (z r. 1787).	77
XVIII.	Ustawy o ogniu i Kassie ogniowej.	—
1.	Ustawy względem ognia i sadzy (z r. 1780).	—
2.	Rezolucya na dzwonek ratuszny (z r. 1780).	82
3.	Rezolucya względem pustych budynków (z r. 1787).	83
4.	Rezolucya względem Trębacza na wieży ratuszowej (z r. 1780).	—
5.	Rezolucya względem oznaczenia Baszty do składu prochów i siarki (z r. 1780).	84
6.	Rezolucya na ręczne sikawki (z r. 1783).	85
7.	Rezolucya na dwie uliczki (1783).	86
8.	Kassa ogniowa (z r. 1787).	87
9.	Rezolucya na porządki ogniowe i onych rewizją przez Dyrektora Policji (z r. 1787).	—
XIX.	O Akuszerkach (z r. 1787).	88
XX.	O Chłopach miejskich (z r. 1787).	89
XXI.	O Żydach.	—
1.	Żydzi nie osiedli (z r. 1787).	—
2.	Rezolucya na Studnię żydowską (z r. 1787).	—
3.	Rezolucya Żydom kupowania więcej kamienic i domów zakazująca (z r. 1787).	90
4.	Rezolucya w kategorii miasta Kalisza z synagogą tegoż miasta (z r. 1787).	91
XXII.	O Stróżach nocnych (z r. 1787).	96
XXIII.	O Żebrakach.	97
1.	Żebracy Chrześciance (z r. 1787).	—
2.	Żydzi żebracy (z r. 1787).	—
XXIV.	O Kuglarzach, włóczęgach i uwięzionych.	98
1.	Rezolucya na loterników czyli kuglarzy (z r. 1780).	—

	<i>Strona.</i>		<i>Strona.</i>
Odstępowanie od urzędów.	4	Składki.	60
Oficyjaliści.	27	Skład prochu.	84
Ogień. 77, 82, 83, 87	87	„ siarki.	—
Ogniowa Kassa.	87	Stajnie.	70
Opieka nad sierotami.	38	Straż więźniów.	99
Opłaty wymuszone.	35	Stróże nocni.	96
Ordynacja sądowa.	33	Studnia żydowska.	89
Ostrów dobra.	51	Suchodzielne.	63
Pensya Magistratu.	28	Symple.	65
„ Prezydenta.	5	Święta zniesione.	40
Pisarz miejski.	19	Tabella długów miejskich.	53
Place. 68, 69	68, 69	„ dochodów miejskich.	48
Placowe (podatek).	64	„ opłat dla Pisarza. 20, 21	21
Podatki.	60	„ pensyi Magistratu.	28
Podstarościński Sąd.	29	„ podatków bramowego i	
Podwoły.	41	brukowego.	61
Powaga Magistratu.	4	„ Suchodziennego	63
Powinności chrześcijańskie.	38	„ Ungieltowego.	—
Prawo obywatelstwa. 35, 36	35, 36	„ Wydatków na K. D. P.	67
Prezydent.	5	Targowiska.	71
Process.	2	Tranzakcyje miejskie.	31
Prowenta.	44	Trębacz wieżowy.	83
Próżnowanie.	40	Trybun.	11
Przekup żywności.	41	Ulice. 71, 75, 86	86
Przyjmowanie do Bractwa.	35	Ungieltowe.	60
„ do Prawa miejskiego.	—	Urzęda. 1, 4	4
Przysięga Dyrektora Policji.	11	Uwięzienie.	99
„ Ekonomy.	13	Waga miejska.	5
„ Hutmana.	27	Wapiennice.	43
„ Instygatora.	24	Wierzyciele.	53
„ Kassjera.	15	Więźniowie. 98, 99	99
„ Ławników.	23	Władze miejskie.	1
„ Pachołków.	27	Włóczęgi.	98
„ Pisarza.	21	Wójt.	17
„ Radców.	17	Wolica dobra.	46
„ Siedmiu-mężów.	13	Wolnice na mięso	63
„ Trybuna.	—	Wrocławska brama	71
„ Wójta.	17	Wydatki miejskie. 28, 51, 67	67
Reparacye.	47	Wyplaty kassowe.	15
Sądy Magistrackie. 1, 2	1, 2	Zabudowania 71, 83	83
„ Podstarościńskie.	29	Zastugi ludzi miejskich.	29
„ Wójtowskie.	2	Zastaw Ostrowa	51
Sądów porządek.	33	Zbiegi.	98
Serwisgielt. 65, 66	65, 66	Zdania Sądu w processach	2
Sessye ekonomiczne.	32	Źródło ustaw tego zбору	I
Siedmiu-mężów.	11	Żebracy chrześciance.	97
Sieroty.	38	„ żydzi.	—
Sikawki.	85	Żywność.	40

ψ
D № 381265

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT

DOM
KSIĄZKI
DOM

D № 381265

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

90650

90649

